

652/3
1977

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
მინისტრო

საქართველოს
1977

კ. მარქსის ს. ხ. საქ. სსრ
სახელმწიფო სპუბლიკ.
ბი. ლიონისა

დიადი ერთგულება 3

კოეზია, კროზა

ჯეჟალ ჟათაჟაჟე — ლექსები 9

მიხეილ გორგილაჟე — ზეგანი
მოთხრობა 17

მუჟუნა სავიშვილი — ლექსები 34

პასტანა ლონთი — ლექსები 37

შაჟრო რომანაჟე — ზეგანი
მოთხრობა 41

ივან ბაიდაი — ჩვენი მხრივ
მოთხრობა თარგმანი
გრიგოლ სიხარულიძის 45

კრიტიკა და პუბლიცისტიკა

შ. ჯოიჟე — მი ვიცნობ უტა
ბერმუხეთელს 49

წერილები

შ. ფორჩხიჟე — კოეტი-პატ-
რიოტი 57

შ. ფუტაჟაჟე — ზალგა და-
დიანის ენის ზოგიერთი სტი-
ლური ნიშანი 67

ჟ. ჯაჟელი — პარმენ რურუს
შემოქმედება და ლიტერატუ-
რულ-ფოლკლორული ურთი-
ერთობანი 77

წიგნების მიმოხილვა

შაჟელაშვილი — მწერლის
ენის შესავლისათვის 91

ლიტერატურულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
უზრნალი

საბართველოს საზოგადოება
მწერლების კავშირისა და
აჭარის განუყოფილების
ორგანო

გ ა თ უ მ ი — 1977

იანვარი — თებერვალი

გ. მარქსის სახ. ს. ს. სსრ
სახელმწიფო სტუდიის
ბი. ლიონი

რედაქტორი ა. შონია

სარედაქციო კოლეგია: ხ. ახვლედიანი, მ. ვარშანიძე (პ. მგ. მღივანი),
პ. ლორია, ალ. ჩავლეიშვილი, ფრ. ხალვაში.

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, ენგელსის ქ. № 21.

ტელეფონი — 3-33-71.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 9.2.77, საბეჭდო თაბახი 6, საგამომცემლო 5,
შეკვეთის № 447, ემ 01053, ქაღალდის ზომა 60×90¹/₁₆, ტირაჟი 2.040.

* * *

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა
და წიგნის ვაჭრობის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის აჭარის პოლიგრაფიული
საწარმოო გაერთიანება, ბათუმი, ლუქსემბურგის 20.

დიადი ერთგულება

ქართული
ბიბლიოთეკა

ახალი, 1977 წლის წინა დღეს სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალურმა მდივანმა ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევმა „პრავდის“ მეშვეობით გულითადი მადლობა გადაუხადა ყველას, ვინც მას მიულოცა დაბადების 70 წლისთავი და პარტიისა და სახელმწიფოს წინაშე უდიდესი დამსახურებისათვის ლენინის ორდენითა და საბჭოთა კავშირის გმირის „ოქროს ვარსკვლავის“ მეორე მედლით დაჯილდოება.

ამ სამადლობელ ბარათში გამოხატულია კომუნისტური პარტიის, საბჭოთა სახელმწიფოსა და საერთაშორისო კომუნისტური მოძრაობის გამოჩენილი მოღვაწის, მშვიდობისა და სოციალური პროგრესისათვის მგზნებარე მებრძოლის, თანმიმდევრული ლენინელი მარქსისტის ლ. ი. ბრეჟნევის ღრმა სიყვარული და პატივისცემა ხალხისადმი, მზადყოფნა — მთელი თავისი ცოდნა, გამოცდილება, ენერგია მოახმაროს კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე სამართლიანი, ჰუმანური და ბედნიერი საზოგადოების მშენებლობას, მშრომელი ადამიანის კეთილდღეობას.

ლ. ი. ბრეჟნევის დაბადების 70 წლისთავის სახელოვანმა იუბილემ ერთხელ კიდევ ცხადყო ჩვენი პარტიისა და ხალხის ურდვევი ერთიანობა, პარტიის იდეებისადმი მშრომელთა მილიონების დიადი ერთგულება.

უაღრესად ადამიანური, გულში ჩამწვდომი სიტყვა წარმოთქვა ლ. ი. ბრეჟნევმა სამშობლოს უმაღლესი ჯილდოს მიღებისას:

„ვამაყობ იმით, რომ ჩემი სიცოცხლის ყოველი დღე განუყოფელია იმ საქმეებისაგან, რომლებითაც ცხოვრობდა და ცხოვრობს ჩვენი კომუნისტური პარტია, ჩვენი საბჭოთა ქვეყანა. ყოველთვის და ყველგან ჩემთვის ყველაფერზე მაღლა იყო და კვლავაც არის პარტიის ნდობა, ხალხის ნდობა. და როცა დღეს ამ ჯილდოს — ლენინის ორდენს და გმირის ოქროს ვარსკვლავს ვიღებ, მთელი არსებით მაქვს შეგნებული, რომ იგი პარტიას ეკუთვნის, ისევე, როგორც ეკუთვნის მას მთელი ჩემი ძალღონე, მთელი ჩემი სიცოცხლე.

ჩვენ ჯილდოების გულისთვის არ ვმუშაობთ, ამხანაგებო, მაგრამ როცა შენს მუშაობას დიდ შეფასებას აძლევენ, ეს ყოველთვის

დიდი სიხარულია, და ამავე დროს — დამატებითი პასუხისმგებლობის გრძნობა, გრძნობა, რომ უფრო დიდია შენი მოვალეობა ქვეყნის წინაშე, ხალხის წინაშე“.

ლ. ი. ბრეჟნევის დაჯილდოება, საიუბილეო ზეიმი საბჭოთა ხალხმა, მოძმე სოციალისტური ქვეყნების მშრომელებმა, კეთილი ნების ადამიანებმა დედამიწის ყველა კუთხეში აღიქვეს, როგორც ჩვენი პარტიის აღიარებული ხელმძღვანელის მრავალმხრივი, დაუღალავი მოღვაწეობის ღირსეული შეფასება. სკკპ ცენტრალური კომიტეტის, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მისალმებაში აღნიშნულია ამ მოღვაწეობის უდიდესი მასშტაბები და მნიშვნელობა, გამოხატულია ყველა კომუნისტის, ყველა საბჭოთა ადამიანის გულითადი გრძნობები.

ამ საზეიმო ვითარებაში მკაფიოდ გაისმა საქართველოს მშრომელთა ხმა, იმ ადამიანთა ხმა, რომლებიც რესპუბლიკის სამეურნეო და კულტურულ ცხოვრებაში უკანასკნელ ხანს მომხდარ უდიდეს ძვრებს, მორალურ-ფსიქოლოგიური კლიმატის გაჯანსაღებას, ნამდვილი შემოქმედებითი ატმოსფეროს შექმნას და ამის შედეგად მოპოვებულ საამაყო წარმატებებს უმაღლიან ჩვენი პარტიის ლენინურ ცენტრალურ კომიტეტს, მის გენერალურ მდივანს ლ. ი. ბრეჟნევს. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის, რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმისა და მინისტრთა საბჭოს მილოცვის წერილის ყოველი სიტყვა აღსავსეა უდიდესი პატივისცემისა და მადლიერების გრძნობით, მომავლის რწმენითა და იმედით.

თორმეტ წელზე მეტია ჩვენი პარტიისა და ხალხის ცხოვრების ყველა მთავარი მოვლენა, საბჭოთა კავშირის ლენინური საშინაო და საგარეო პოლიტიკის წარმატებანი დაკავშირებულია ლ. ი. ბრეჟნევის საქმიანობასთან. ეს იყო გრანდიოზული სოციალ-ეკონომიური გარდაქმნების, კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნისათვის, ხალხის ცხოვრების მატერიალური და კულტურული დონის განუხრელი ამაღლებისათვის, საყოველთაო მშვიდობისა და უშიშროების განმტკიცებისათვის შეუპოვარი ბრძოლის წლები. პარტიის ოცდამეხუთე ყრილობამ ზღვრული სიცხადით დაანახა მთელ მსოფლიოს, რომ ჩვენმა სამშობლომ მიაღწია ახალ ისტორიულ მიჯნებს კომუნიზმისაკენ წინსვლის გზაზე.

„სკკპ ცენტრალური კომიტეტის ანგარიში და პარტიის მორიგი ამოცანები საშინაო და საგარეო პოლიტიკის დარგში“, რომელიც ლ. ი. ბრეჟნევმა მოახსენა 25-ე ყრილობას, წარმოადგენს ისტორიული მნიშვნელობის საპროგრამო დოკუმენტს. იგი ნათელს ჰფენს

თანამედროვეობის საკვანძო პრობლემებს, პირველ რიგში კი სოციალისტური ეკონომიკის განვითარების, ეკონომიური პოლიტიკის საკითხებს; პარტიისა და ხალხის ყურადღების ცენტრში აყენებს მეურნეობის ყველა დარგის ეფექტიანობის ამაღლების, სოციალიზმის უპირატესობებთან სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის მიღწევების ორგანული შეერთების ამოცანას. „ისევე როგორც ყოველგვარი სტრატეგია, — ნათქვამია საანგარიშო მოხსენებაში, — პარტიის ეკონომიური სტრატეგიაც იწყება ამოცანების დაყენებით, ფუნდამენტური, ხანგრძლივი მიზნების დასახვით. მათ შორის უმაღლესი იყო და არის ხალხის ცხოვრების მატერიალური და კულტურული დონის განუზრგელი ამაღლება“. აჯამებდა რა მეცხრე ხუთწლედის შედეგებს, ლ. ი. ბრეჟნევი პირველ რიგში დააყენა მიღწევები, რომლებიც მოპოვებულია ხალხის კეთილდღეობის ზრდის საქმეში და ყრილობის მაღალი ტრიბუნიდან თქვა — „ქვეყნის ისტორიას არ ახსოვს ისეთი ფართო სოციალური პროგრამა, როგორიც საანგარიშო პერიოდში შევასრულეთ“.

ჩვენი ქვეყნის ეკონომიური ძლიერების ზრდის თვალსაზრისით მეცხრე ხუთწლელი უბადლო იყო და მან მტკიცე საძირკველი შექმნა ახალ, მეათე ხუთწლედში დასახული ძირითადი სოციალ-ეკონომიური ამოცანების გადაწყვეტისათვის. „ეს უწინარეს ყოვლისა ეხება, — ხაზგასმით ამბობს ლ. ი. ბრეჟნევი, — საბჭოთა ადამიანების კეთილდღეობის დონის შემდგომ ამაღლებას, მათი შრომისა და ყოფაცხოვრების პირობების გაუმჯობესებას, ჯანმრთელობის დაცვის, განათლების, კულტურის მნიშვნელოვან პროგრესს — ყოველივე იმას, რაც ხელს უწყობს ახალი ადამიანის ჩამოყალიბებას, პიროვნების ყოველმხრივ განვითარებას, ცხოვრების სოციალისტური წესის სრულყოფას“.

ერთი წელიდა გავიდა პარტიის 25-ე ყრილობის შემდეგ და ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა უბანზე იგრძნობა ამ ყრილობის იდეების კეთილისმყოფელი გავლენა. საბჭოთა ადამიანებმა ყრილობის გადაწყვეტილებანი თავიანთ საბრძოლო პროგრამად მიიღეს და კიდევ უფრო მტკიცედ დაირაზმნენ პარტიისა და მისი ლენინური ცენტრალური კომიტეტის გარშემო. შარშან მოპოვებული წარმატებები მოწმობს, რომ მეათე ხუთწლედმა გულდაკერებით აიღო სტარტი. მიღებულია მთელი ჩვენი ისტორიის მანძილზე ყველაზე უხვი მოსავალი — 224 მილიონი ტონა მარცვლეული. სამრეწველო პროდუქციის მატებამ შეადგინა 4,8 პროცენტი, გათვალისწინებული 4,3 პროცენტის ნაცვლად. გეგმის გადაჭარბებით რეალიზებულია ექვსი მილიარდ მანეთისაზე მეტი სამრეწვე-

ლო პროდუქცია. მოსახლეობის რეალური შემოსავალი ერთ წელიწადში 3,7 პროცენტით გაიზარდა. ასე რომ, უკვე გადადგმულია დიდმნიშვნელოვანი ნაბიჯი ყრილობის წინასწარდასახულობათა განხორციელების გზაზე.

მარქსიზმის ცნობილი დებულება — იდეები იქცევიან ძალად, როცა ისინი იპყრობენ მასებს, კვლავაც თვალნათლივ დასტურდება ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრების პრაქტიკით. პარტიის 25-ე ყრილობაზე ლ. ი. ბრეჟნევის მიერ წამოყენებულმა დებულებებმა, რომლებსაც ფუძემდებლური მნიშვნელობა აქვთ ჩვენი სამშობლოს განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, მძლავრი იმპულსი მისცა ხალხის შემოქმედებითი ძალების შემდგომ ზრდას, მშრომელთა პოლიტიკური და საწარმოო აქტივობის ახალ აღმავლობას, საყოველთაო სახალხო სოციალისტური შეჯიბრების ფართოდ გაშლას სამეურნეო და კულტურული მშენებლობის ყველა უბანზე.

ჩვენი სამშობლოს ძლიერების ზრდასთან ერთად სულ უფრო მტკიცდება მისი პოზიციები საერთაშორისო ასპარეზზე. ჩვენს ქვეყანას არასოდეს არ ჰქონია ისეთი ავტორიტეტი და გავლენა მსოფლიოში, როგორიც ახლა აქვს. ეს სულით და გულით ახარებს საბჭოთა ხალხს, მოძმე სოციალისტური ქვეყნების მშრომელებს, ყველა კეთილ ადამიანს, ვისთვისაც ძვირფასია მშვიდობისა და პროგრესის იდეალები, მეტადრე ახლა, რთულსა და მაღიმავ ცვალებად საერთაშორისო სიტუაციაში.

ჩვენი პარტიის ცენტრალური კომიტეტი, მისი პოლიტიბიურო, პირადად ლ. ი. ბრეჟნევი ტიტანურ შრომას ეწევიან, რომ კაცობრიობას თავიდან ააცილონ თერმობატორული ომის საფრთხე, წარმატებით იყენებენ ყველა შესაძლებლობას საერთაშორისო დაძაბულობის შენელებისა და უშიშროების განმტკიცებისათვის, სახელმწიფოთა მშვიდობიანი თანამშრომლობის განვითარებისათვის.

ახალი, 1977 წლის პირველ დღეებიდანვე მთელმა მსოფლიომ დაინახა, რომ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია კვლავაც ერთგულია თავისი აქტიური სამშვიდობო პოლიტიკისა. ქ. ტულისათვის „ოქროს ვარსკვლავის“ მედლის გადაცემისადმი მიძღვნილ საზეიმო სხდომაზე ლ. ი. ბრეჟნევმა ჩამოაყალიბა თანამედროვე ეტაპზე საბჭოთა სახელმწიფოს პოზიცია მთელ რიგ დიდ საერთაშორისო საკითხებზე, და პარტიისა და ხალხის სახელით განაცხადა, რომ „ჩვენი ქვეყანა არასდროს არ დაადგება აგრესიის გზას, არასდროს არ მოუღერებს მანგილს სხვა ხალხებს“.

ტულაში ამ გამირი ქალაქისათვის ჯილდოს გადაცემის გამო სტუმრობის დღეებში ლ. ი. ბრეჟნევი ეწვია ლ. ნ. ტოლსტოის

„იასნაია პოლიანას“ მუზეუმ-კარმიდამოს და დამთვალეირებელთა წიგნში ჩაწერა:

„იასნაია პოლიანაში“ ყოფნისას პირდაპირ სუნთქვა მეკვრის — აქ ხომ ცხოვრობდა და იღვწოდა უდიდესი რუსი მწერალი, მსოფლიო კულტურის გენია, რომლის ნაწარმოებები სიბრძნის უზრეველი წყაროა ახალ-ახალი თაობებისათვის. ლევ ტოლსტოის ნაწარმოებებში სრულად და ფართოდ აისახა რუსი ერის ხასიათი. ისინი გამსჭვალულია აზრით ისტორიაში ხალხის ძალების გადამწყვეტი როლის შესახებ, ადამიანისა და მშობელი მიწის განუყრელი კავშირის შესახებ.

„ომისა და მშვიდობის“ გმირებს საბჭოთა ადამიანებისაგან საუკუნენახევარი აშორებს, მაგრამ მათ ახლოებს პატრიოტიზმისა და გმირობის დიადი გრძნობები, სიმართლისა და სამართლიანობისათვის ერთი და იგივე სულისკვეთება, მზადყოფნა — სიცოცხლე შესწირო სამშობლოს ღირსებასა და დამოუკიდებლობას“.

ასეთია მხატვრული ლიტერატურის როლისა და დანიშნულების პარტიული, ლენინური გაგება, რასაც ხშირად უსვამს ხაზს ლ. ი. ბრეჟნევი. საბჭოთა ხალხი პატივს სცემს ყველა ერისა და ეროვნების სულიერ ტრადიციებს, მთელი საკაცობრიო კულტურის საგანძურს და იყენებს ახალი საზოგადოების აშენებისათვის. ჩვენი ქვეყნის სოციალ-ეკონომიური ატმოსფერო ყოველმხრივ უწყობს ხელს ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარებას. ჩვენი შემდგომი წინსვლის კვალობაზე სულ უფრო იზრდება ხელოვნების საზოგადოებრივი ფუნქცია და ხელოვანის პასუხისმგებლობა.

პარტიულობისა და ხალხურობის კეთილისმყოფელი იდეებით შთაგონებული საბჭოთა ხელოვნება გადაიქცა კომუნისტური აღზრდის მძლავრ იარაღად. იგი იდეურად ამდიდრებს და ზნეობრივად ამაღლებს კომუნიზმის მშენებლებს, ზრდის საბჭოთა პატრიოტებს, ინტერნაციონალისტებს. „მიმდინარეობს ცხოველმყოფელი პროცესი, — ამბობდა ლ. ი. ბრეჟნევი პარტიის 25-ე ყრილობაზე, — როცა, ერთი მხრივ, ხელოვნება მდიდრდება ცხოვრების ცოდნით, მეორე მხრივ კი მშრომელთა მრავალმილიონიანი მასები სულ უფრო მეტად ეზიარებიან კულტურის ღირებულებებს“. სოციალისტური რეალიზმის ლიტერატურასა და ხელოვნებას ღირსეული წვლილი შეაქვს ახალი ადამიანის ფორმირებაში.

ჩვენი პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის ლ. ი. ბრეჟნევის დაუცხრომელი მოღვაწეობა საბჭოთა ლიტერატურისა და ხელოვნების მუშაკებს, მათ შორის ქართველ მწერლებს შთაგონებს უფრო ღირსეულად ასახონ საბჭოთა ხალხის

შრომითი და საბრძოლო გმირობა, მისი მაღალი ზნეობრივი თვისებები.

ლ. ი. ბრეჟნევი გვაძლევს პრინციპულობის, პარტიისა და ხალხის საქმისათვის თავდადების, ოქტომბრის იდეებისადმი დიდი ერთგულების, ადამიანური უბრალოების, თავმდაბლობის, გულისხმიერების მაგალითს, რითაც მან, როგორც პარტიისა და ქვეყნის მეთაურმა, საყოველთაო პატივისცემა და აღიარება მოიპოვა.

ახლა, როცა ფართოდ ჩაღდება მზადება დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის მესამე წლისთავისათვის, სულ უფრო იჩენს თავს საბჭოთა ხალხის საუკეთესო თვისებები. ყველაზე მეტად ეს თვისებები ვლინდება საზოგადოებისა და ადამიანის ცხოვრების მთავარ სფეროში — შრომის სფეროში. მთელს ჩვენს ქვეყანაში ფართოდ იშლება საყოველთაო სახალხო სოციალისტური შეჯიბრება, რომ ხორცი შევასხათ 25-ე ყრილობის ისტორიულ გადაწყვეტილებებს, საბჭოთა სახელმწიფოს იუბილე აღვნიშნოთ ახალ-ახალი წარმატებებით ეკონომიკის, მეცნიერებისა და კულტურის განვითარებაში.

და სანამ ვივლი...

მე შევაშრები მიწას წვეთივით,
 ორბივით ცაზე წრეს ვერ მოვხაზავ;
 მე ვერ მოვიქნევ სიტყვას ღვედივით
 და „ლურჯა ცხენებს“ მე ვერ მოვკაზმავ.

ვერ ავტირდები მწველი ჰანგებით
 სევდის ბაღებში, როგორც ბესიკი,
 მეც შემიძლია ვზიდო დარდები,
 მაგრამ ვერ დავწვავ მთვარეს მთებს იქით.

და ვერ გავავსებ სიბრძნით კიღობანს,
 ვაზის ლერწივით მე ვერ მოვისხამ,
 მე ვერ შევრჩები მარადისობას,
 როგორც ფოთოლი შემოდგომის ყამს.

მაგრამ მეცა მაქვს ჩემი სათქმელი,
 ჩემი პატარა სულის ორბიტი,
 ჩემი კაცობის ღია სარკმელი
 გადასახედი ჩემი ჭოგრიტით.

და სანამ ვივლი ამ ნათელ მზის ქვეშ,
 წუთისოფელი სანამ მიყვლებს,
 არ ვუღალატებ საქვეყნო მიზნებს,
 ყველა წამს მისთვის გამოვიყენებ.

ბოლოს მოკვდები სიმღერით ბალთან,
 არ წამომცდება არსად კვნესა მე...
 ცა დამაფერთხავს მშობლიურ კალთას,
 მე ვარსკვლავების მონათესავეს.

მე კაცი ვარ და მიწად ვიქცევი,
მაგრამ ამაზე სულაც არ ვწუხვარ.
დიდი ხმაურით არ წავიქცევი,
როგორც დიდ ტყეში ბებერი მუხა.

მხოლოდ ერთ რამეს გთხოვ გულის ფეთქვით,
ეს თხოვნა როგორც სანთელი ენთოს, —
მე დავიბადე აპრილის თვეში,
აპრილის თვეში ნუ მომკლავ ღმერთო.

მარადი ცოდვა

თითქოს წითელი წამოვა წვიმა,
მზე გადარუჯულ ღრუბლებში გორავს.
ადამიანის სულით რომ ბოდავს,
სიკვდილის კერა,
შორს ოსვენციმა.

აქ მწუხარება, ტკივილი, ვიში,
კიდით კიდემდე იწვის და დადის.
გიჟივით ბოდავს სულ ბუხენვალდი,
ჩიტი ვერ გალობს დახაუს შიშით.

ძაღლების ბრდღვინვა, ტყვეების მწყრივი,
ცა დამურული მაზუთის ფერად,
ლეკერტი სისხლი მიდამოს ფერავს,
ყურებში ისევ ტყვეები წივის.

სიგიჟე,
ტიფი,
შიმშილი,
ბინდი,
ჩონჩხი,
სიცივე,

სიმწარე,
ბოდვა...
და შავი ბოლი ზეცამდი მიდის
და მიაქვს მიწის მარადი ცოდვა.

მ ტ კ ვ ა რ ი

მოქუხს,
მოღელავს,
მღვრიე და წყნარი
და ვაკვირდები გოროხს და ქვიშას.
ვინა თქვა,
მტკვარი მდინარე არის,
მტკვარი თბილისთან
ყველაფერს ნიშნავს.

* * *

მომენატრები, მოგნახავ ისევ
და ღვინოსავით დავწურავ ფიქრებს.
შენ მოიდერებ გედივით კისერს
და კალმახივით წელს შემოიქნევ,
და გამახსენებ ყველაფერს ისევ —
სოფელს,

ბავშვობას,

პაემანს,

იფნებს...

აგერ ჩემი სოფელი,
გზები მიხრილ-მოხრილი,
ენა დაუშრობელი,
ბაბუ წელში მოხრილი.

ძველისძველი ნალია,
ძველისძველი ბეღელი,
ღვთისმორწმუნე ალია,
სიტყვით აუღებელი.

გაღმა ყანა რამხელა,
ბაღები და ჭალები.
სიყვარულის გამხელა, —
ნამიანი თვალები.

აკაცია, მიმოზა.
ტირიფი და ჩინარი.
გოგო, თუმცა მიზეზა,
მაინც დასაფიცარი.

ჩეროში და მდელოში,
კამათი და ანცობა.

ტყემლის თეთრ საყელოში
ჰყვავის ჩემი ბავშვობა.

ყველაფერი ცოცხლდება,
წამწამს მიზის წარსული.
მთვარე ამოცოცდება
მთიდან, როგორც ასული.

ფრთებს შემასხამს ოცნება,
გადამიხსნის მზის ფარდას.
ყველაფერი ცოცხლდება,
რაც მწამდა და მიყვარდა.

აგერ ჩემი სოფელი,
ფიქრით შემოვირბინე.
აგერ დედა მშობელი,
მამა ბაღში ღიღინებს.

მტრედებს ვუსტვენ ამ წუთშიც,
მთაზე მივდევ ირაოს,
მოგონებამ წარსულში
მინდა ჩამაყირაოს...

ს ა ლ ბ ო

ზღვაზე დაეშვა ხავერდის ფარდა,
ბალიდან ბაღში ნიაგი დარბის.
ბებერი ციხის დაქანგულ კართან
მზემ გაიტეხა ლოდებზე წარბი.

და დაიდვარა ტალღებზე სისხლი,
თითქოს ზღვის ვეშაპს გაუბეს მკერდი.
ხინოს მთებიდან წამოვა მთვარე,
ვით საქორწილოდ მორთული ლედი.

გრილა.
მუსიკა იტაცებს სურვილს
და ფერიები აესებენ ბალებს.
ზღვა ვნებიანი შემოდის სულში
და ჩემს იმედებს მიანდობს ტალღებს.

ზ ღ ვ ა ს

მოგეფერები ზღვაო ძლიერო,
გავიხშიანებ შენს თბილ უბეში.
იმ ლამაზ დღეთა სამაგიეროდ,
რა ლოცვა გითხრა,
ან რა ნუგეში.

მე უშენობას როგორ ავიტან,
დამაბერებენ ცივი ფიქრები.
შენთან ცოცხლდება ყრმობა თავიდან,
შენს მწვანე ბაღში დავიფიფქები.

ჩემი ოცნების შენ ხარ სათავე,
ჩემი იმედი, თავდავიწყება.
ვიცი შენ ღელვას არ გაათავებ,
ჩემი სიმღერა მალე მიწყდება.

* * *

დაისერება სხეული დანით,
როცა ვიღაცა წამლავს გონებას.
რა არის სოფლის სიგრძე და განი,
წამის წამწამით გაიზომება.

რატომ გვჭამს რატომ შური და ჭია,
რა ცოტას ვფიქრობთ მეზობლის ბედზე.

აგერ ვილაცის სამარეს ჭრიან,
იქით ვილაცა საშოვარს ეძებს.

რატომ ციმციმებს თვალები ხარბად,
რა ცოდვა გვმართებს,
რა დაგვემართა!
ბოლოს რად გვყოფნის ნაჭერი ნარმა
და კალთა მიწა,
სამარის კართან!

* * *

მივყვები ფიქრით მწვანე ბილიკებს,
ვანთებ სურვილებს, როგორც ნათურებს,
ვიცი ისეთი გამაქილიკებს,
სხვის ჯიბეში რომ ხელს აფათურებს.

ვისთვის ლექსია მარტო სიამე,
ან არაფერი... ბევრს რომ ჰგონია,
მე კი მამულის სიგრძე-სიგანე
ვაყვას ხურჭინით ამიწონია.

მ ო ს ე

ქანდაკებიდან
თეთრი სამოსით
გამოვა მოსე და ატირდება.
წამების,

შიშის
და იჰვის კართან
ყველა საკუთარ
თავს აკვირდება.

ბაღში ქირჩილებს მსუბუქი სიო,
 ლურჯ ტბაში ცურავს თოვლივით გედი.
 ცა მინდა ხელით ჩამოვიწიო
 და მოვიძიო — მზე, ჩემი ბედი.

* * *

ზღვა შრიალებდა და მწვანე კონცხი,
 ჰგავდა პატარძალს შემკულს ლალებით.
 ცა იყო მორცხვი,
 საოცრად მორცხვი
 და ცივი, როგორც შენი თვალები.

* * *

ვეფერებოდი ქათქათა ყვავილს,
 ტირიფის ტოტზე ცოცავდა ქარი.
 უცებ ცას მოწყდა ჩხავილით ყვავი
 და ჩამიმწარა სალამო წყნარი.

შენ შეგეშინდა, არ ვიცი რატომ,
 მითხარ: ცუდად მაქვს ყვავი დაცლილი, —
 და წადი... ბაღში ვიდექი მარტო,
 როგორც აუზი წყლისგან დაცლილი.

წავა,
წამოვა ტაატით დრონი,
წასვლას და მოსვლას თავისი დრო აქვს.
სადღაც დარჩება დღეები შორი,
როგორც წარსულზე ლამაზი გლოვა.

გადაიშლება ია და ღვია,
დაიფიფქება აპრილში ტოტი.
ბევრს დააბრმავებს ლურჯი ცა ღია,
ბევრს სიყვარულის მოხვდება შოლტი...

ქარი მოჰყვება ჩვილივით ტიტინს,
იქნება მოსვლა,
სიმღერა,
გლოვა...
მაგრამ ამ ქვეყნად ამ ჩემი ფიქრით
და ჩემი სულით ვერავინ მოვა...

მიხეილ გოგბილაძე

ზ ბ ნ ბ ო

შვილი იმ ხიდს ანგრევს, რომელზეც მამა დგასო, ამბობდნენ ზურაბ და დავით ჩიქოვანებზე.

შეიძლება ეს ასეც იყო და არც იყო.

საქმე ის არის, რომ ზურაბს ეგონა ხუთიოდე წელში არა თუ სისტემას, ქალაქის საზოგადოებრივ ცხოვრებასაც მნიშვნელოვან კვალს დაამჩნევდა, მაგრამ ასე არ მოხდა. მის ზოგიერთ ჩანაფიქრს განხორციელება არ ეწერა. ეს იმიტომ, რომ ზურაბი ქალაქის პროკურორის მოადგილე იყო. მოადგილის სიტყვას არასდროს ჰქონია ისეთი წონა, როგორიც საქალაქო კომიტეტის პირველი მდივნის, ან თუნდაც პროკურორისას.

სანამ ზურაბი რიგითი გამომძიებელი იყო, ასე თუ ისე, ახალბედად ითვლებოდა და მის მოსაზრებებს ნაკლებ მნიშვნელობას აძლევდნენ. მას შემდეგ, რაც დააწინაურეს, თავისთავში მეტი ძალა და ენერგია იგრძნო, მაგრამ იმდენს მაინც ვერაფერს გახდა, მთელს სისტემაში გარდატეხა მოეხდინა. კვლავ შეიმჩნეოდა სამართლის გამრუდება, დანაშაულობათა მიჩქმალვა, მექრთამეობა. ადამიანი, რომელსაც მცირე ხელფასი აქვს, მაგრამ მეცნიერებათა დოქტორზე უკეთ ცხოვრობს, განა აშკარა არ არის, რა გზით ისტელებს ჯიბეს? როცა დანაშაული ერთს შერჩება, ათავსედებს მეორე სულმდაბალს და უარესს სჩადის. სანამდე უნდა გაგრძელდეს ასე?

ზურაბმა თავისი გულისტკივილი მამას გაუზიარა.

— შენ ნებაზე რომ მივიშვან, ციხეები აღარ გეყოფათ, — შენიშნა დავითმა. დავით ჩიქოვანი თხუთმეტი წელი მართავდა საქალაქო კომიტეტს და ამ ხნის განმავლობაში იმდენი ცოდნა და გამოცდილება დაუგროვდა, ზურაბისაგან არაფერი ესწავლებოდა. ამიტომაც იყო, რომ ზუ-

რაბი მამასთან ვერაფერს გახდა. ვერც პროკურორი აიყოლია, ყველაფერი ძველებურად მიედინებოდა.

მოკლედ, ძალამ აღმართი დახნა. ზურაბი იძულებული გახდა უკეთეს შემთხვევას დალოდებოდა.

სწორედ იმხანად ქალაქის პროკურორი რთული ოპერაციის გამო ლოგინს ხანგრძლივად მიეჯავრა. არც საქალაქო კომიტეტის პირველი მდივანი იყო უკეთეს დღეში, მწვავე სტენოკარდიული შეტევები ჰქონდა, ექიმებმა ურჩიეს სამკურნალოდ ჩრდილო კავკასიაში წასულიყო.

ზურაბს შემთხვევა მიეცა დამოუკიდებლად ემოქმედა. მოკლე დროში ბევრი საეჭვო საქმე და ჩახლართული კვანძი გახსნა, ბევრს გაჩენის დღე აწყევლინა. აშკარად იგრძნობოდა, რომ ქალაქში სხვა სიომ დაჰბერა.

ახალი ამბები საქვეყნოდ გახმაურდა.

სიხარულს სევდაც მოჰყვა. ზურაბი ღვინის ქარხანაში მომხდარმა შემთხვევამ შეაშფოთა. როგორც ირკვეოდა, ღვინის ფალსიფიკაციაში მისი სასიამაო ვლადიმერ დვალიც იყო ჩათრეული. ზურაბს აზრადაც არ მოსვლია სამართალი გაემრუდებია და სასიამაო დაეხსნა. ერთი ამკარა იყო, ეს შემთხვევა ჩიქოვანებისა და დვლების ურთიერთობაში სახიფათო ბზარს გააჩენდა.

მძიმე ფიქრები ოთარ ირემაძის შესვლამ გაუფანტა.

ზურაბი თანშეზრდილ მეგობარს მიეგება.

— წუხელ თბილისში არ წასულხარ? აკი, რედაქტორი გიბარებდა.

— ახლახან ჩამოვფრინდი.

— გამოგადგეს? — გაეხუმრა ზურაბი.

ოთარი არ იყო ხუმრობის ხასიათზე.

— კრიტიკული წერილი დამავალეს. — ზედვე ეტყობოდა, რომ ამ დავალების შესრულება უძნელდებოდა.

— ვინ გყავთ მიზანში?

— მთელი ქალაქი.

— მთელი ქალაქი? — ზურაბმა უნებურად გაიმეორა. ეს დავალება ცუდად ენიშნა, უმაღლეს მამის დაქანცული, შეშფოთებული სახე წარმოუდგა.

მამის შეცდომებს სხვაზე უფრო ზურაბი ამჩნევდა. ერთ-ორჯერ თავისი აზრიც გაუზიარა, მაგრამ ამას შედეგი არ მოჰყოლია, პირიქით, შენიშვნამ დავითი ისე გააღიზიანა, მამა-შვილს შორის ბზარი გაჩნდა. „უმწიფარი ბიჭი მე რას მასწავლიო“, მეხივით დაიქუხა დავითმა. ამის შემდეგ ზურაბი ძალაუვნებურად ერიდებოდა ახალ უსიამოვნებას.

ორი დღის შემდეგ ირემაძემ ზურაბს სტატია მიუტანა. წაიკითხეო, მთხოვა.

— წინასწარ რა საჭიროა, დაიბეჭდება და წავიკითხავ.

— წერილი იმათ ეხება, ვისაც შენ ებრძოდი, ვისაც ჯერ ვაპირებდი არ დაუთმია, იქნებ მცდარი დასკვნები გაგაკეთე.

ზურაბმა წერილი გამოართვა. „ნომენკლატურული სავარძლები“, ასეთი სათაური ჰქონდა. მასში გადმოცემული იყო ქალაქში ბოლო წლებში მომხდარი დარღვევების, გაფლანგვების, მოშვებულობის მრავალი ფაქტი.

ზურაბი ჩაფიქრდა. მოყვანილი ფაქტები დავას არ იწვევდა, მაგრამ, ამავე დროს, წამკითხველს ისეთი შთაბეჭდილება ექმნებოდა, თითქმის ქალაქში წლების განმავლობაში არაფერი გაკეთებულა. ილაპარაკო მხოლოდ ხარვეზებზე და არაფერი თქვა მიღწევებზე, ზურაბს უმართებულოდ ეჩვენა.

ირემადემ სტატია ზურაბის შენიშვნების მიხედვით გადააკეთა, მაგრამ რედაქციაში მაინც კრიტიკულ მხარეზე გაამახვილეს ყურადღება.

წერილის გამოქვეყნებას თბილისის კომისია მოჰყვა. კომისიამ ხალხისაგან მრავალი მამხილებელი წერილი მიიღო.

ზურაბს არ უფიქრია, რომ შეიძლებოდა ახალ ვითარებას მამა გადაჰყოლოდა, ისევე, როგორც ბევრი სხვა გადაჰყვა, რომლებსაც წარსული თვითნებობისა და შეცდომებისათვის პასუხი მოსთხოვეს. ზურაბს არც იმაზე უფიქრია, რომ მოსალოდნელი სასჯელი, რომელიც დავითს ელოდა, ზურაბსაც მიაყენებდა ჩრდილს.

საერთოდ, ზურაბი ბოლო დროს ისე გაიხლართა ფიქრებში, გარკვევით ვერ ხედავდა, რა უნდა მომხდარიყო. ერთი რამ აშკარად ჩანდა, სტატიის გამოქვეყნება და კომისიის ჩამოსვლა საქალაქო კომიტეტის პირველ მდივანს კარგს არაფერს უქადდა.

ნუთუ მამაჩემს შერცხვენა ემუქრება? — მწარე ფიქრი აეკვიატა. — მამაჩემის მიმართ ასეთი ნაბიჯი არ იქნება მართებული. მას ისეთი არაფერი ჩაუდენია, ზურგი შეაქციონ. მე მათ ადგილას რომ ვიყო, გონს მოვიყვანდი, ადგილს გამოვუცვლიდი, მის ცოდნასა და შესაძლებლობას ისევ საზოგადოების საკეთილდღეოდ გამოვიყენებდი. ადამიანის ბედზე ბევრი იწერება, მაგრამ, ზოგჯერ, სამწუხაროდ, ჩვენს პრინციპებს ვივიწყებთ და პიროვნების ბედს ისე ვათამაშებთ, როგორც კამათლებს. ამ მხრივ შეცდომებს უშვებდნენ, შეცდომები კვლავ მეორდება. შეცდომებს ახალი მსხვერპლი, ახალი გულგატეხილობა, ახალი გაუგებრობა მოსდევს. ფაქიზ, სათუთ სულს, ზოგჯერ ტლანქი ხელით თელავენ, რამდენს დაუკარგავს რწმენა, რამდენი ააცდინეს სწორ გზას. რატომ უნდა ხდებოდეს ასე?

კაბინეტის კარი ზურაბის სასიამორომ, ვლადიმერ დვალმა შემოაღო. ზურაბი უნებურად წამოდგა. ვლადიმერის მოსვლა მოულოდნელი

ეჩვენა. მართალი რომ ითქვას, ზურაბი ცდილობდა ვლადიმერს არ შეე-
ვედროდა, მისთვის სანუგეშო სიტყვას ვერ პოულობდა. დანაშაული ჩა-
დენილი იყო, ზურაბს მდგომარეობის შეცვლა აღარ შეეძლო.

— გამარჯობათ! — დვალმა ყრუდ ამოილაპარაკა. იგი გაფითრებუ-
ლი და გაღიზიანებული ჩანდა.

ზურაბმა ხელი გაუწოდა და სკამი შესთავაზა.

ვლადიმერი სკამზე მოკვეთილივით დაეშვა, შემდეგ ცხვირსახოცი
ამოიღო და ოფლით დაცვარული სახე შეიმშრალა. ზურაბმა შენიშნა,
რომ ვლადიმერს ხელი უთრთოდა.

ხანმოკლე დუმილი ვლადიმერმა დაარღვია.

— აღარ ვიცი, რას გზას დავადგე, ვის ვწვედ ყელში. გულახდილად
მითხარით, რას მიპირებთ?

ვლადიმერის კითხვა ზურაბს უცნაური ეჩვენა. „რას ვუპირებ? საკ-
ვირველია! მოფერებას ხომ არ ელოდება?“ გაიფიქრა. შემდეგ ცივად
უპასუხა.

— ამაზე ადრე უნდა გეფიქრათ.

— თქვენ გგონიათ, მე დამნაშავე ვარ? — ვლადიმერმა ისე გაბედუ-
ლად გაუსწორა თვალი, ზურაბი წუთით შეეყოყმანდა.

ზურაბს კამათი არ დაუწყია, მით უფრო, საქმის ირგვლივ მასალე-
ბის მოკვლევა ჯერ კიდევ გრძელდებოდა. რა აზრი ჰქონდა, ბრალდება-
ში წინასწარ წაეყენებია.

— გამოძიებას ახვლედიანი წარმართავს, საქმეს დაწვრილებით არ
გავცნობივარ.

— საწყობის გამგეს დაუწერია, თითქოს ყოველთვიურად ორას მა-
ნეთს მაძლევდა.

— დიახ, — თავი დაუქნია ზურაბმა.

— განა არ შეიძლება, ცილს მწამებდეს?

— ღმერთმა ჰქნას, — მძიმედ ამოილაპარაკა, — ძალიან მინდა იმ
ბინძურ საქმეში არ იყოთ გარეული. თუმცა, ამავე დროს მეეჭვება, რომ
პასუხისმგებლობას თავი დააღწიოთ.

— ასე რატომ ფიქრობთ?

— ფაქტები თქვენს საწინააღმდეგოდ ლაპარაკობს.

— მე მესმის თქვენი მდგომარეობა, ვხედავ, რომ ჩემთან გულახდი-
ლი საუბარი გიძნელდებათ. ეს მაინც მითხარით, რას მიპირებთ.

არ შეიძლებოდა იმ დამოკიდებულების უგულვებელყოფა, რომელიც
ზურაბს დვალების ოჯახთან აკავშირებდა. არც იმის უფლება ჰქონდა,
ვლადიმერისათვის გზაკვალი აეხნია. უმჯობესად მიიჩნია, სიმართლე
პირდაპირ ეთქვა.

— გამოძიებული თქვენს დაპატიმრებას მოითხოვს. საამისო საფუძველიც აქვს.

ვლადიმერი სკამზე შებარბაცდა. წონასწორობა რომ არ დაეკარგა, ხელებით მაგიდას დაეყრდნო. მას მკვდრის ფერი ედო.

— ძალიან გთხოვთ, მამათქვენის ჩამოსვლამდე ნუ დამაპატიმრებთ. — ხანმოკლე ღუმილის შემდეგ ძლივს ამოილაპარაკა.

— ამით რა შეიცვლება, მამაჩემი რას გიშველით?

— არის მიზეზი, რომელიც უშუალოდ მამათქვენს ეხება.

— მამაჩემი ორ კვირას ვერ ჩამოვა. გამოძიება თავისი გზით მიდის.

— უნდა მოითმინოთ, — ვლადიმერს მიმქრალ თვალებში ცეცხლი ჩაუდგა, — მე არაფერ შუაში ვარ, მე დამნაშავე არა ვარ.

— ის ყოველთვის იორასი მანეთი? — ზურაბმა ისევ შეახსენა.

— დამიჯერეთ, იმ ერთადერთ ქალიშვილს გეფიცებით, მე არა ვარ დამნაშავე.

ეს სიტყვები ვლადიმერმა ისე გულწრფელად წამოიყვია, ზურაბი გაოგნებული დარჩა.

— თქვენ, გეტყობათ, რაღაც სათქმელი გაქვთ, რაღაცას არ მიმხელთ. თქვენი მდგომარეობა ჩემს მდგომარეობასაც ართულებს. ყველაფერი მითხარით, იქნებ ჩიხიდან გამოსავალი გამოვნახოთ.

ვლადიმერმა ძალა მოიკრიბა და უფრო გაბედულად ალაპარაკდა.

— დიახ, საქმე არა მარტო ჩემს ოჯახს, თქვენს ოჯახსაც ეხება. თუ გამიჭირდა, ჩემს სიმატლეს მთელს ქვეყანას გავაგებინებ.

მის ხმაში მუქარაც ისმოდა და თავდაჭერაც. ზურაბი ვერ ჩაწვდა, ვლადიმერს ისეთი რა უნდა ეთქვა.

— რაიმე მიზეზი თუ გაქვთ, რა თქმა უნდა, არ უნდა დაფაროთ.

— ვერც წარმომედგინა, ჩემი საქმე აქამდე თუ მივიდოდა. რაკი არ გინდათ მამათქვენს დაელოდოთ, მე სხვა გზა არ დამრჩენია, ყველაფერს გეტყვით.

— გამოძიებული არ დავისწროთ?

— ჯერ თქვენ თვითონ განსაჯეთ.

ზურაბმა უჯრაში საგანგებოდ მომზადებული მაგნიტოფონი შეუმჩნევლად ჩართო.

— მე და მამათქვენი პირველი კლასიდან ერთად ვსწავლობდით, საშუალო სკოლაში, როგორც იტყვიან, განუყრელი მეგობრები ვიყავით. შემდეგ არმიაში სამსახური, უმაღლესი სასწავლებელი, ომის ქარცეცხლი. ომის შემდეგ დავითმა საქალაქო კომიტეტში დაიწყო მუშაობა, მე ქიმიურ ქარხანაში, მოგვიანებით დავითი საქალაქო კომიტეტის პირველი მდივანი გახდა. იმხანად ღვინის ქარხანაში ჩახლართული საქმეები გაიხსნა. დამნაშავეები დააპატიმრეს. დავითმა მეგობრულად მთხოვა, ღვინის ქარ-

ხნის დირექტორად ისეთ პატიოსან კაცს ვეძებ, როგორც შენ... უარი ვუთხარი, მაგრამ ვერაფერს გავხდი. პარტია გავალბეს, უნდა ვაკეთო, ოფიციალურად თქვა და თავისი გაიტანა. მუშაობის დაწყებიდან სამიოდე წლის შემდეგ გავიგე, რომ მთავარ საამქროში ღვინის ფალსიფიკაციას ეწეოდნენ, სადაც იარაღებს აბეჭდვინებდნენ. ყველაფერი მამათქვენს ვუთხმე. აღშფოთდა, ყველას ციხეში ჩავყრიო, დამეჭრა. რომ დამშვიდდა, იცით რა მითხრა? უკუღმართი ობიექტია. როგორც ჩანს, მაქ პატიოსნად მუშაობა არ ხერხდება... ესეც არ იყოს, ახლა მეც მიჭირს, მეუღლე ავადმყოფობს, შვილები უმაღლეს სასწავლებელში მოვაწყვე. მოგხსენება, თბილისში საცხოვრებლად რამდენიც არის საჭირო. დღე ისე არ გავა, უცხო სტუმრებს სუფრა არ გავუშალო. ჰოდა, ჩემი ხელფასი, ძმაო, ყველაფერს ვერ გავწდა. მართალი გითხრა, სხვას ვერც ვენდობი, მოდი, ძმობა გამიწიე, ნურც მწვადს დაწვავ და ნურც შამფურს, იმ ბიჭებს ციხე ავაცილოთ, ცოტა შენც ისარგებლე და მეც მასარგებლე. მხოლოდ იმ პირობით, თუ არავინ გაიგებს და ის ბიჭები ღრმად თუ არ შეტოპავენო. აი, რა შემომთავაზა... ჩათრევას ჩაყოლა ჯობსო, ნათქვამია. დავითს ვერ ვუღალატე, იმის იმედიც მქონდა, ძალაუფლება ეპყრა, მთელი ქალაქი მის ნებას ემორჩილებოდა, ვინ გაბედავდა მისი სურვილის წინააღმდეგ წასვლას. ცოტა ხანი ხელს გავუშართავ მეთქი, ვიფიქრე, საცხოდ არც ის ბიჭები მემეტებოდა. მოკლედ, საწყობის გამგე გავაფრთხილე, ჩემთვის ყოველთვიურად პაკეტით ორასი მანეთი მოეტანა, ტრესტის ხელმძღვანელები მთხოვენ მეთქი, ვუთხარი...

ზურაბი საკუთარ ყურებს არ უჯერებდა. ისეთი რამ მოისმინა, რასაც ვერც წარმოიდგენდა. გამოდის, რომ საქალაქო კომიტეტის მდივანს ვლადიმერისათვის უფლება მიუცია საწარმო გაეძარცვა და წილი მისთვისაც მიეცა. გამოდის, რომ ხუთი წლის განმავლობაში მზიას მამის კმაყოფაზე ყოფილა, ქურდობითა და არამზადობით მონაგარი ფულით ცხოვრობდა. ოი, სირცხვილო!

ზურაბმა სახე ხელებით დაიფარა. მას ძალ-ღონე არ ეყო ვლადიმერისათვის თვალი გაესწორებია. დაუოკებელი ზიზღი იგრძნო იმ კაცის მიმართ, რომელმაც საშინელი საიდუმლო გაუმხილა. ნუთუ ეს დასაჯერებელია?

— მთელი ის თანხა, — განაგრძო ვლადიმერმა, — მამათქვენთან მიმქონდა. ამის მეტი არც რაიმე მიმიღია და არც რაიმე მიმითვისებია. იმხანად თქვენ და ჩემი მზია ერთმანეთს დაუახლოვდით. მართალი გითხრა, მზიას არჩევანით კმაყოფილნი ვიყავით, გვეგონა, ჩვენს ოჯახში ბედნიერებას შემოიტანდით, მაგრამ, ეჰ...

ზურაბს ვლადიმერის სიტყვებისა ნახევარი არ ესმოდა, რაღაც კომ-

მარულ ბურანში იყო ჩაძირული, სწორ ანალიზსაც ვერ უკეთებდა იმას, რაც ახლა მოისმინა.

— ყველაფერში მამაჩემი ყოფილა დამნაშავე. ჰოდა, რაკი დამნაშავეა, პასუხიც აგოს. — უნებურად დაცდა ზურაბს. თავი ასწია, მისი თვალები ცეცხლს აფრქვევდნენ.

— რაც თქვენ თქვით, ყველაფერი ეს სიმართლე თუ არის, — ზურაბმა ხმას აუწია, — მამაჩემს საზიზღარი საქმე ჩაუდენია, მაგრამ ეს პასუხისმგებლობას თქვენ ოდნავადაც არ მოგიხსნით.

— მე რა შუაში ვარ?

— ქრთამს არა მარტო იღებდით, არამედ სხვასაც აძლევდით, განა ეს დანაშაული არ არის?

საუბარი ისე არ წარიმართა, როგორც ვლადიმერი მოელოდა. მას ეგონა, რომ ზურაბი მამისა და ოჯახის რეპუტაციის გადასარჩენად არაფერს დაიშურებდა, მაგრამ ასე არ მოხდა, ვლადიმერი ყინულის კედელს წააწყდა.

— მე არცერთი კაბიკი არ მიმითვისებია. მე ჩიხში მომაქციეს — გაბედულება შეემატა ვლადიმერის ხმას.

— თქვენ ბოროტმოქმედებს არამარტო მფარველობდით, არამედ ხელსაც უწყობდით, თქვენ პასუხისმგებლობა არ აგცდებათ!

ვლადიმერი დაგესლილივით წამოიჭრა.

— რაცა მჭირს, თქვენი ოჯახისაგან მჭირს. ამიტომაც გაფრთხილებთ, ან მამათქვენის ჩამოსვლას დაელოდეთ, ან გამოსავალი მონახეთ, თორემ არც თქვენ დაგადგებათ კარგი დღე. ჩემს სიმართლეს ქვეყანას გავაგებიან. თქვენ კი მზიას ხელს ვერ ეღირსებით.

ვლადიმერის ნაბიჯის ხმა დერეფანში მიწყდა.

* * *

მარტოდ დარჩენილი ზურაბი მძიმე ფიქრებში ჩაიძირა.

ნუთუ მამა ვლადიმერისაგან ქრთამს იღებდა? ასეთ ცდუნებამდე რამ მიიყვანა? გაჭირვებაში არასდროს ჩავარდნილა, დიდი ხელფასი ჰქონდა, სხვა პრივილეგიებიც სარგებლობდა, მეტი რაღა უნდოდა? არიან ადამიანები, რომლებიც მეხუთედსაც არ იღებენ, ცხოვრება არ ულხინთ, მაგრამ სამარცხვინო გზას მაინც არ დასდგომიან, რაც აქვთ, იმითაც კმაყოფილნი არიან. მაშ, მამას რაღა მოუვიდა, ფუფუნება გაუტკბა, მოხვეჭის სურვილმა გაიტაცა?

ტელეფონის ზარმა დაიწკრიალა.

— ექვსი საათი სრულდება, არ დაიღალე? — ოთარ ირემადგენელმა
ლაპარაკა.

სკვერთან შეხვდნენ ერთმანეთს.

— რესტორანში ვისადილოთ, — შესთავაზა ირემადგემ.

— არა, ჩემთან წავიდეთ, განმარტოება მიჩვენია.

ქუჩას დაადგნენ.

— რაღაც ხასიათზე ვერ ხარ.

— ღვინის ქარხნის ამბებში, როგორც ჩანს, მზიას მამაც არის ჩათ-
რეული.

— რას ამბობ, ზურაბ, საცოდავი გოგო დარდს გადაყვება.

— აღარ ვიცი რა გზას დავადგე. შაბათს, ორიოდ კვირით სემინარ-
ზე მოსკოვში მივდივარ, მზია თუ დამეთანხმა, თან წავიყვან. მართალი
გითხრა, ასეთ ვითარებაში არ მინდა აქ ვიყო. მოცლილთა ამბავი ხომ
იცი, რას არ ილაყებენ. ამას ისიც ემატება, რომ ათი დღის შემდეგ მა-
მაც ჩამოვა. ამჯერად უმჯობესია იმასაც გავეცალო.

— მზია რატომ არ უნდა დაგეთანხმოს?

— დღეს ჩემთან ვლადიმერი იყო. ამ საქმეს თუ არ მიხედავ, მზიას
ხელს ვერ ეღირსებო, დამემუქრა.

— აი, თურმე რას ებლაუჭება.

— გაკერებულ მამას არ უნდა გაიგოს, რომ ამ ამბებს შეიძლება
მისი ქალიშვილი გადაყვეს.

— მზია თან უნდა წაიყვანო. მეც ვურჩევ.

სახლში ზურაბს სერგო ბაბუა დახვდა, მოხუცი გაზეთებს ათვალე-
რებდა.

ხელზე მოსამსახურე ქალმა სუფრა ათიოდე წუთში გაშალა.

— ეს ოჯახი გარეშე ქალის შემყურე სანამდე უნდა იყოს, შვილო?
— საყვედურით დაიწყო მოხუცმა.

— მართალს ამბობთ, ბატონო სერგო, — კვერი დაუკრა ირემადგემ.

— რა ვქნა, ბაბუ? — ზურაბს ღიმილი მოერია.

— შენი მაცქერალი ის ღვთისნიერი გოგო დაიტანჯა, რაღას ელო-
დები?

— კაცი იმედით ცოცხლობსო, ხომ გაგიგონია. მეც ასე მომდის,
ბაბუ.

— ასეთი რა გიჭირს, გამაგებინე.

— ჩემი სატკივარი შენ თუ არ გითხარი, სხვას ვის ვეტყვი.

— ჰოდა, თქვი, იქნებ მეც გაგიმართო ხელი.

— შენ ხომ იცი, მე და მამაჩემი მაინცდამაინც ველარ ვეწყობით

ერმანეთს, არ მინდა ჩვენი დავის მოწმე მზია გახდეს, არც ღვალეობის ოჯახში შევალ ზესიძედ. აი, რა დღეში ვარ.

მოხუცს ტკბილმა ღიმილმა გაუხსნა სახე.

— ამის უფრო ღმერთმა ნუ გაგიჭირვოს. ბინას მე დაგიტოვებ. მამაშენთან მე გადმოვალ. დე მამაშენის ოჯახი ვახტანგს დარჩეს, წესიც ასეა, უფროსი შვილი სხვა ფუტეზე მკვიდრდება.

— ოჰ, ბაბუ, ისევ შენ თუ მიშველი.

— ვიცი, შენ არც ფული გექნება. ათასხუთასი მანეთი ჩემზე იყოს.

— ღარიბი კაცი ვარ, რომ ვერ გადაგიხადო?

— ღმერთმა კეთილად მოგახმაროს. მიქელგაბრიელს თუ მოვაგონდი, მისთვისაც მაქვს შემონახული.

— რაკი ასე მწყალობ, საქმესაც დავაჩქარებ. ხვალ რომელიმე რესტორანში პატარა წვეულებას მოვაწყობ.

— მაშ, შენი ბედნიერებისა იყოს! — ირემამდე სასმისი აღმართა.

ჭიქები შეაწყვილეს. ბროლის წკრიალი გაისმა.

კარი გაიღო. ოთახში დავითი შემოვიდა.

დავითის მოულოდნელ გამოჩენას სამარისებური სიჩუმე მოჰყვა. იგი არცერთს არ მისაღმებია, გამეხებული ჩანდა.

„ალბათ რაღაც განსაკუთრებული მოხდა, — გაიფიქრა ზურაბმა, — თორემ მკურნალობას არ მიატოვებდა. იქნებ გამოიძახეს, იქნებ სტატიამ გაახელა“...

— ეგ რა ლხინი გაგიმართავთ. ღმერთმანი, კარგი დრო შეგიჩვენიათ, — დავითმა რისხვით გადახედა მაგიდის ირგვლივ მყოფთ. წამით გაჩუმდა, სუფრასთან ირემამდე შენიშნა, თითქოს საკუთარ თვალებს არ უჯერებდა, რომ იქ ოთარი იყო, მერყეობა სწრაფად დასძლია, იქითკენ გაემართა.

— მაშ, ჩვენს ქალაქში ყველაფერი დახავსებულია? — ჯიბიდან გაკეცილი გაზეთი ამოიღო და ცხვირწინ აუფრიალა, — მაშ, ნომენკლატურულ სავარძლებში ცოდვებით გატენილი ძიები სხედან და გამკითხავი არავინ არის? ოჰ, შე მკლაბნელო, მოგივლი თუ ვყოფილვარ დავით ჩიქოვანი.

— მამა! — აღშფოთება ვერ შეიკავა ზურაბმა.

— ხმა ჩაიკმიდე! — ცეცხლი წაეკიდა დავითს, — შენთვისაც მოვიცილი. შენ კი, — ისევ ირემამდეს მიუბრუნდა, — აი კარები, ჩემმა თვალებმა არ დაგინახოს. — მისმა მოგუთუნე ხმამ ბროლის ჭაღზე გამოსცა ექო.

ოთარი სხვაგვარ შეხვედრას არც მოელოდა, რისხვაც უსიტყვოდ აიტანა. მოხუც სერგოს თავის დაკევრით გამოეთხოვა და გასასვლელისაკენ გაემართა. მას ზურაბიც მიჰყვა.

ნამგზავრმა დავითმა ხელპირი დაიბანა და სასტუმრო ოთახში დაბრუნდა. მოხუცი სერგო სავარძელში იჯდა. ზურაბი ჯერ არ ჩანდა.

მოხუცმა შენიშნა, რომ დავითს თვალები შეშუპებოდა, ისე იყო ფერმიხდილი, თითქოს მძიმე რამ ავადმყოფობა გადაეტანა. მამა ნათლად ამჩნევდა, რაც შვილის სულში ხდებოდა. დიდებას იყო მიჩვეული, ეგონა მის ერთ სიტყვას შეეძლო მდინარის მიმართულება შეეცვალა, ზღვის ძალას დაპირისპირებოდა. ბოლო დროს, თითქოს ძალღონისაგან დაიცალაო, ნაკლებად უწევენ ანგარიშს, მაღალი ტრიბუნიდანაც რამდენჯერმე გააკრიტიკეს.

— ჯერ არ გელოდით, — სიჩუმე მოხუცმა დაარღვია.

— უმჯობესი იყო, სულაც არ წავსულიყავი.

— ცუდად დაისვენე? — თანაგრძნობით ჰკითხა.

— კისლოვოდსკში ჩვენი გაზეთები დაგვიანებით მოდის. ერთხელ ბაღში ვიჯექი. თბილისელი ნაცნობი კაცი მომიახლოვდა, გაზეთი გამომიწოდა და მითხრა, თქვენს ქალაქში მიწისძვრა მომხდარა და მნიშვნელოვანი ნგრევა გამოუწვევიაო. ვიფიქრე მეხუმრება მეთქი. წავიკითხე და ტვინში სისხლი კინაღამ ჩამექცა.

— ჰო, საკმაოდ მკაცრი წერილი იყო, მაგრამ თუ კი დაავალეს, ირემამძეს რა ექნა. ურიგო ბიჭი არ არის.

— ერთი დალაგებით მითხარი, ჩემს შემდეგ აქ რა მოხდა?

— მე რა უნდა გითხრა, ან ვინ რას მეკითხება. ზურაბი დაბრუნდება და ის გეტყვის.

— ზოგ რაიმეს მაინც გაიგებდი.

— ზოგი რამე ჰო, ვიცი, უნივერსიტეტში, საყოფაცხოვრებო მომსახურების სისტემაში რამდენიმე ჩახლართული საქმე გახსნეს, თურმე ტექნიკუმში მისაღებ გამოცდებზე ჩალიჩობდნენ. ახლახან ღვინის ქარხანაშიც მიაგნეს კომბინატორებს, ღვინის ფალსიფიკაციას ეწეოდნენ, სადღაც ეტიკეტებსაც აბეჭდვინებდნენ. კრიტიკულ წერილს თბილისის კომისია მოჰყვა.

— მდაა... მართლაც, ცუდი ამბებია, — დავითმა თავისთვის ჩაილაპარაკა.

ოთახში ზურაბი შემოვიდა. იგი უსიტყვოდ სავარძელში ჩაჯდა.

თითოეული თავის ფიქრს მიეცა.

ხანგრძლივი დუმილი დავითმა დაარღვია.

— გამაგებინე, ღვინის ქარხანაში რა მოხდა, ვლადიმერს რა საფრთხე ელოდება?

ზურაბმა მოკლედ აუხსნა.

— წლების განმავლობაში ღვინის ფალსიფიკაციის ეწეოდნენ დიდ თანხებს ითვისებდნენ.

— მაგ ბნელ საქმეში ვლადიმერიც მონაწილეობდა?

— საწყობის გამგემ აღიარა, რომ ყოველი თვის ბოლოს ორას მანეთს პაკეტით საწერი მაგიდის უჯრაში ვუტოვებდით.

— და თქვენ დაიჯერეთ? იქნებ იმ არამზადას განზრახული აქვს ვლადიმერის ზურგს ამოეფაროს, ამაზე არ გიფიქრიათ?

დავითი მგზავრობით დაღლილი იყო, ახლა მას დასვენება სჭირდებოდა. ზურაბი კამათს არ შეჰყოლია, არც იმ ფირზე დაუძრავს სიტყვა, რომელიც ჭიბეში ედო.

— შეილო, — საუბარში მოხუცი სერგო ჩაერია, — ნუთუ არ შეგიძლია ვლადიმერს შერცხვენა და უბედურება ააშორო? იქნებ, მართლაც, უდანაშაულოა. მაგ კაცზე ცუდი არასდროს გამიგონია.

— ამ ამბავს, ბაბუ, სხვაზე მეტად მე განვიცდი, რადგან იგი არა მარტო ვლადიმერს, არამედ ჩვენი ოჯახის ღირსებასაც ეხება, მაგრამ რა ვქნა, მართლმსაჯულებას წინ ხომ ვერ აღვუდგები. დანაშაული აშკარაა. დამნაშავეებმა პასუხი უნდა აგონ.

— როგორც ჩანს, შენ ხელი არც მაშინ აგიკანკალდება, შენი ოჯახის წევრის განაჩენს რომ წერდე. რამ გაგხადა, ბიჭო, ასეთი უსულგულო?

მამის მკვახე სიტყვებმა ზურაბს გული აუშლვრია, მაგრამ მაინც ეცადა მშვიდად აესხნა.

— ბოროტმოქმედს მფარველობა რომ გავუწიო, განა ეს ახალი დანაშაული არ იქნება?

— რა ქვეყნის დამაქცეველი ვლადიმერია, ბიჭო. პატიმარს რა დაეჯერება. თუნდაც ასე არ იყოს, შენ, ან მე ვლადიმერს შეღავათი რომ მივცეთ, ამას დანაშაულად ჩაგვითვლიან?

ზურაბი მიხვდა, დავითი საით უმიზნებდა, რა გზით ცდილობდა თავის დაზღვევას. დავითის განზრახვამ, ორმაგი თამაში გაემართა, ზურაბს წონასწორობა დააკარგვინა და მამას პირდაპირ მიახალა: — თქვენ ჯერ იმ ბრალდებისაგან უნდა დაიცვათ თავი, რომელსაც ვლადიმერი გიყენებთ.

— რა თქვი? ბრალს მე მდებ? — დავითი სავარძლიდან აღშფოთებით წამოიწია.

— დიახ, ბრალს თქვენ გდებთ.

— მე რა შუაში ვარ?

— ღვინის ქარხნის დირექტორობა რა ჩემი საქმე იყო, უარი ვუთხარი, მაგრამ ვერაფერს გავხდით.

— დირექტორად დანიშვნა, — ხმას აუწია დავითმა, — იმას როდი ნიშნავს, რომ საწარმო გაძარცვოს, ხალხს ღვინის მაგივრად წყალი ასვას.

— მან სხვა, უფრო მძიმე ბრალდება წამოგიყენათ, აი რა მიკობაძის ბრალდებაა.
გულს.

— ისე ლაპარაკობ, თითქოს ვლადიმერთან დანაშაულებრივი კავშირი მქონდა. თქვი, რაც გაქვს სათქმელი, რას ელოდები!

— მე კი არა, ვლადიმერს აქვს სათქმელი, მას მოუსმინე. — ჯიბიდან მაგნიტოფონის ფირი ამოიღო. როცა აპარატში ფირს დებდა, შენიშნა, რომ ხელი უთრთოდა, მაგრამ ნაბიჯი უკვე გადადგმული იყო, უკან აღარ დაუხევია.

— ეგ რა არის? — იკითხა დაეჭვებულმა დავითმა.

— დღეს ჩემთან ვლადიმერი იყო, ჩვენი საუბარი ჩაწერე.

ზურაბმა მაგნიტოფონი ჩართო.

„...აღარ ვიცი, რა გზას დავადგე, ვის გვვდე ყელში. გულახდილად მითხარით, რას მიპირებთ?...“

ვლადიმერის ხმა იცნეს. სამთავე სუნთქვაშეკრული უსმენდა.

ფირზე მთელი საუბარი იყო ჩაწერილი. საუბარი კი არა, ეს იყო უმძიმესი ბრალდება, საშინელი სინამდვილე, აღიარება იმისა, თუ როგორ დაადგა ვლადიმერი დანაშაულის გზას. „...ეჰ, რაღა დროს თავის მართლებას, — განაგრძობდა აღსარებას ვლადიმერი, — დავითს ვერ ვუღალატე, საწყობის გამგეს დავვალე, პაკეტით ყოველთვიურად ორასი მანეთი მოეტანა, ტრესტის ხელმძღვანელებთან მიმაქვს მეთქი, ვუთხარი. იმ თანხას ხელუხლებლად დავითს ვუტოვებდი...“

— პროვოკატორი, ცილისმწამებელი! — დავითის ხმამ მაგნიტოფონის ხმა დაფარა, მაგრამ ეს ნახევარ წუთს გაგრძელდა. მაგნიტოფონი ჯიუტად აშიშვლებდა სინამდვილეს. ახლა ყოველი სიტყვა, ყოველი ფრაზა დავითს ძაღლისაგან ცილიდა, ჩვილივით უსუსურს ხდიდა. მას, მკვდრის ფერი დაედო, სახე სიმწრის ოფლით დაეცვარა.

ზურაბმა მაგნიტოფონი გამორთო. იგი ნათლად ხედავდა, ვლადიმერის ყოველი სიტყვა დავითს როგორ უჯიჯენიდა სულს. ამაზე დიდი ბრალდება, ალბათ, დავითს ვერც წარმოედგინა.

მძიმე, უხერხული ღუმილი ჩამოწვა.

— თავი მოგვეჭრა? — ცოტა ხნის შემდეგ მოხუცმა ყრუდ ჩაილაპარაკა.

მამის სიტყვებმა დავითი ბურანიდან გამოიყვანა.

— როგორ მიხედავთ?! — იჭექა დავითმა, — ეს საშინელი ცილისწამებაა, დვალი სასტიკად უნდა დაისაჯოს!

— ნეტავი მაგ ბრალდების გაბათილებას შესძლებდე. — ჩაილაპარაკა დაეჭვებულმა ზურაბმა.

— გაჩუმდი, ბიჭო, მე გასაბათილებელი არაფერი მაქვს, ცილისმწამებელმა პასუხი უნდა აგოს.

— ოღონდაც, — ზურაბმა ღრმად ამოიხვნეშა და წასასვლელად წამოდგა. — მტყუნ-მართალს სასამართლო გაარკვევს.

— როგორ, — დავითი სახტად დარჩა, — სასამართლო პროცესზე იმ სულმდაბალთან დამაპირისპირებენ?

— თუ ვლადიმერი ამ ბრალდებას წამოგიყენებთ, რა თქმა უნდა, ყოველმხრივ შეისწავლიან.

— ვაი, სირცხვილო! — მოხუცმა შუბლზე იტკიცა ხელი.

დავითს თვალები ისევ აევსო ცეცხლით.

— ხედავ, ბიჭო, რა დღეში ჩამავდე?

— მე რა შუაში ვარ? — მიუბრუნდა მამას გაოცებული ზურაბი.

— ჭკუადმოყოფელი ადამიანი უფსკრულს რომ წააწყდება, კი არ გადაიჩნება, შემოსავლელს ეძებს. შენ რა გზა გამოიჩნე, უფსკრულში გადაიჩნება გადაწყვიტე? დიდებას ეძებ, მაგრამ ნუთუ არ იცი, რომ დიდების მოსაპოვებლად საკუთარი ოჯახის წევრები არ უნდა გასწირო?

— ცდებით, მამა, — შეედავა ზურაბი, — მე დიდებას არ ვეძებ. მე ჩემს მოვალეობას ვასრულებ, ისევე, როგორც ყოველი პატიოსანი ადამიანი შეასრულებდა.

— საქმეც ის არის, კარგად ვერ ასრულებ, ცხოვრებას ალღოს ვერ უღებ. ოღროჩოღრო ქვეყანას ხელის ერთი დაკვრით ვერ გაასწორებ, ასეთი რამ ჯერ არ მომხდარა.

— ვიცი, ოღროჩოღრო ქვეყანას ვერ გავასწორებ, მაგრამ სადაც ხელი მიმიწვდება, იქ ბოროტებას არ გავახარებ.

— აი, აქაც ცდები, შვილო. — უკვე დაქანცული, არაქათგამოცლილი ხმით უთხრა დავითმა, — არც მე, არც ვლადიმერს ისეთი არაფერი გაგვიკეთებია, რომ სამსჯავროს წინაშე წარვსდგეთ. შენ ამ საქმეს თუ ვერ მოუვლი, მაშინ ჩამომეცალე, შევბუღება აიღე და ერთი თვით სადმე გაემგზავრი.

მამის განზრახვას ზურაბი მთლიანად ვერ ჩაწვდა. მიხვდა, რომ მამამ რაღაც ახალი გადაწყვეტილება მიიღო, მაგრამ, რა, — ვერ გამოიცნო.

— ცეცხლს ხომ არ ეთამაშებით, მამაჩემო?

— ცეცხლი რა შუაშია?

— მეშინია, ძველ შეცდომებს ახალი არ დაამატო და უარესად არ გაიხლართო.

ეს კი დავითმა ველარ მოითმინა.

— ისე მელაპარაკები, თითქოს საქალაქო კომიტეტის მდივანი კი არა. შენი პატიმარი ვიყო. დამქანცა შენთან დავამ, მეტის მოთმენა აღარ შემიძლია. უკანასკნელად გაფრთხილებ, შენ ან იმას გააკეთებ, რასაც მე გიბრძანებ, ან არა და, აი, კარები!

ხელი სადარბაზო კარებისაკენ გაიშვირა. დავითს ხელი დამბლადა-
კემპულივით უცახცახებდა.

ზურაბი მოელოდა, რომ დავითი მომხდარი ამბებიდან საჭირო დას-
ვენას გამოიტანდა, საკუთარ შეცდომებს საღად შეაფასებდა, რესპუბლი-
კაში შექმნილ ამინდსაც ანგარიშს გაუწევდა, მაგრამ ეს არ მოხდა, ჯიუ-
ტად ძველ გზას ადგა, ისევ ძალაუფლებით სარგებლობდა, დანაშაულო-
ბათა მიჩქმალვას ცდილობდა.

ზურაბს სახლში გული ისედაც აღარ უდგებოდა, აღარ შეეძლო ას-
ეთ ატმოსფეროში დარჩენა.

— კარგი, კარგი, წავალ, ასე ჯობს თქვენთვისაც, ჩემთვისაც.

— წადი, მომშორდი, ჩემმა თვალებმა არ დაგინახოს, — კარებში
დააწია მოთმინებიდან გამოსულმა დავითმა.

— შენ ნერვები გლალატობს, — უსაყვედურა მოხუცმა.

— რაც თავს მოესწრო, მაგისგან სითბო არ მახსოვს. ისე მექცევა,
თითქოს მამინაცვალი ვიყო.

დავითმა ჯიბეზე ხელი მოიფათურა, ეტყობოდა, რაღაც წამალს ეძე-
ბდა, რაკი ვერ ნახა, სავარძლის საზურგეს დაეყრდნო, ძლივსძლივობით
წამოდგა და საძინებელი ოთახისკენ ლასლასით გაემართა.

მოხუცმა შვილს შეშფოთებით გააყოლა თვალი. ასეთი არაქათგამო-
ცლილი და გაღიზიანებული არასდროს უნახავს. „რა ვქნა, რა წყალში
ჩავეარდე, მამა-შვილი როგორ მოვარიგო?“ საგონებელს მიეცა.

ზურაბი შემოვიდა, ხელში ორი ჩემოდანი ეჭირა.

— შვილო, არ გეწყინოს, — მოხუცმა თან გასაღები გაუწოდა, —
ერთ რჩევას მოგცემ.

— გისმენ, ბაბუ.

— ცოტა მამასაც გაუგონე. მაგ საქმეს თუ შემოევლება, შემოუარე,
იქნებ უმჯობესია შენ გვერდზე დადგე, სხვამ გამოიძიოს, სხვამ დაამთავ-
როს, ხალხიც ნაკლებს ილაყებებს.

— ჰო, ბაბუ, რა თქმა უნდა, აჯობებს. მეც ადამიანი ვარ, შეიძლება
მეც დავკარგო ზომიერება, ან მცდარი ნაბიჯი გადავდგა. უმჯობესია მე
გვერდზე გავდგე, არც იმის წინააღმდეგი ვარ, თბილისმა გამოიძიოს. მხო-
ლოდ, ის თუ დადასტურდა, რაც ამ ფირში წერია, იცოდე, მე და შენი
შვილი ერთ ჭერქვეშ ვერ ვიცხოვრებთ, ასეთ სამარცხვინო ლაქას ჩვენ
ვეღარასოდეს ჩამოვირეცხავთ.

— ხომ შეიძლება, ვლადიმერი აზვიადებდეს?

— რატომაც არა, ყველაფერი შეიძლება. მართლმსაჯულება ჭეშმა-
რიტებას დაადგენს.

— ახლა შენცა და მამაშენიც ისე ხართ ნერვებმოშლილი, ჭკუა არც
ერთს არ გეკითხებათ. ხომ ნახე, კაცი რა დღეშია. ყოველ სიტყვაზე, ყო-

ველ ნაბიჯზე ნუ აყვები, მოერიდე, რაც ადრე წახვალ მოსკოვში, იქნებ სთვინის უმჯობესია.

— ზეგ წავალ, ბაბუ, მზიასაც თან წავიყვან, ერთ თვეს არ დავბრუნდები. — ფირი მოხუცს გაუწოდა, — ამ ფირს შენ გიტოვებ. კვლავ თუ შეტოვოს, ჩართე და მოასმენინე.

— შენ კი გაიხარე, ჩემო ბიჭო, — ზურაბს გადაეხვია, — მაგ ფირმა მოსვენება მეც დამიკარგა.

— მივდივარ, ბაბუ. — ზურაბს ხმაში ღმობიერება დაეტყო, — მაგრამ რაღაც შიში თან მიმყვება. მიხედვით შვილს, გულმა არ უღალატოს...

ჩემოდნებს ხელი წამოავლო და კიბეზე დაეშვა. მას აღარ უნდოდა, მომხდარ ამბებზე ეფიქრა, საკუთარ თავს ატყობდა, რომ საღად ვერ აზროვნებდა. გადაწყვიტა, ჩემოდნები სერგო ბაბუას ბინაში დაეტოვებია და სუფთა ჰაერზე გასულიყო.

ორიოდე წუთის შემდეგ სასტუმრო ოთახში დავითი დაბრუნდა, ხელში აბებიანი შუშა ეჭირა.

— წავიდა? — შემოსვლისთანავე იკითხა.

— წავიდა.

— არ იქნა, მაგ ბიჭის გული ვერ მოვიგე.

— მართალი არ ხარ, დავით. — შეედავა მოხუცი, — ზურაბმა რა უნდა ქნას, ვლადიმერს გადაეფაროს? ქვეყანა ჩალით ხომ არ არის დაზურული?

— მე სამარეს რაღას მითხრის, ცოცხლად რად მმარხავს, ის ფირი ხომ დამუხტული ყუმბარაა, რომლითაც მე უნდა ამაფეთქოს.

— ფირი მე დამიტოვა, — ღიმმორეულმა მოხუცმა სცადა შვილი დაემშვიდებია, ფირი ხელში შეათამაშა.

— არ მომცემ?

— არა, მე შევინახავ.

— რად გინდა?

— ამ ფირის არსებობა შენ არ უნდა დაივიწყო.

დავითს გულზე მოეშვა, ეჭვი, შიში, უნდობლობა გაიფანტა, უფრო საღად დაიწყო განსჯა.

— მართალი გითხრა, ყველაფრის თავიდან დაწყება რომ შეიძლებოდა, ალბათ, სულ სხვა გზით წავიდოდი, მაგრამ გვიანდა თითზე კბენანი.

შუშა გახსნა, რაღაც აბი ამოიღო და გადაყლაპა. სავარძლისაკენ წასულს, თითქოს მუხლმა უმტყუნა, ერთბაშად შებარბაცდა, რომ არ წაქცეულიყო, სავარძლის საზურგეს დაეყრდნო.

— რა მოგდის, შვილო. — შეშფოთებულმა მოხუცმა ხელი შეაშველა.

- ფეხქვეშ მიწა მერყევა, მამა.
- ექიმს გამოვუძახებ.
- ალბათ, გამივლის. — საეარძელში ჩაეშვა.
- გამაგრდი, ბიჭო!

— თავი უძლეველი მეგონა, მაგრამ ასე არ ყოფილა. რაკი მამამ. შეიღმა, სხვებმაც შემომიტიეს, აშკარაა, ვცდებოდი. საკუთარ ძალაში ზედმეტად ვიყავი დარწმუნებული.

- ამდენმა ბრძოლამ დაგქანცა.

— დამქანცა, მამა, დამქანცა. როგორც ჩანს, დროა ასპარეზი სხვას დაევთმო, მაგრამ მინდოდა ეს ჩემი სურვილით მომხდარიყო, ზარზემით წავსულიყავი.

— შენ კი არა, ამერიკის პრეზიდენტი გადააყენეს. ისეთი არაფერი ჩაგიდენია, რომ სულ გაგწირონ. — დაუტკბა მოხუცი.

- მეც მაგის იმედი მაქვს.

- სიკეთე არ დაიკარგება.

— ეჰ, რა გიცი. — დაქანცული, სევდიანი თვალები მოხუცს მიაპყრო. — გულში გაზეთი რომ წავიკითხე, ცუდად გავხდი. გულმა აშკარად მითხრა, მომეშვი, მეტი აღარ შემიძლიაო, რატომღაც შენთან, ბაღნებთან მომინდა ყოფნა.

შვილის სიტყვებმა მოხუცს გული დაუთუთქა.

— ჭირსა შიგან გამაგრებაო, ხომ გაგიგონია. ძალა ახლა უნდა მოიკრიბო.

— ეჰ, — ღრმად ამოიხვნეშა, — ცუდი კაცი არ ვიყავი, ვისზეც ხელი მიმიწვდებოდა, ყველას ვშველოდი. ხელისუფლება შემიყვარდა, ეს იყო ჩემი შეცდომა. ნეტარებას ვგრძნობდი, როცა ვხედავდი, რომ ჩემს ერთ სიტყვას შეეძლო მთელი ქალაქი ფეხზე დაეყენებინა. რას იზამ, ეს ქვეყანა ასე ყოფილა მოწყობილი. იმის მიხედვით გაფასებენ, თუ რა ძალას ფლობ. მეც ვცდილობდი მაჩანჩალად არ გადავქცეულიყავი. ჩემი არსებობის...

საქალაქთაშორისო ტელეფონის გაბმულმა ზარმა სიტყვა გაუწყვიტა. ყურმილი მოხუცმა აიღო.

— დიახ, სახლშია... თბილისიდან რეკავთ? — ყურმილი დავითს გადასცა, — გაიოზია, მეორე მდივანი.

დავითს ცუდად ენიშნა, ყურმილი ჩამოართვა.

— გისმენ, გაიოზ... — დღეს ჩამოვფრინდი... თბილისში გვიბარებენ? რას გვერჩიან?... ცუდად მუშაობთო? რა გაეწყობა, ჩამოვალ, გულს ნუ გაიტეხ, თავის დაცვას შევძლებთ, ვაშენებდით, ხომ არ ვანგრევდით... — აცახცახებული ხელით ყურმილი ძლივს დასდო.

— როგორც ჩანს, საბრალდებო სკამზე უნდა დამსვან. ნუთუ უცმელად
ფერს ხაზი გადაუსვებს?

წამოდგომა სცადა, მაგრამ ვერ შესძლო, ძალ-ღონემ უღალატა.

— გამაგრდი, ბიჭო, — მოხუცმა გამხნელება სცადა, — ომის ქარიშ-
ხალს გაუძელი, ამ პატარა შეხლა-შემოხლას ვერ გაუძლებ?

— ეს პატარა შეხლა-შემოხლა არ არის, მამა. ფეხი მწვერვალზე მო-
მიცურდა, ქვევით უფსკრულია.

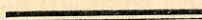
დავითი საკუთარმა სიტყვებმა შეაძრწუნა. მან თქვა ის, რაც წამით
გაიფიქრა, მაგრამ ამავე დროს არ უნდოდა დაეჯერებინა, რომ შეიძლე-
ბოდა მწვერვალზე ფეხი, მართლაც, დასცურებოდა...

— რა მოგდის, შვილო, — ერთიანად გადაფითრებულ დავითს მიეჭ-
რა მოხუცი.

დავითმა ხმა ვერ ამოიღო, სუნთქვა შეეკრა, თავი სავარძლის საზურ-
გეზე გადაუვარდა, მკერდის სიღრმეში საშინელი ტკივილი იგრძნო, თი-
თქოს ვიღაც მკერდს უფლეთავდა.

— შვილო, არ დამღუპო! — აქვითინებული მოხუცი შვილის ფერხ-
თით, მუხლებზე დაეცა და ჯერ კიდევ თბილ მკერდზე მიეხუტა.

სავარძელში სიცოცხლე იფერფლებოდა.

* * *

თუ ღიმილი გაგიბედე,
იცოდე რომ თვალებს ვენდე,
შენ ხომ ცაზე უფრო წმინდა
თვალები გაქვს...
სულთა ხილვა შემძლებოდა,
გეტყოდი, რომ შენით ვენთე...
გეტყოდი, რომ ჩემი გული
ბარე მიგაქვს...

დაიცადე, დაიცადე,
ერთხელ კიდევ ბედი სცადე,
იქნებ ისევ შეგიყვარდეს ძველებურად,
რადაც ძლიერ განვიცადე,
ისე მინდა შენი მწამდეს...
აღბათ გული მარტოობით დაიბურა.

თუ ღიმილი გაგიბედე,
იცოდე რომ თვალებს ვენდე,
შენ ხომ ცაზე უფრო წმინდა
თვალები გაქვს.
სულთა ხილვა შემძლებოდა,
გეტყოდი, რომ შენით ვენთე,
გეტყოდი, რომ ჩემი გული
ბარე მიგაქვს...

ყვავილებს სთხოვე, ყვავილებს და მზეს,
ფუნჯისთვის სათუთ ფერებს დათმობენ,
მაგრამ თუკი გწამს ფერის ხატობა,
ხელი არ ახლო ცისფერ სინაზეს!

მეც ვეჭრფი ფერებს — ვარდისფერს,
ზღვისფერს,
ოქროსფერს, მწვანე ფოთლებზე დაღვრილს;
მაგრამ ყველაფერს შენს მუზად გავხდი
თუ ღამიტოვებ ამქვეყნად ცის ფერს.

* * *

მე სიყვარულის იმედით სავსემ
შენს ბოროტებას ავხადე ფარდა,
დაიმსხვრა ყველა სხვა სილამაზე,
ჩემი ლამაზი ლექსების გარდა.

ღამეწვარ რწმენასთან დამეწვა მსურდა
ლექსები ჩემი, უმანკო ცამდე,
მაგრამ ძალიან მაწამონ თუნდაც,
მე მინდა, მათი ბოლომდე მწამდეს.

* * *

შემომხედავდი, გული კვდებოდა
და თითქოს ფეხქვეშ იწოდა მიწაც.
შაინც შეხვედრას გევედრებოდა
სული ყოველი განშორებისას.

მანსოვს, თვალეში, მიმკრთალ თვალეში, ეროვნული
ბიბლიოთეკა
როგორც არასდროს სიჭაბუკეში,
თრთოდა უმანკო, უხმო ალერსი
და ესლა იყო ჩემი ნუგეში.

ლიმილი

ყველა ღიმილს ეძებს, ყველა...
ბევრი კარგავს ღიმილს, მერე,
მაგრამ მისი ისე სჯერათ,
ვით ზღვის ლურჯი სიელფერე.

ათასნაირ ღიმილს ვხედებით.
ღიმილს — ძვირფასს, სასოებით...
სხვა ღიმილსაც ხომ აქვს სიბო, 41
მხოლოდ ჩვენთვის გაჩნდა თითქოს.

* * *

მალე გაზაფხული მოვა,
კარი გაიღება სახლის,
შენი სიყვარული მომკლავს,
შენი სიყვარული დამღლის.

დილით გამოჰყვები მზეს და
თითქოს არც გქონია ბინა,
სულ არ ემღერება დედას:
„ხომ არ გათხოვდები ნინა“.

თეთრად გაათენებს ვილაც,
შავად შეგამკობენ სხვები,
ადრე ძალზე მშვიდი იყავ,
ახლა უცნაური ხდები.

ვინაც გაიოცოს, ღმერთით,
ლხინი მოგონებად ექცეს,
შენ მე მომეყრდნობი მკერდით,
გეტყვი ძალზე ლამაზ ლექსებს.

თუკი ჩემი მუზა გაქრა,
მწყემსად დაფუდგები ბატებს,
ღრო შლის ტკივილებსო, მაგრამ
ახალ ტკივილებსაც ბადებს.

სითბოს სიყვარული მოჰყავს,
ნდობას გამართლება მიზნის,
მხოლოდ სიყვარული მომკლავს,
მხოლოდ სიყვარული მიხსნის.

* * *

მამალმა იყილა და გაათენა,
სოფელი წამოდგა და გაიზმორა,
მოხუცმა ბაღში გამისწორა,
„გაკეთდა ხალხი — ადგენა!“

ვისთვის უკანასკნელ გათენდება,
ვისთვის გაღვიძება ადვილია,
მოხუცი ყოველთვის ადრე დგება,
მოხუცის ღლეები დათვლილია.

მე კი მოვესწრები იუდავ,
მე კი მოვესწრები ღამის ტეხვას,
მოხუცი სასტიკად ჯიუტობს,
მოხუცმა ჩხუბი ამიტეხა.

თმებში მწვდა, მესმა არაოდეს,
თვალის სეირია არნახული,
მამლის ყივილზე რომ თენდებოდეს,
მერცხალს რომ მოჰყავდეს გაზაფხული.

კაცი ოხერი რომ აღარ იყოს,
ქალს რომ არა ჰქონდეს წყევლის ნიჭი,
მაშინ ძვირფასებო, (ჩვენში იყოს),
მაშინ საყვარლებო რაღა გვიჭირს.

ვდგები, რა თქმა უნდა საწყენია,
მზეც კი გამოსულა საბალახოდ,
ჰოი, ნაომარო პაპის ცხენო,
ობლად დარჩენილო ყაბალახო.

* * *

„ხათუნებს“

ახლა ორკესტრი კინტოურს ახვევს,
ახლა იწყება ჩემი წვალება,

მე მომეჩვენა — შენ დამიძახე,
დადუმდი, მაგრამ გაგთქვეს თვალებმა.

მუსიკას ტანჯვის დემონიც ახლავს,
(იუდას გვამი ზიდონ ვერხვებმა)
მე შემიძლია ვიცეკვო ახლა...
„ტანგო“ ან „ტვისტი“ არ მეხერხება.

შენთვის ვარდების თაიგულს ვკრავდი,
სიყვარულია სიცოცხლის აღფა,
შენა ხარ ნეოარისტოკრატი,
მე კი „ქუჩის ბიჭს“ მოგვევარ, ალბათ.

გული გაუძლებს ნერვიულ კოცონს,
მაგრამ ვგრძნობ საზღვარს გადააბიჯე,
თან მეკითხები — „რომელი მოგწონს
აღენ დელონი თუ კიკაბიძე?!“

აუტანიათ ტანჯვა იობის,
(ჩემთვის ვიწროა თქვენი საყელო)
შეხედე სუფრას, (რის მსახიობი),
რამდენი გმირი ზის უსახელო.

„ოჰ, გაუმარჯოს გრძნობას უჭკნობადს!“ —
ჭიქას მაწვდიან ყრმობის გიჟები,
შენ კი, ძვირფასო, ვიღაც უცნობთან,
აღენ დელონთან მებატიყები.

* * *

როს გაავდრდება, იგრძნობ სიცივეს,
ავითრთოლდება როცა ტუჩებზე,
როს ატირდები ტკივილებისგან,
მაშინ მოვალ და ჩაგეხუტები.

მოგეფერები, როგორც პაწიას
და ამოგიშრობ თვალებში ცრემლებს,
გადაიდარებს, შენ გაჩუმდები,
გამილიმებ და მე წავალ მერე.

ქარები და ფოთლები

ქარები სიყვარულს უხსნიან ფოთლებს და
ოქროს კოშკს ჰპირდებიან ცაში,
ნაღვლობს დედა ხე; ვაითუ მიენდოს და
ვაითუ დამელუპოს ბავშვი.

იცის დედა ხემ ქარების ეშმაკობა,
მაგრამ ეს არ ესმით შვილებს,
შორდებიან დედას და ქარებს ანდობენ
თავიანთ სიყმაწვილეს.

სურვილი არის ოქროს კოშკისკენ და
ფარფატიტ ეშვებთან, აზიზ!
„არა უშავსო, — ამშვიდებენ ქარები, —
ეს არის ცხოვრების ფასი“.

რა ტკბილი იყო და სიცოცხლის მწამლავი
მანძილი ზეციდან მიწამდე,
მერე კი რა მოდის, ტალახის საფლავი,
ეხ, დედის რატომ არ ვიწამეთ?!

შაქო რომანაძე

შ ე ს მ ბ ი

სამი წელია შინ არ ვყოფილვარ და ჩემი სოფელი ძალიან შეცვლილი მეჩვენა...

კანტორიდან ჩვენს სახლამდე მხოლოდ საურმე გზა ადიოდა, მეორე როგორი გზა, წარმოიდგინეთ, ურემი რომ ურემია, იმასაც უჭირდა.

ჯარში მამაჩემის წერილი მივიღე, ჩვენი სოფელი მეორე სოფელს დაუკავშირდა სამანქანო გზით, ეს გზა ჩვენს კიშკართან გადისო.

მართლაც რა გზა გაუყვანიათ. სწორედ ისეთი, ერთ დროს მთელი სოფელი რომ ოცნებობდა!

მივიღიოდი ამ ფართო გზაზე და თვალს ვეღარ ვაშორებდი ფერდობებზე შეფენილ ციტრუსოვანთა ბაღებს, ჩაის პლანტაციებს. შემოდგომის დაუდეგარი სიო არხვედა ხეთა ტოტებს და ირგვლივ მწიფე ხილის სურნელი იდგა. იქ, ჩრდილოეთში კი თოვლი და ყინვა დავტოვე.

სახლს ვუახლოვდებოდი.

მაგრამ, სანამ სახლში მივიდოდი, ერთ ტოტებგასხეპილ, ნახევრად ფოთლებგაცვენილ თხმელის ძირში შევჩერდი.

ის მოზრდილი ქვევრის ნატეხები, რომელიც მაშინ მე და მამაჩემმა აქ ვიპოვეთ, ისევ აქ ეწყო, მხოლოდ. ტრაქტორს გზის გაყვანის დროს ცოტათი ყვითელი მიწა მიეყარა.

მე ამან სამი წლის წინანდელი ამბავი მომაგონა.

* * *

მალე ჯარში უნდა წავსულიყავი.

ჩემს მეტი ვაჟი არ ჰყავდა მამაჩემს და, რა თქმა უნდა, ჩემზე ამო-

დიოდა მზე და მთვარე. არაფერს მეუბნებოდა, მაგრამ ვატყობდი, უჭირდა. ძალიან უჭირდა ჩემი დაშორება.

ერთხელ, დილით, ბოსტანში ჩამიყვანა და გზისპირას, ფერდობზე ეკალ-ბარდებით დაფარულ ერთ პატარა მიწის ნაკვეთზე მიმიტოთა. აქ კენტად აღმართულიყო ტოტებმესხეპილი ბერი რცხილა და ეკალ-ბარდები ცამდე აეტანა.

— ეს ნამდვილად ჩვენი სირცხვილი კი არის, ნოდარ, — მითხრა მამამ. — ხომ ხედავ როგორ ირთვება და ლამაზდება ჩვენი სოფელი. მალე, მგონი, ერთ მტკაველ ცარიელ მიწას ველარ ნახავს ჩვენთან კაცი... ჰოდა, ეს რა არის, ეს რა გვიდგას ეზოში! ეს ხე მოვთხაროთ, გავწმინდოთ აქაურობა. ჰოდა, მერე, მანდარინი ან ჩაი გავაშენოთ.

იქვე კოლმეურნეობის კანტორის მახლობლად სამანქანე გზა გაჰყავდათ. მამაჩემმა ტრაქტორი ითხოვა, გამოვუბით ხეს და ძირფესვიანად მოვთხარეთ.

და ხის ამონათხარ ორმოში ვეებერთელა ქვევრი აღმოჩნდა.

საკვირველი ის იყო, რომ ამოდენა ქვევრის ისე ჰქონდა თავიდან ბოლომდე შემოხვეული რცხილის ფესვები, როგორც ბადე.

ჩვენს სოფელში ცნობისმოყვარე ხალხია და ვინ არ მოიყარა თავი, როცა ეს ამბავი გახმაურდა.

მეზობლის ბიჭებმა ხის ფესვები შემოაჭრეს და ძველთაძველი ქვევრის ვეებერთელა ნატეხები ამოალაგეს. ეტყობოდა, ქვევრი ახლა, ხის მოთხრის დროს გატეხილიყო.

სახეგაბარწყინებულმა მოხუცებმა ერთმანეთს გადახედეს. მერე ერთმა მათგანმა თეთრ წვერზე ხელი ჩამოისვა და თქვა:

— შეხედეთ, ჩვენებური ქვევრი!.. სადაც ეს იყო, ვენახიც იქნებოდა, მაგრამ სოფელს იმდენი ჭირ-ვარამი გადახდა, ვაზიც თან გადაჰყვა, აბა აქ უწინ სად იყო ციტრუსები, ჩაი, ტუნგი... ესენი ხომ ჩვენს დროში გავაშენეთ.

— ჰო, როგორც საქართველოს ბევრ სხვა კუთხეში, აქაც უწინ მხოლოდ მეცხოველეობა და მევენახეობა ყოფილა განვითარებული, — ჩაუბრთო ტანდაბალმა მოხუცმა, რომელსაც ისმეილას ვეძახდით. — მაშინ თურმე აქ ბევრი ჯიშის ვაზი ყოფილა გაშენებული.

— პირველ რიგში ვენახი რატომ მოსპეს? — ცნობისმოყვარეობით იკითხა ერთმა ჩემმა თანატოლმა ბიჭმა.

თეთრწვერა მოხუცმა დინჯად დაიწყო:

— რატომ და მუსლიმანს ეკრძალებოდა ღვინო, თურქს კი უნდოდა ჩვენში მუსლიმანური საარწმუნოება დაემკვიდრებინა. ჰოდა, პირველ რიგში ვენახი აჩეხა. იმ ოჯახს, რომელშიც ღვინოს აღმოაჩენდნენ, დედაბუდიანად სპობდნენ და ანადგურებდნენ. რა უნდა ექნა ხალხს. სიმწრით

მოწეულ ღვინოს ხომ არ გადაღვრიდნენ! და აი, ასეთ ეშმაკურ სურათში მართეს: ვეებერთელა ქვევრებში ჩაასხეს ღვინო და თავი მაგრად დაუცეს, შემდეგ კი, თურქს რომ ვერ მიეგნო, ქვევრის თავზე რცხილა დარგეს. სადაც რცხილაა, იქ სინესტე ნაკლებია. ღვინო კარგად ინახება. სჯეროდათ, თურქები მალე წავიდოდნენ და შემდეგ გემოზე მოილხენდნენ...

სულგანაბულნი უსმენდნენ მოხუცს. მერე, როცა საუბარი დაამთავრა. ვკითხე:

— ამ ქვევრში თუ იქნებოდა ღვინო?

— როგორ არა!

მე უნებურად შევხედე მამას. ქვევრის ნატეხებს დასცქეროდა და რალაცნაირი იდუმალი ღიმილით ილიმებოდა...

* * *

ჯარში მამა მწერდა: გზის გაყვანის დროს, ჩვენი ეზოს მახლობლად ვიბოვეთ ქვევრი, მთელი ქვევრი, დავიხმარე მეზობლები, ამოვიღეთ, სხვა ადგილას ჩავფალეთ და ახლა შიგ ღვინო მისხიაო. ჯარიდან რომ დაბრუნდები, მთელი სოფელი იმ ღვინით უნდა ვაქეიფოო.

* * *

ეზოში შესულს პირველი მომეჭრა დედა. ტიროდა და იცინოდა, მკოცნიდა და მეხვეოდა, სიხარულის ცრემლებით მისველებდა მკერდს. მერე მამაც გამოვიდა, ჯერ ხელისგული მიიფარა შუბლზე, ისე გამომხედა და მერე დინჯი, მოზომილი ნაბიჯებით გამოეშურა ჩემკენ.

— როგორ ხარ, მამა! — ვკითხე და გადავეხვიე.

— მე რა მიჭირს, შენ როგორ ხარ, ბიჭო?

— მე რა მიჭირს, მამა!

— ღმერთმა ნუ გაგიჭირვოს შვილო ნურასოდეს... დაბრუნდი არა?!

— კი, დაებრუნდი, მამა, დაებრუნდი.

...მერე, როცა მაგიდას მივესხედით და მამამ ჭიქებში კამკამა ღვინო ჩამოასხა, გამახსენდა და ვკითხე:

— ნაწილში რომ წერილი მოიწერე, ის ქვევრი სად ნახე?

მამამ ღვინით სავსე ჭიქა დადგა და დინჯად დაიწყო:

— ჩვენი ჭიშკრის ზემოთ რომ დიდი, ბებერი რცხილა იდგა, ხომ გახსოვს შვილო?

მე უხმოდ დავუქნიე თავი თანხმობის ნიშნად და ახლა გამახსენდა. წელან იმ გზაზე რომ ამოვიარე, ხეს ვერ მოვკარი თვალი.

— მოვჭერთ?

— ჰო, შვილო, მოვჭერთ, ხელს უშლიდა გზას. ჯერ მოვჭერი, მერე ვიფიქრე, შეიძლება ამის ძირშიც აღმოჩნდეს ქვევრი მეთქი და აღმოჩნდა კიდევ. ამ სოფელში ბევრი რცხილის ხეა და ბევრმაც იფიქრა, მოდი, მოვთხრი, იქნებ ქვევრი ვნახო, მაგრამ კაციშვილმა ვერ ნახა ვერაფერი. მხოლოდ ჩვენ, ჩვენ ვნახეთ ორჯერ და ერთხელ მეჭიღამ, ეზოს რომ თხრიდა.

— იმ ქვევრებში ღვინო ხომ არ იყო?

— ღვინო არა, მაგრამ ყურძნის დამკვნარი მარცვლების მსგავსი კი ვნახეთ რაღაც...

ნასადილევს მამამ ვენახში ჩამიყვანა.

— ა, შვილო, ჩვენი ვენახი! წელს არა, მაგრამ მომავალ წელს მგონი ნიშანს იზამს... შენ რომ გაგაცილე, ერთი კვირის შემდეგ ჩამოვიტანე ნერგები. აქ მანდარინის ბალი უნდა გამეშენებინა, მაგრამ, ქვევრი რომ ვნახე, ვენახი გავაშენე.

— რა ჯიშისაა? — ვკითხე.

— ძველად აქ თურმე ყველაზე უფრო ჩხავერი ხარობდა და მეც ჩხავერი დავრგე. ასე რომ, წინაპართა საქმე გავაგრძელე. — მხარზე და მადო ხელი და განავრძო: — შენს ქორწილს ჩემი ეზოს ღვინით გადავიხდი.

მე არაფერი მითქვამს, მიხაროდა და ვიღიმებოდი.

* * *

იმ საღამოს მეზობელ-ნათესავებით აივსო სახლი, გაიშალა სუფრა და წავიდა ღვინი.

პირველი საღვთოგონებო მამამ დალია. მან სინათლეზე გახედა ღვინით სავსე ჭიქას, ჩაახველა და დაიწყო:

— ჩვენს ათას ჭირ-ვარამ გამოვლილ მამულ-დედულს გაუმარჯოს, მის ღონიერ ფესვებს გაუმარჯოს, რომელიც სულს გვინახავს, გულს გვიხარებს, ჯიშ-ჯილავს გვიმავრებს...

მამამ კიდევ ბევრი თქვა გულისა, ჩემი დაბრუნებისა, ჩვენი სოფლისა და ჭიქა გამოსცალა, სველ ტუჩებზე ხელი გადაისვა და დაჯდა.

ივანე გაბიაი

ჩ მ მ ნ ი მ ხ რ ი მ

ეს ამბავი ასე მოხდა. გამომიძახა ერსახელ თავმჯდომარემ და ტყავი გამხადა. ვლადვარ, კრინტი ვერ დამიძრავს, ერთ წერტილს მივშტერებავარ. ვიცი, კარგ საქმეზე არ დამიძახებდა. ბოლო დროს ნამეტანი მოვეშვი, თუმცა ამაში ჩემი ბრალი არც ისე დიდია. სოფელში* კარგა ხანია ვცხოვრობ, გამიმრავლდნენ ნათესავები, მოყვრები. ერთს ძეობა აქვს, მეორეს — დღეობა, მესამეს არმიაში აცილებენ, იქ კიდევ ქორწილია. „მოდით თავი შევიქციოთ“... არ წახვალ, ეწყინება, მეორეხელ არც დაგიძახებს.

ჰოდა, ვუსმენ უხმოდ. სად იყო და სად არა, კაბინეტში ხმაურით შემოიჭრა ჩვენი კოლმეურნეობის ექსპედიტორი როდიონ ნესტოროვიჩი. ქალაქში მიღის, საბუთების ხელმოსაწერად შემოიბრინა.

— შენ რა, დემიდ, მართლა ზორბად სვამ? — მეკითხება. — თუ იორგებ?

თავმჯდომარემ შემომხედა: — ამ ბუღას სირჩა მოერევა? მაგ ავტოსარწყულებელთან უნდა დააყენო.

ნესტოროვიჩი თავმჯდომარეს უღიმის.

— ლარიონ ხრისანტიოვიჩ, მოდი, დღეს ჩემთან წამოვიდეს!

— რაო?

— ხომ მოგეხსენებათ, მე წვეთს ვერ ვსვამ, აქ კი ასეთი ამბავია... ჩვენი მხრივ ვილაც ხომ უნდა იყოს...

თავმჯდომარე ჩაფიქრდა, ნაოტები გაუჩნდა.

— კარგი, არ დაინახოს ჩემმა თვალებმა. — ბრაზით ხელი ჩაიქნია.

„რა ჭირად ამიკიდა ახლა ნესტოროვიჩმა? ეტყობა, მარგებელი ჭირია, რაკი თავმჯდომარე ასე იოლად შემეშვა. ჰოდა, თუ დავიმსახურე, სასჯელიც კეთილსინდისიერად უნდა მოვიხადო“, — ასე ვფიქრობდი.

ჩავედით ქალაქს. როდიონ ნესტოროვიჩმა უზარმაზარ სახლთან დაგვანა, მომიცადეო. ვუცდი საათს, ვუცდი მეორეს, ვუცდი მესამეს... თქვენც არ მომიკვდეთ. ნაბახუსევზე თავი მისკდება, ყელი გამიშრა, კუჭი მეწვის. ხალხი პორთფელითა და ჩანთით ამ უზარმაზარ შენობაში შერბის და გამორბის, ჩქარობს, მე კი მუხლი ვერ გამიმართავს, ძელსკამზე ვზივარ. „ამდენ ხანს რომ მეხნა, ახლა ბარე სამი ჰექტარი მექნებოდა ამობრუნებული“, — ვასკენი ფიქრში. ბოლოს ნესტოროვიჩიც გამოვარდა სახლიდან.

— გეშველა, დემიდ! მოვაჭახრაყე! ო, რა გაეხარდება ბიჭებს! აბა, წავიდეთ დასატივრთავად.

— ჯერ ხომ არ წაგეხმსა ცოტა, — შევთავაზე.

— ო, არა. გაგიტყუებ ბაზაში, იქ ისეთი საქმეა, ვინც მოასწრებს...

მანქანით სწრაფად მივედით ბაზაში, ყველაფერი სრულად მოგვითვალეს, ხელიც მოგვაწერინეს. ნესტოროვიჩმა შვებით ამოისუნთქა და ოფლი ჩამოიწმინდა. მერე და არ იტყვიო! მე ვტვირთავ, ის კი ოფლად იღვრება. „მეშინოდა, — ამბობს, — ვინმეს ცხვირი არ ჩაეყო ამ საქმეში — ამხელა სიმდიდრე ერთ კაცს როგორ ჩაუვარდა ხელთ. სამკალი კარს მოგვდგომია, კომბაინის დეტალები ოქროდ ფასობს“.

— ახლა კი შინისაკენ! — ველარ ვითმენ მე.

— შინისაკენ? დაიცა. მთავარი საქმე წინ გიღევს. ახლა რესტორანში წავალთ, — მიჩურჩულებს.

ვიფიქრე, ნესტოროვიჩი მატყუებს-მეთქი, მაგრამ არა.

— შენ ამ საქმეში, — მეუბნება, — ახალგაზრდა ხარ, არაფერი გესმის. ჰოდა, იცოდე, იმ ხალხს მალარიჩი უნდა გადაუხადო, აი ეს რომ გაგვიკეთეს, — ავტომანქანის გაქვდილ ძარაზე მიუთითებს.

— იმ ხალხს სად ნახავ, ქარხნებში არიან, საამქროებში, — ვიცინი.

— შენც ერთი! გაგვიკეთეს — ეს ნიშნავს გამოგვიწერეს, გაგვიფორმეს. არც სიმართლე დაგვიკლია, არც სიცრუე. კაცი უნდა ხერხი იყო, გაგქონდეს და გამოგქონდეს. შენ იცი, სმა არ შემიძლია, ჩვენი მხრივ კი ვილაყამ ხომ უნდა ასწიოს ჭიქა.

— მაგრამ რომ არ მოვიდნენ? იქნებ მოგვერიდონ?

— ოჰო, მოგვერიდონ! მოვლენ. ოღონდ აი რა — არაყს კი არ დავლევთ, არამედ ყველაზე ძვირფას კონიაკებს, შენ კი ცოტა კულტურულად მოსვი, ბურახივით ნუ მოხრუპავ. დელიკატესებსაც ნუ დაეძალები, კუჭსაც ვერ გამოიძღებ, მამასისხლად კი ფასობს... ნახევარი ლიტრი კონიაკი გადახუხე — გინდამც ორი ცენტნერი ხორბალი გაგენიავებინოს, ასი გრამი ხიზილალათი ყელი ჩაიკოკლოზინე, — ასე ჩათვალე, მთელი ბიღონი რძე გადაგესხას. ჰოდა, ნუ გაიბერები, შინ ჩახეთქე...

სამნი მოვიდნენ, მარა რა მოვიდნენ. ისეთი ზორბები იყვნენ, გუთან-

ში გამოდგებოდნენ. ერთი მათგანი, ვილის მეძახიანო რომ თქვა, მანვე გოლიათს ჰგავდა. მხარბეჭიანი, ფართოყბიანი, მუცლიანი. ეს უფროსი იყო, თან კი შეგირდები ახლდა — თოდოსი და რომანი — ასაკითაც უმცროსნი და გაბარიტითაც მცირენი. მაგრამ ყოველი მათგანი ხეს მოთხრიდა ძირიან-ფესვიანად. თოდოსის ყურები კისრის ქონებში უცურავდა.

სამივე მოხერხებულად მიუჯდა მაგიდას და მოურიდებლად დაუკვეთეს ოფიციანტს სასმელი და საჭმელი. ჩემი ნესტოროვიჩი თავის კანტურს ვერ აუღიოდა.

ოფიციანტსაც არ დაუყოვნებია. ნახევარ საათში მაგიდა აავსო. ჩიტის რძეც არ აკლდა.

ნესტოროვიჩი ჭიქას ავსებს და წარმოთქვამს:

— თქვენ გაგიმარჯოთ, ამხანაგებო, მრავალჯამიერ!

ნესტოროვიჩმა ბაგე შეახო ჭიქას და დადგა. „ამხანაგებმა“ კი ერთი ყლუპით დასცალეს. მერე, მოგეცა ლხენა, დააბრუნეს დოლაბები და ფქვეს და ფქვეს ზედიზედ, რასაც კი მისწვდნენ. ჩახეთქვაში ვინ მაჯობებს, მაგრამ ამათთან სად მივიდოდი!

გაძლნენ და წყურვილიც მოიკლეს „ამხანაგებმა“. მერე მუსიკა დაუკვეთეს, გოგოები საცეკვაოდ გაიწვიეს. ულაყებივით ახვიხვინდნენ. საწყალი ნესტოროვიჩი კი ხურდას ათამაშებს და დანა პირს არ უღებს.

— შემთხვევით თუმნიანი ხომ არა გაქვს, — მეკითხება, მუსიკოსებსაც ხომ უნდა გადაუხადოთ!

— არა უშავს, გადაუხდით, — ვეუბნები, — იმხიარულონ. ჩვენი მხრივ ტყუილად კი არა ვარ აქ.

გული იჯერეს „ამხანაგებმა“, ყელამდე სვეს და ჭამეს, მუსრი გაავლეს სანოვავეს, პირი მოიწმინდეს, ტუჩები მოილოკეს.

— ბიჭებო, შინ, — თქვა ვილიმ, — სინდისიც კარგი საქონელია.

თითქოს უბრძანესო, სამივენი წამსვე ადგნენ.

— ერთი წუთით, — შევაჩერე, — მოითმინეთ, ჯერ არ დამთავრებულა.

— შემწვარი ხბო არ მოგაქვთ? — მოიტათ! — იცინის რომანი.

— ხბო კი არა, შეიძლება მოზვერიც მოჰყვეს, ახლავე ნახავთ.

მოვუხმე ოფიციანტს. ანგარიში მაგიდაზეა.

— აბა, ბიჭებო, მოიქექეთ ჯიბეები, — ვეუბნები, — სწრაფად, გვაგვიანდება, შორი გზა გვაქვს.

ვერ წარმოიდგენთ რა მოხდა! დაწითლებული ცხვირები უმაღლეს ფითრდათ, მერე დაულურჯდათ, ბოლოს სანთლის ფერი დაედოთ.

ნესტოროვიჩი მკლავზე მექაჩება.

— ხუმრობს, ამხანაგებო, — ღმერთმა მშვიდობა მოგცეთ, ამ საქმეს ჩვენ თვითონ მოვუვლით, — ლულულუღებს.

მე კი ფეხს არ ვიცვლი. გადაიხადონ! მუშტი მოვიღერე, თვალები
გადმოვკარკლე:

— ფულები მაგიდაზე! შენ, ვილი, ხუთი ცენტნერი ხორბალი შესან-
სლე დღეს აქ. შენ, თოდოს, შვიდი ბიდონი რძე გადაუშვი სტომაქში,
შენ კი, რომან, მთელი ბულა გადაყლაპე, ვინ გადაიხდის?

იკადრეს „ამხანაგებმა“ ჯიბეების მოქექვა, საათებიც მოიხსნეს. გა-
წუწული წიწილებივით მოიბუზნენ.

— დაიხსომეთ, — ვეუბნები, — სხვის ლუკმაზე ნერწყვი ნუ მოგ-
დით, თორემ მეორეხელ „ჩვენი მხრივ“ მარტო კი არ გეახლებით, მთელ
ბრიგადას მოვიყვან...

უკრაინულიდან თარგმნა

გრიგოლ სიხარულიძე

შოთა ზოიძე

მე ვიცნობ უბა გერგუხეთელს

ჩვენი დღევანდელი ლიტერატურული ატმოსფერო იცნობს სახელებსა და გვარებს, რომელთა ნაწერებს ხელალებით აქებენ ან აკრიტიკებენ. მიმდინარე პროცესში მოქმედი მწერლის ხელალებით ქებას, ყველანი თვალნათლივ ვხედავთ, რომ სარგებლობა არასოდეს მოუტანია, პირიქით, ალბათ, ეს არის ჩვენი მწერლობის ერთ-ერთი დიდი ნაკლი. მისი გამოსწორება ადვილიცაა და ძნელიც. ადვილია იმიტომ, რომ ჩვენს ბეჭდვით ორგანოებს ყველა პირობა აქვთ შექმნილი მის დასაძლევად; ძნელია იმიტომ, რომ ამ საშუაო საქმეს წინ ეღობება და ხელოვნურად აფერხებს ცალკეულ მწერალთა მიკერძოება. ეს აზრი მარტო მე არ მეკუთვნის. იგი ნათლად ჩანს მწერალთა ყრილობების მასალებიდანაც. არიან მწერლები, რომელთა

ნაწარმოებებს, კარგსაც და ცუდსაც, ხელალებით აქებს ჩვენი კრიტიკა. ქვეყნდება ნაწარმოებები, რომლებზეც კრიტიკა ხმას არ იღებს, და თუ იღებს, ამ შემთხვევაშიც ეძებს მხოლოდ ნაკლს. აქვე უნდა შევნიშნოთ ისიც, რომ ზოგჯერ რესპუბლიკის პერიფერიებში შექმნილ კარგ ნაწარმოებსაც კი გზა გადაღობილი აქვს რესპუბლიკურ ჟურნალ-გაზეთებისა თუ გამომცემლობების რედაქციებში. აქ მაგალითებს აღარ მოვიშველიებთ, რადგან ეს საკითხი ცალკე მსჯელობას და, დავამატებ, სერიოზულ მსჯელობას მოითხოვს. ამ წერილის მიზანი სულ სხვაა. მინდა ჩემი შთაბეჭდილებები გავუზიარო მკითხველს ბათუმში გამომცემული ერთი მოთხრობის შესახებ, რომელსაც „უბა გერგუხეთელი“ ჰქვია. მისი ავტორი გიორგი ლორთქიფანიძე

იმ ბედნიერ გამონაკლისს წარმოადგენს, რომლის ნაწერებს ხელაღებით არც აქებენ და არც აძაგებენ. ოღონდ კამათობენ. ჩემი აზრით, ეს არის მისი ყველაზე უფრო დამახასიათებელი და დადებითი მხარე.

„უტა ბერმუხეთელის“ ანოტაცია გვაუწყებს, რომ მოთხრობის მთავარი გმირია უტა საყვარელიძე, ბერმუხეთელთა კოლმეურნეობის თავკაცი. იგი გაბედულად იბრძვის ანტისაზოგადოებრივი მოვლენების წინააღმდეგ. მწერალი დიდი მოქალაქეობრივი გულისტკივილით ამხეულებს ჩვენს ცხოვრებაში შემორჩენილ ავსა და მანკიერ მხარეებს, გვიხატავს უტა ბერმუხეთელის დიდი ჰუმანიზმით აღსავსე პიროვნებას, მის სულიერ სამყაროს, რომელსაც განუკურნებელ იარაღ აზის ომის ქარცეცხლში განცდილი და გარდახდილი, გვიჩვენებს როგორ უნდა იბრძოდეს კაცური კაცი ხალხის კეთილდღეობისა და ბედნიერებისათვის; ამ ბრძოლის ფონზე ნათლად ჩანს, თუ როგორი უნდა იყოს ნამდვილი კომუნისტი.

ეს მოკლე ანოტაცია, ვფიქრობ, მცირე დაზუსტებას საჭიროებს, რა თქმა უნდა, კარგი გაგებით. როცა მწერლობაში სიტყვა ჩამოვარდება ანტისაზოგადოებრივი მოვლენების წინააღმდეგ ბრძოლის პრობლემებზე, მისი პათოსის და სულისკვეთების შთაგონებაა რესპუბლიკაში უკანასკნელ წლებში გატარებული ლო-

ნისძიებანი. ამ ღონისძიებებმა ბევრ ქართველ მწერალს მისცათემა და იდეა. რაც შეეხება „უტა ბერმუხეთელის“ ავტორს, იგი ადრეც შეეხო ამგვარ მოვლენებს. მკითხველი იცნობს გლორთქიფანიძის ნაწარმოებებს, რომლებიც ამ მოვლენების წამოწყებამდე, გაცილებით ადრე დაიწერა, დაისტამბა და რომლებშიც მკვეთრი ასახვა ჰპოვა იმ „მამა-პაპური სულის მოდუნების გამო“ შექმნილმა სოციალურმა მოვლენებმა, რასაც ახლა მთელი ჩვენი ხალხი ებრძვის. ანოტაციაში ვკითხულობთ „...მწერალი დიდი მოქალაქეობრივი გულისტკივილით ამხეულებს ჩვენს ცხოვრებაში შემორჩენილ ავსა და მანკიერ მხარეებს...“ ვფიქრობ, უფრო მართებული იქნებოდა „შემორჩენილის“ ნაცვლად, დაგვეწერა ერთ დროს „დამკვიდრებული“.

მოთხრობის მთავარი მოქმედი პირები უტა საყვარელიძე და ღურმიშხან წეროძე ერთი თაობის, ერთნაირი საზოგადოებრივი მოვლენების მონაწილე ადამიანები არიან, მაგრამ მათი საქმიანობა და ადგილი საზოგადოებაში ისე კონტრასტულია, როგორც ცა და მიწა. სწორედ მათ გარშემო ტრიალებს ნაწარმოების სიუჟეტური ქარგა და კონფლიქტი, რაც გამოხატულებას პოულობს მრავალწახნაგოვან კოლიზიებში. კონფლიქტი უტასა და ღურმიშხანს შორის სამამულო ომის წლებში მოხდა. მაშინ როცა

მთელი ქვეყანა მოწოდებული იყო სამშობლოს დასაცავად, დურმიშხანი მტრის მხარეზე აღმოჩნდა იოსებ კოლუაშვილის სახელითა და გვარით. ომის წლებში მომხდარი კონფლიქტი კულმინაციას აღწევს დაახლოებით ოცი-ოცდახუთი წლის შემდეგ. ორდენებით მკერდდამშვენებული უტა საყვარელიძე ბერმუხეთის კოლმეურნეობის თავმჯდომარეა, ხოლო მოღალატე იოსებ კოლუაშვილი, ახლა დურმიშხან წეროძე, ერთ-ერთი პერიფერიული ქალაქის დიდი სამშენებლო ტრესტის მმართველია. მიუხედავად იმისა, რომ მწერალი ომის შემდგომ პერიოდს ეხება, მისი ნაწარმოების შინაარსს განსაზღვრავს ომის შედეგები; უტა ოცი-ოცდახუთი წლის შემდეგ სცნობს მოღალატეს. ყალბი სახელი და დიდება მოუპოვებია, თანამდებობა, ფული, ტკბილი ცხოვრება...

უტა დაეჭვებულია: — „ნუთუ ის არის?“ — ეკითხება თავის თავს, როცა დატოვა ტრესტის მმართველის კაბინეტი.

უტა ბერმუხეთის მზრუნველი თავკაცია, ვერ შერიგებია იმ ფაქტს, კულტურის სახლისა და უნივერსიტეტის მშენებლობა შუაგზაზე რომაა მიტოვებული. რა არის ამის მიზეზი? ცხადია საზოგადოებაში ფეხმოკიდებული ნეგატიური მოვლენები, თანამდებობის ბოროტად გამოყენება, მექრთამეობა, ძმაცაცობა, ზემოდან მფარველობა და კიდევ მრავალი სხვა. სოფელში ახალმშენ-

ებლობის საქმეს წინ გადადგმობა სამშობლოს მოღალატე, ომის დეზერტირი. აქ შეიძლება მკითხველს დაებადოს კითხვა — არის თუ არა ეს დეტალი რეალური? შეიძლებოდა თუ არა სინამდვილეში ასე მომხდარიყო? არის თუ არა მწერლის ფანტაზია ცხოვრების რეალური გარემოთი ნაკარნახევი და კიდევ მრავალი სხვა.

ამ კითხვაზე პასუხი ერთია: „უტა ბერმუხეთელი“ ასახავს სინამდვილეს. ეს ძალიან მარტივი ჭეშმარიტებაა და მაინც საჭიროებს განმარტებას. რეალური სურათის ასახვა ცხოვრების უმთავრესი ამოცანაა და შეიძლება შეგვეკამათოს მკითხველი — რაა აქ საგანგაშო და სატრაბახო, თუ მოთხრობაში რეალური ცხოვრებაა გადმოცემულიო. თუ კი გამოჩნდება ვინმე ასეთი ოპონენტი, წინასწარ ვუპასუხებ, რომ ცხოვრებაც არის და ცხოვრებაც, რეალობაც არის და რეალობაც, ცხოვრების ცალკეული დეტალეზიც არის და პრობლემეზიც. მკითხველს ახსოვს გალაკტიონის სიტყვები: „დრო, დრო აღნიშნე! მოაწერე ლექსს ეს წელიწადი, დღე და საათი“. აქ დიდი პოეტი ლექსის დაწერის დროს კი არა, ეპოქის დამახასიათებელ ვითარებას გულისხმობს. დიდ ილიას შეეძლო „ოთარაანთ ქვრივში“ ცალკეულ დეტალებში მოეცა ბატონყმობის სურათები, მაგრამ იგი ამით არ კმაყოფილდება. „ოთარაანთ ქვრივი“ იმიტომ შეიყვარა ხალხმა, რომ იგი პრობ-

ლემატური ნაწარმოებია და ბატონყმობის სურათის ემპირიული აღწერით არ კმაყოფილდება. „უტა ბერმუხეთელს“ რომ ვკითხულობთ, ვხედავთ, რომ მწერალი იდეურ-თემატური და ემოციური-მხატვრული ფაქტორებით ახერხებს ჩაგვახედოს იმ ვითარებაში, რაც სუფევდა არც ისე შორეულ წარსულში, თუნდაც ჩვენი ქალაქის თუ ავტონომიური რესპუბლიკის მაგალითზე. მარტო რად ღირს ეპიზოდი საოლქო კონცერტის პირველი მდივნის შალვა სალაძის კაბინეტში. აქვე არიან მეორე მდივანი მატუა (მარკოზი), უტა საყვარელიძე და სამშენებლო ტრესტის მმართველის მოადგილე ელგუჯა ჩხაიძე. პირველი მდივანი შალვა სალაძე დადებითი პიროვნებაა, საქმის ერთგული და პატიოსანი, მაგრამ რატომღაც სადავეები ხელთ უპყრია მატუას. ეს გასაგებიცაა. მას მფარველები ჰყავს ზემოდან და მისი სიტყვა კანონია. მისმა „კანონიერმა“ სიტყვამ დასვა სამშენებლო ტრესტის მმართველად სამშობლოს მოღალატე, მექრთამე და ზნედაცემული ღურმიშხან წეროძე, საგზაო სამმართველოს უფროსად კუჭუხიძე და სხვა მრავალი. პირველი მდივანი სალაძე პატიოსანი კაცია, ზემოდან მხარს უჭერენ მეორე მდივანს — მარკოზს (მატუას), რომლის საქმიანობა კარგად არის ნათელი მკითხველისათვის. ნაწარმოების იდეურ-მხატვრულ ანალიზს მივყავართ იმ დასკვნამდე, რომ ეს

იმ სოციალური მოვლენის, დროა, რასაც ერთსულოვნად სუჯანყდა ჩვენი რესპუბლიკის პატიოსანი მშრომელი მოსახლეობა და რაც ჯერ კიდევ საგრძნობლად აფერხებს ჩვენს წინსვლას კეთილშობილური მიზნისაკენ. გამომდინარე აქედან ნაწარმოების იდეა ნათელია: ჯერ კიდევ არ არის დამთავრებული ბრძოლა ნეგატიური მოვლენების წინააღმდეგ, ჯერ კიდევ დროა საჭირო, რომ ამადლდეს მშრომელი ხალხის რწმენის კედელი, რომ ჯერ კიდევ ადრეა ვიხმაროთ გამოთქმა „უახლეს წარსულში არსებული ნეგატიური მოვლენები...“ ნეგატიური მოვლენების ერთი ხელის დაკვრით აღმოფხვრა არ შეიძლება, მას დრო სჭირდება და თანმიმდევრული, სერიოზული მუშაობა. უტა ბერმუხეთელის დიდმა ნებისყოფამ და შალვა სალაძის წრფელმა პარტიულმა დამოკიდებულებამ დაამარცხა ბოროტება და ღურმიშხან წეროძე სამშენებლო ტრესტის მმართველის სკამიდან ბრალდებულის სკამზე გადაიყვანა. დღეს ჩვენი ცხოვრების სინამდვილიდან არაერთი მაგალითის მოტანა შეიძლება, როცა თანამდებობის პირს თანამდებობა ბოროტად გამოუყენებია და მექრთამეობის გამო გაუთავისუფლებიან და არანაკლებ თანამდებობაზე დაუნიშნავენ. ვთქვათ ღურმიშხან წეროძე გადაეყვანათ მშენებლობის ან ვაჭრობის მინისტრად, ცხადია, ეს იქნებოდა რესპუბლიკაში მო-

რალური კლიმატის გაჯანსაღებისათვის ბრძოლის გზიდან გადახვევა და უტა საყვარელიძეც მორალურად გატყდებოდა. ჩვენ გვჭირდება ისეთი ადამიანები, როგორიც უტაა, პატიოსანი, მართალი, შეუპოვარი, უშიშარი, ქვეყნისა და ხალხის ერთგული. ყოველივე ეს ის თვისებებია, რაც უნდა ახასიათებდეს ქვეყნის მოქალაქეს. ვიყოთ გულწრფელი და ვალიაროთ: ვართ კი ყველანი ასეთი? — რა თქმა უნდა არა. მე ჩემი თვალთ მინახავს და ყურით გამიგონია, რომ უტასავით შეუპოვარი და მებრძოლი პიროვნება ინტრიგანად მოუწნათლავთ. ცხადია, უტა საყვარელიძე გამოჩენილი ადამიანია და ყველას არ ყოფნის ის პიროვნული ძალა, ბოლომდე მისდის სიმატლის საქმეს. უტა ერთადერთია მოთხოვნილობაში (ხოლო ცხოვრებაში ერთობ ცოტანი), რომელმაც სძლია ადამიანური სუსტი თვისებები და მასში გაიმარჯვა ძლიერმა პიროვნებამ. ამიტომ იგი ფართოდ განზოგადების ღირსია.

ჩვენს ლიტერატურაში დიდი ადგილი აქვს დათმობილი უბრალო, მშრომელი ადამიანის სახეს, მაგრამ ხელმძღვანელის პრობლემას ჯერ კიდევ ცოტა ვინმე შეხეობია. ხელმძღვანელი ქმნის კოლექტივში კლიმატს, რაზეც დიდად არის დამოკიდებული კოლექტივის წევრთა განწყობილება. ხელმძღვანელის კულტმა ჩვენს თვალებს ფარდა ჩამოაფარა და ზოგჯერ ველარაფერს ვხედავთ, ისე

მოიკიდა ფეხი წლების მანძილზე ყალბმა ტაშმა და პათოსმა.

„— კი მაგრამ, ხარიტონ, ეს მაჩვენებლები და ციფრები საყვარელიძის წყალობა კი არ არის, მთელი სოფლის ნაჯაფია. გლეხი წლიდან წლამდე მიწას ჩაჰკირკიტებს, რგავს, აშენებს, ნახნავნათესს შეილივით ეფოფინება, მშრომელ კაცს ამაგი წყალში კი არ უნდა ჩაეუყაროთ. მართალია, შეიძლება არ იყვირონ, მაგრამ გული მაინც ეტკინებათ, ჩვენ დღედაღამ ოფლს ვღვრით, წელში ვართ გაწყვეტილი, ორდენებსა და მედლებს კი უფროსები ირიგებენო

კოპალეშვილმა სიგარეტს მოუკიდა, გააბოლა და ჩაილაპარაკა:

— შენ, ასე ფიქრობ?

— ჰო, ეს ასეა. ზოგჯერ უბრალო, თავმდაბალ, მშრომელ კაცს არ შეუძლია ზოგიერთივით ენა პირსახოცივით გადაიკიდოს მხარზე, საკუთარი თავი განადიდოს და თვალშიც არ გვეჩრება. ამათ კი ჩრდილში გავიქნევთ, დავივიწყებთ და ასე გვგონია, რაკი უფროსები ვართ, ყველაფერი ჩვენ გვეკუთვნის, ჩვენ რომ არა, ქვეყანა დაიქცევაო. ხარიტონ, მე რომ მკითხო, აქ გამრჯე, უჩინარ ადამიანებს სჭირდება წახალისება.

— უტა, — ისევ ჩაიღიმე ხარიტონმა, — ჯერ ერთი, ეს მართო ჩემი აზრი არ არის. მეორეც,

ამ სოფლიდან ბარე ათამდე კაცს
ნოუწევს ჯილდოები. ასე რომ,
თუ კაცი ხარ, დაწყნაოდი, ვინ რა
უნდა თქვას.

— არა, ხარიტონ, მე და შენ
გძიოობა არ გვეკუთვნის!”

ეს დიალოგი მრავალმხრივ სა-
ყურადღებო და საინტერესოა.
ხარიტონი რაიკომის პირველი
მდივანია. უტამ იცის მისი საქ-
მიანობის ბევრი წვრილმანი, ამი-
ტომ მწერალი სავსებით მართა-
ლია, როცა ხალხის განწყობილე-
ბას გვიხატავს უტას სახით. უტა
პირში ეუბნება მდივანს, შენ
ვნირობა არ გვეკუთვნისო. ეს მა-
შინ, როცა ზოგიერთი ბიუროკრა-
ტი ხელმძღვანელის საშუალებით
ჩვენში დამკვიდრდა აზრი, რომ
არ შეიძლება რაიკომის მდივნის
გაკრიტიკება. საკმარისი იყო ეს
გეთქვა მდივნისათვის და ხვალ
სამუშაო უნდა გექცენა. მწერა-
ლმა გადალახა ფესვადგმული მა-
გნე შეხედულება და ხმა აღიმალ-
ლა ყოველგვარი მოჩვენებითი
პათოსის წინააღმდეგ.

„— კი, ბატონო ჩემო, ღმერთ-
მა შეარგოს ყველას. რა მაქვს სა-
წინააღმდეგო, მაგრამ რომ გაი-
ძახი, გეგმას ოთხმაგად ასრულე-
ბსო, ან ეკლდებულება ორმაგად
და სამმაგად გაგანადგეოთ, ეს კი
ნერ გავიგე, დავიგე!”

— რატომ, კაცი თუ მოინდო-
მებს, ყველაფერს შეასრულებს,
რა არის აქ გაუგებარი და დასაბ-
ნევი?

— რა არის და, მე ვაპყნებო
ვატყუებთ ერთმანეთს!”

უტამ კარგად იცის ვინ არის
მტყუანი და ვინ არის მართალი,
ვინ ვის ატყუებს და რატომ. მას
კარგად მოეხსენება რომ გეგმა,
რომელიც რეალურ საფუძველს
ემყარება, ოთხმაგად არ შესრუ-
ლდება, ამიტომ ვერ შერიგებია
ყალბი გმირების მომრავლების
ფაქტს.

ეს ისეთი სავალალო ფაქტია.
რასაც ყველა ხედავს, ხელმძღვა-
ნელი მუშაკიც, მწერალიც და
მკითხველიც, მაგრამ ყველას არ
აქვს უტა ბერძნულთა ენა-
ცობა, რომ თვალი გაუსწოროს
სიმართლეს. სწორედ აქ ვლინ-
დება მხატვრული ნაწარმოების
დანიშნულება და ცხოველყოფ-
ველი ძალა.

ბერძნულთა კოლმეურნეობას
200 ტონა ტუნგის ჩაბარება და-
ვალდებულეს, მაშინ, როცა სო-
ფელში ტუნგი სულაც არ იყო.
უტა საყვარელიძეს დიდი შეხლა-
შემოხლა მოუხდა ხელმძღვანე-
ლებთან, რომ მოეხსნათ ტუნგის
გეგმა. საქმე იმაშია, რომ უტას
წინამორბედი თავმჯდომარეები
ამ გეგმას გადაჭარბებით ასრულ-
ებდნენ, საიდან? ცხადია, გეგმა
სრულდებოდა მხოლოდ ქაღალ-
დზე.

სოფლის მეურნეობის სამინის-
ტროს საგეგმო განყოფილებაში
რომ ვერაფერი გააწყო, უტა მი-
ნისტრს ეახლა: „მაღალი, მხრებ-
ში მოხრილი, ნახევრად გამელო-
ტებული და პირგრძელი იასონ

ბარაბაძე, გრძელ, მსუქან თითებს
ყავისფრად მოსარკულ მაგიდაზე
ათამაშებდა, თანაც თვალმოჭუ-
ტული უსმენდა უტას, ეჭვიანად
იღიმებოდა ულვაშებში და უარ-
ის ნიშნად თავს აქნევდა.

საყვარელიძეს მოთმინება აღარ
ეყო.

— ჯერ სოფელში გაიარ-გამო-
იარეთ, ჩამოდით, ნახეთ, დარწ-
მუნდით, ეს დასაწვავი რას ვა-
ხარებთ და რას ვერა იმ მიწაზე.
ცოტა თავიც გაანძრიეთ და ისე
დაგეგმეთ მოსავალი... ჩაიზე და
ციტრუსებზე ხომ არ ვამბობთ
უარს.

— უტა, უთავგზურობას გეწა-
მებ? — ჩაუკრა მინისტრმა.

— დიახ, ეს უთავობაა. თქვენ
გინდათ თავი გამოიჩინოთ, გაქონ,
გადიდონ და ხალხი წელში გაწყ-
დეს? არა, იასონ, ასე არ გამოვა!

— რას იზამ, — მშვიდად ჩა-
ურთო იასონმა, — გეგმა კანო-
ნია!

— არ გედაგები, მაგრამ სას-
წორის სისწორე ამწონზე ჰკიდია.
კაცს იმხელა ტვირთი უნდა აჰკი-
დო, რამდენსაც გაწვდება და აზ-
იდავს. ჯანიანი კაცი ჩანხარ ია-
სონ. მაგრამ ვინც არ უნდა გიბ-
რძანოს, მთას მხარზე ვერ მოი-
დებ. შენ საქმე თქვი, თორემ შე-
ასრულებ ამხანაგოს კიყინი ადვი-
ლია“.

აქ ამით კვმაცოფილდებით და
საილუსტრაციო მასალას აღარ
გავაგრძელებთ. მოტანილი მასა-

ლიდან საკმაოდ კარგად ჩანს,
რომ მწერალი ზუსტად და გეგმა-
ზომიერად იყენებს დეტალს, რო-
გორც პერსონაჟისა და ცალკეუ-
ლი ეპიზოდის თუ სიტუაციის
დახასიათების საშუალებას. ცი-
ტირებულ დეტალში ჩადებულია
პეტად დამახასიათებელი სოცი-
ალური და, ამავე დროს, ფსიქო-
ლოგიური შინაარსი. ყოველივე
ეს ნათლად გვიჩვენებს პერსონა-
ჟის სულის მოძრაობის მიმართუ-
ლებას.

სსგულისხმობა, რომ მწერალი
მხატვრული ტიპიზაციის საშუა-
ლებით იყენებს ამა თუ იმ გარე-
მოს ან პერსონაჟის სიტყვიერ
დახასიათებას, რაც დატვირთუ-
ლია მხატვრული დამაჯერებლო-
ბით. თითოეულ პერსონაჟს აქვს
მეტყველების საკუთარი მანერა
და გარკვეული ინტონაცია. უტა
საყვარელიძე არასოდეს არ იტყ-
ვის „რას დამჩხავი ბაში-ბუზუკი-
ვითო“. ეს დღურმიშხან წეროძის
პიროვნების შესატყვისია. დურ-
მიშხანი არ იტყვის და არც ექნე-
ბა ამისი სიტუაცია, რომ თქვას
„ასე გინდათ ააშენოთ ქვეყანა!“
მგონი მკითხველი მიმიხვდა რისი
თქმა მსურს.

და ბოლოს, ისევ უტა საყვარ-
ელიძე. იგი ნამდვილი რაინდული
ნაბიჯებით შემოდის ნაწარმოებ-
ში და ასეთივე ნაბიჯებით მიდის
ბოლომდე. რამდენჯერმე ტერო-
რიც კი მოუშხადეს, მაგრამ ამა-
ნაც ვერ გადაახვევინა ბოროტე-
ბის წინააღმდეგ ბრძოლის გზი-

დან. ამ გზაზე მას მხარში ამოუ-
დგა შვილობილი უტა ანდრეევი.
ამ პერსონაჟის შემოყვანით მწე-
რალმა კიდევ ერთი ნათელი შე-
პმატა უტა ბერმუხეთელის სახეს.
საინტერესოა მოთხრობის ფინა-
ლი: „ახლა ანდრეევიც (ტერენტი
ანდრეევი — შ. ჯ.) გულლიად
შესცინოდა და ეფოფინებოდა
უტას, ოღონდ ხმის ამოღება უჭ-
ირდა...

და ამ დუმილში... ცრემლიანი

თვალებიდან ჩანჩქერივით იღვ-
რებოდა ენით გამოუთქმელი უს-
აზღვრო სიყვარული, ერთგულე-
ბა, სიბო, განცვიფრება, მად-
ლობა და რწმენა კაცისადმი, რო-
მელმაც ასე გაუბედურებული,
ხელჩაქნეული ანდრეევი მეორედ
გააცოცხლა და ცხოვრებას დაუ-
ბრუნა“.

ასეთია „უტა ბერმუხეთელი“.
ამ სახით გამაცნო იგი მწერალმა
გიორგი ლორთქიფანიძემ.

შალვა შოაჩხიძე

პოეზი-კატრიოზი

ვის არ უცდია ჩვენი მოსპობა — სპარსელებს, არაბებს, თურქებს თუ მონღოლებს, მაგრამ საქართველო მთლიანად ვერავინ დაიპყრო. ოღონდ ბოლო საუკუნეებში მოხდა, რომ ღალატითა და მუხანათობით მთელი სამასი წლით მოსწყვიტა თურქეთმა აჭარა, ეს მშვენიერი მხარე დედა-სამშობლოს — საქართველოს. მაგრამ ამ მხარეში მცხოვრებმა ქართველებმა სასოებით შეინახეს დედა-ენა და ხსოვნა თავიანთი წარმომავლობისა, ისტორიისა და მუდამ იმის ცდაში იყვნენ, რომ კვლავ დაბრუნებოდნენ თავიანთ დებსა და ძმებს, კვლავ შემოერთებოდნენ საქართველოს. ეს ასეც მოხდა. არ შეგვიძლია არ გავიხსენოთ ამ კეთილშობილი ეროვნული საქმის დიდებული მესვეურები, რომელთაც სახალხო საქმი-

სათვის გასწირეს პირადი ბედნიერება და ზოგმა სიცოცხლეც კი. მაღლიერი ქართველი ხალხი არასოდეს დაივიწყებს იმ ადამიანების სახელსა და ღვაწლს, რომლებმაც, მეტ-ნაკლებად, შეძლებისდაგვარად, ხელი შეუწყეს ამ დიდი საქმის განხორციელებას. ესენი იყვნენ ჭეშმარიტი მამულიშვილები სელიმ ხიმშიაშვილი, ნური ხიმშიაშვილი, შერიფ ხიმშიაშვილი, გულო კაიკაციშვილი, აბდულ მიქელაძე, მემედ აბაშიძე, ჰაიდარ აბაშიძე და ბევრი სხვა, რომელთაც სხვადასხვა დროს მჭიდრო კავშირი ჰქონდათ ჩვენს დიდ მოღვაწეებთან — გრიგოლ ორბელიანთან, ილია ჭავჭავაძესთან, აკაკი წერეთელთან, ნიკო ნიკოლაძესთან, ვაჟა-ფშაველასთან, სერგეი მესხთან, ზაქარია ჭიჭინაძესთან და სხვებთან.

ახლა იმასაც ვიტყვი, თუ ყოველივე ამას რა კავშირი აქვს ამ წერილის მთავარ თემასთან. მაშინ ვარშანიძეს ამ დიდებულ ადამიანთა მოკლე ჩანაწერები და სიტყვები, რომელნიც მომეტებულად დიდ აზრსა და მნიშვნელობას შეიცავენ ამ მხარის ისტორიული წარსულის თვალსაზრისით, ძველი დროის ჟურნალ-გაზეთებიდან ამოუკრეფია და

სხვა თანამედროვე მწერლებთან წარმოებებთან ერთად ერთ-ერთად შეუკრავს, სახელიც დიდებული შეურქმევია — „მამულო საყვარელო“. ამაშიც ვხედავთ ჩვენ მამულიშვილურ საქმეს. და ჩვენთვის სრულიად ბუნებრივად ჟღერს პოეტის მშვენიერი სტრიქონები, რომელიც მას, ეჭვი არაა, წინაპართა ღვაწლმა და თავდადება მთააგონა:

რომელმან შექმნა სხალთის ტაძარი,
სვეტიცხოველი რომელმან შექმნა.
ნეტა ვინ იყო მზე-პატარძალი,
დაჰბადა დიდი ბეშქენ და ბეჟა?
რომელმან შექმნა ანჩა, იშხანი,
რომელმან შექმნა ბანა, ხახული;
რომელმან შექმნა ზარზმა, ხიხანი,
ანდა ვინ იყო მათი მსახური?
რომელმან შექმნა დიდი ვარძია
და ვინ დაჰბადა შოთა რუსთველი?!
სულმა და გულმა ნეტარ წამძლია,
ამაგალობა ენათქმელი.
ვინ აღაზევა, რომელთა ნიჭმა
და განადიდა ვისმა მარჯვენამ,
ვინ დაგვიტოვა ეს ცა და მიწა
ხან სიხარულად, ხან სატანჯველად?!

პოეტის სიცოცხლის სამოცი წელი ისეთი მრავლისმეტყველი ასაკია, რომლის თუნდაც კეთილი თვალთ შეხედვა თუ აწონდა წონა მეტ სიღინჯესა და სიფრთხილეს მოითხოვს ჩვენგან, რამეთუ მას სიტყვასთან დაუსრულებელი ჭიდილით, დაუცხრომელი წვითა და რუღუნებით სავსე სულ ცოტა ოთხი ათეული წლის მძიმე შემოქმედებითი შრომა

მაინც აწევს მხრებზე. და ვინ იცის, პოეტს ამ ხნის განმავლობაში სად, რომელ ბილიკზე, როგორ დაუსხლტა უეცრად ფეხი; სად ან როდის მეტი ცხოველ-მყოფელობით იგრძნო ათასწიკრი მოულოდნელობითა და იდუმალეობით მოცული წუთისოფლის დაუსრულებელ გზაზე ყოველდღიური ყოფის სიტკბო თუ სიმწარე; როდის ან რით იყო იგი

ბედნიერი თუ გულნატკენი... ვინ იცის, ყოველდღიური შრომით დამაშვრალს სად, რომელი მწვერვალადან უნათებდა მზე, ან სად რომელ აღმართზე ეკვეთებოდა მუხლი, მამულისა და პოეზიის სიყვარულით ანთებულს, ჭეშმარიტების ძიებაში, რათა სულში ჩამწვდომი ნათელი პოეტური სიტყვით მოყვასთა გულში მხოლოდ პოეზიასა და სიკეთეს დაეგანა...

ამიტომ, როცა ღვაწლმოსილი პოეტის შემოქმედებას ვაფასებთ, საჭიროა წინასწარ გავიზროთ და გავიფიქროთ, რა პირობებში, როგორ გარემოცვაში უხდებოდა მას ესოდენ საჭირო, მაგრამ მეტად მძიმე და რთული შემოქმედებითი მუშაობა, რომელიც დიდი, დაძაბული სულიერი ენერგიის ხარჯვას მოითხოვს მუდამ. ამას იმაზე მოგახსენებთ, რომ ჭეშმარიტი პოეზია არასოდეს მდგარა თავისი დროისა და სივრცის გარეთ, ხოლო ყოველი პოეტის შემოქმედება იმითაა ჩვენთვის საინტერესო, თუ რამდენად მკვეთრად და ხელშესახებად გამოსვავის პოეტის ნაფიქრალსა და ნააზრევში ყოველივე ის, რაც მის ირგვლივ ხდებოდა და რომელსაც იგი ისე განიცდიდა, როგორც საკუთარ გულის ცემას.

უმრავლეს შემთხვევაში ყოველი პოეტის შემოქმედებას უმეტესად იმ ცისა და მიწის ფერი და სურნელი დაჰკრავს, სადაც ის

იმეა და აღიზარდა. მამია ვარშანიძის პოეზია გამსჭვალულია საქართველოს ერთ-ერთი უმწვენიერესი მხარის — აჭარის განუმეორებელი კოლორიტის მძაფრი შეგრძნებით. თავისი მაღალი მთებითა და ატეხილი ქალებით, ზამთარ-ზაფხულ მუდამ ამწვანებული კორდებითა და ცისფერი მდინარეებით, მწვერვალებიდან გამომქუხარე ჩანჩქერებითა და დაბალი ფერდობებიდან გამომდინარე ღელეებით, სადაც ალბათ წელიწადის ყოველ დროს უთვალავი ფრინველი გალობს, ათასნაირი ჯიშის ხეები შრიალევენ, აურაცხელი ფერის ყვავილები ჰყვავიან და მაგნოლიისა და ფორთოხლის ხეებთან ერთად მუდამ უცნაურ ხმებს გამოსცემენ, რომლის შორეული ექო მკაფიოდ გვესმის, როცა პოეტის ლექსებს ვკითხულობთ. მაგრამ მამია ვარშანიძის შემოქმედება ჩვენთვის კიდევ უფრო საინტერესო მით არის, რომ მის ლექსებში, უპირველეს ყოვლისა, ასახულია აქაურ ქართველთა მართლაცა განუმეორებელი კოლორიტი, ყოფა, პატიოსანი მშრომელი ადამიანების ლტოლვა და მისწრაფებანი, სიხარული და სიყვარული სამშობლოსა და სიცოცხლისადმი. და ყოველივე ამას პოეტი გვაგრძნობინებს უაღრესად სადა, თბილი ლირიკული სტრიქონებით, რაც უსათუოდ მისი პოეზიის ერთ-ერთი დიდი ღირსებაა:

მშობლიური მთების ახლოს ძველისძველი ქვევრები,
მოდო, ნახე, მე აქ ვსახლობ, მზე აქ შემიჩერებია.
მესხი ვარ და ხელმადლიანს ეზო დამიმშვენებია,
ნახე, რა არ მახადია, რა არ მომიშვენებია.

ვაზი რთველის ეშხში ცურავს, ლალისფერი მტევნებია,
ტკბილი ღვინო დამიწურავს, ქვევრში ამიმღერებია.
ჩემს სახლს განა ჩრდილი ფარავს, ცისარტყელას ფერები აქვს,
ვარსკვლავები მომიპარავს, ღამე გამითენებია.

ჩემი კერა დალოცვილი, მზესთან შემიჩერებია,
ჩუქურთმებით დაკოცნილი, ო, რამდენი ფერებია!
კვლავ მესხურად გავიძახი, გული ამიმღერებია,
მოდო, ნახე ჩემი სახლი, რარიგ დამიმშვენებია!

როგორც ვხედავთ, პოეტი აქ
საკუთარ კარ-მიდამოზე ლაპარაკობს,
მაგრამ ღრმა ლირიკული
წილსვლებით საყვარელი მამულის
ბედნიერ ყოფასა და აღორძინებულ
ცხოვრებაზე მიგვანიშნებს.
ეს ერთგვარი პოეტური ტაქტია,
მხატვრული ხერხი, რითაც
იგი თავისი შინაგანი სულიერი
აღფრთოვანებით თანამოძმეთა
სიხარულსა და ჯანსაღ განწყობილებასაც
გამოხატავს მოხდენილად, რასაც მას, ეჭვი არაა, გამარჯვებული
მთელი ქართველი ხალხის განახლებული
ცხოვრება შთაგონებს.

მამია ვარშანიძის პოეტური შემოქმედება
საკმაოდ მრავალფეროვანია. პოეტი თავდავიწყებით
უმღერის სამშობლოს, ადამიანის სულიერ
სიწმინდესა და პატიოსნებას, სილამაზეს,
ბუნების მშვენიერებას, სიცოცხლის მარადიულობას,
სამშობლოს წარსულს, აწმყოსა და მომავალს.
მისი ში-

ნაგანი გზნება, ტემპერამენტი მის
პოეტურ გულწრფელობაში იჩენს
თავს ყოველთვის და ეს ანიჭებს
პოეტის ლექსებს სიბოროსა და
ადამიანის სულზე მოქმედების
კეთილისმყოფელ ძალას, რასაც
პოეზიის თეორეტიკოსები ემოციას
უწოდებენ. მის ლექსს მუდამ თან
ახლავს სინაზე და სინათლე და
შეიძლება ზოგჯერ მომეტებული
სისადავეც, მაგრამ არასოდეს არ
აკლია უშუალობა. ეს ქმნის მისი
პოეზიის იმ პოეტურ თავისებურებას,
რითაც ის ასე მკაფიოდ გამოირჩევა
თავისი თაობის პოეტებისაგან.

მამია ვარშანიძის პოეზია იმი-
თაც არის ჩვენთვის ძვირფასი,
ესოდენ მახლობელი და მნიშვნელოვანი,
რომ იგი გატაცებით უმღერის
აჭარის განთავისუფლებას, რომელიც
სამასი წლის მანძილზე მოწყვეტილი
იყო ქართულ ეროვნულ კულტურულ
განვითარებას, ქართული ეროვნუ-

ლი აზრის ცხოველყოფელობას. პოეტს დიდი პატრიოტული შეგნებით აქვს შექმნილი საუკეთესო ლექსები, სადაც მგზნებარე პათოსით გამოხატავს წარსულში დაბეჩავებული მშობელი ხალხის

უსიხარულო ცხოვრებას. ენაში რომ მიხმო სამზეოდ, ხელში „ყურანი“ მოთქმით ატირდა, — სწერს პოეტი ლექსში „ჩემი მამულის საგალობელი“. და მეორე ლექსში — „ჩემი სახელი“ ამაყად აცხადებს:

დღეს ლექსის ბჭკარებს მზის ყალმით ვხატავ
და მას სახელის სიმღერა ჰქვია,
თითქოს რიყრამა გაშალა კალთა,
ცისარტყელები გადმომაფრქვია.
გული ოცნებით ამიგუგუნდა,
და ჰა, ჩემს ლამაზ აკვანსაც ვხედავ.
მამა დამიბნევს ია-ვარდს გულთან,
და ჩემს ძველ სახელს მეძახის დედა.

რასაკვირველია, აქ ლაპარაკია ძველ ქართულ სახელზე, რომელიც საუკუნეების განმავლობაში მივიწყებული იყო, ვიდრე ოქტომბრის რევოლუციამ ჩვენს მიწა-წყალზე მცხოვრებ ყველა ადამიანს თავისი „სახელი“ არ დაუბრუნა და სულში საკუთარი ეროვნული შეგნება არ ჩაუნერგა.

მამია ვარშანიძის პატრიოტულ ლირიკას ჩვენს თვალში კიდევ უფრო მეტ შნოსა და ლაზათს მატებს ერთიანი განუყოფელი საქართველოს კეთილშობილი, მამულიშვილური იდეა. პოეტი მძაფრი, ოსტატურად შესრულებული პათეტიკური ლექსებით შთააგონებდა და შთააგონებს მშობელ ხალხს, რომ აჭარა საქართველოს ერთ-ერთი მაცოცხლებელი მთავარი ძარღვია, მისი გულისა და სულის ნაწილია, მისი

სისხლი და ხორცია. და პოეტი, სამშობლოზე ფანტიკურად შეყვარებული, რაღაცნაირად გამაბრუებელ, ლოცვასავით წარმოსათქმელ ეგზალტირებულ ლექსებს უძღვნის ამ უკეთილშობილეს წმინდა იდეას: „შენი ძუძუ მადლიანი დედის ძუძუდ შემიცვნია“ — მიმართავს იგი ერთ ლექსში თბილისს და მერე გაორკეცებული ძალით მოქმედებს ჩვენზე პოეტის უკეთესი ლექსები, რომელიც კი ოდესმე სამშობლოზე დაუწერია.

მამია ვარშანიძე თავის თაობის პოეტებს შორის ერთ-ერთი პირველთაგანია, რომელმაც ასე მწვავედ განიცადა და განიცდის საქართველოს მიღმა მცხოვრებ თანამოდმეთა ბედს. მაგრამ მის გულს სკეფსისი და გულგატეხი-

ლობა არასოდეს გაჰყარებია. მისი პოეზია გამთბარია სამშობლოს უკვდავების დიდი იმედის

სხივით და თავის შინაგან მოწოდებით ამგვარი გამართული, მამამხიანი სტრიქონებით გამოხატავს:

იყო და მარად იქნება, ლურჯი ქედები და ჭალა,
იყო და მარად იქნება, ჩემი ფხიანი აჭარა.
იყო და მარად იქნება, ჩემი ტაო და კლარჯეთი,
იყო და აღარ იქნება, აღარ იქნება ქაჯეთი.
იყო და მარად იქნება ჩემი შავშეთი მწყაზარი,
იყო და მარად იქნება ჩემი ხატი და ტაძარი.
იყო და მარად იქნება ჩემი ლაზეთი ვეფხური,
იყო და მარად იქნება „განდაგანა“ და „ფერხული“,

იყო და მარად იქნება ჩემი სამშობლო ხმირი,
რუსთველის ტბილი სავანე, დიდი თამარის ივერი,
მამულო, იყავ კურთხეულ, იყავი მარად ძლიერი,
იყავი მარად ძლიერი,
იყავი მარად ძლიერი!

მამია ვარშანიძემ დაძაბული, ხანგრძლივი შემოქმედებითი მუშაობის ოთხი ათეული წლის მანძილზე პატრიოტული ლირიკის ბევრი საუკეთესო ნიმუში შექმნა, მაგრამ ყველა ამ ლექსის გარჩევა და დაწვრილებით გაანალიზება აქ შეუძლებელია. მხოლოდ ვიტყვით, რომ მისი პატრიოტული ლირიკის პათოსი ჩვენი აღმავალი ცხოვრების სრულყოფილად აღქმაში, ხვალინდელი უკეთესი დღის ნათელ წარმოსახვაშია წარმოჩენილი მუდამ და თუ ადამიანის ამ უკეთილშობილეს გრძნობას — სამშობლოს სიყვარულს როგორი პოეტური ფორმითა და მხატვრულად გამართული, მოქნილი სტრიქონებით გადმოგვ-

ცემს პოეტი, ყველასათვის ნათელი გახდება, ვინც დაკვირვებით წაიკითხავს მის ლექსებს: „წყლისპირად დაგრჩა ქოშები“, „სარფი, გონიო“, „თამარი და ივერია“, „მორს მოსჩანს მისი ჰორიზონტები“, „ქოჩახელა მღერის“, „შენ გეფერები“ და ბევრი სხვა, რომელთა აქ ჩამოთვლა შეუძლებლად მიგვაჩნია. ოღონდ ის კი უსათუოდ უნდა აღინიშნოს, რომ მამია ვარშანიძის პატრიოტულ ლირიკას განსაკუთრებულ იერსა და სახიერებას მატებს დიდი სამამულო ომის დროს ჭეშმარიტად ჰეროიკული შემართებით დაწერილი ლექსები. როგორც ცნობილია, პოეტმა სამამულო ომის ქარიშხლიანი დღეები საკუთარ

მხრებზე გადაიტანა და გამოსცა-
და შეუპოვარი ბრძოლების სა-
შინელება. მაგრამ იგი სულით არ
დაცემულა, პირიქით: იმდროინ-
დელ, მოქმედ არმიაში დაწერილ
ლექსებს მეტი ცეცხლი და
გრძნობიერება ემჩნევა, რასაც
მას უსათუოდ მტერზე გამარჯვე-
ბის ურყევი რწმენა შთააგონებ-
და. „იმ წუთს ვნატრობ: თუნდ
საფლავში ჩამომესმას ხმები წმი-
ნდა, რომ სამშობლო საყვარელი,
მტრებისაგან გაიწმინდა!“ სწერ-
და პოეტი 1942 წელს ყაბარდოს

ველზე მოქმედ არმიაში და ერთი
წუთითაც არ ივიწყებდა სამშობ-
ლოსათვის თავგანწირვის უწყინ-
დეს მოვალეობას. ამავე წელს,
სწორედ მოქმედ არმიაში დაწე-
რილი პოეტის მეორე ლექსი
„შენ მაპატიე“, რომელშიც იგი
საყვარელ არსებას კიდევ ეთხო-
ვება და პატიებასაც თხოვს, თუ
რამე მის წინაშე დანაშაული
ჰქონდა და თითქოს აღსარებას
ამბობსო, ბრძოლის ქარცეცხლში
ისე ჩურჩულებს:

თვალში მზის წყარო ნუთუ მელევა,
ნუთუ საფლავი აქ გამეთხრება?!
და ჭმუნვის ალი აღარ მენელა
და ცა მასკდება თავზე მეხებად.
ვაი, რომ თვალის ჩინი მემღვრევა,
ჩემივ ფარავით მე სისხლს ვიმშრალე...
ამ ქარში გული თუ დამეღლება...
შენ მაპატიე, რაც დაგიშავე.

ეს იყო იმ დროს, ხოლო როცა
ომის შემდეგ ცხოვრება კალაპო-
ტში ჩადგა, როცა მთელი საბჭო-
თა ხალხი დიდ აღმავალ შემოქ-
მედებით მუშაობას დაეწაფა ყო-
ველ უბანზე, პოეტი კვლავ იგო-
ნებს ბრძოლის ველზე დაღუპულ
ძმებს და დაუვიწყარი სტრიქო-
ნებით ეთხოვება მათ სამუდამოდ:
„ოცნებით მოველ ვოლგის ნაპი-
რთან, აქ დაცემულხართ, თქვენს
ძვლებს ვინ ნახავს. აი, ყორანი
ველზე დაფრინდა, თქვენს
ძვლებს კი არა, მე მირტყამს ლა-

ხვარს!“ ეჭვი არაა, ეს ლახვარი
ყველას გვხვდება გულზე, როცა
სამამულო ომში დაღუპულ ადა-
მიანებზე ვფიქრობთ...

მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია
მამია ვარშანიძის შემოქმედებაში
სატრფიალო ლირიკას. ეს ძველი-
სძველი, მაგრამ მუდამ ახალი თე-
მა პოეტებისათვის ყოველთვის
აღმაფრენის საგანი იყო. სიყვა-
რულს, ამ უკეთილშობილეს
გრძნობას, ყველა პოეტი თავისე-
ბურად უმღეროდა ქვეყანაზე. ამ
თემაზე დაწერილი უამრავი ლექ-

სიდან ჩვენ აქ მხოლოდ ორ პატარა ლექსს შევეხებით და ვფიქრობთ, ნათელი გახდება, თუ რო-

გორი სულში ჩამწვდომი ნაწიფერებით უმღერის პოეტი ამ უკვდავ გრძნობას.

გადმოდგები აივანზე დილით სისხამ
და თოვლისფერ თავშალს თავზე წამოისხამ.
თოვს, თოვლია, მზის სხივები ისევ გრთავენ,
შინ რა გინდა, გარეთ გამო, მეგუნდავე.
შენთან მინდა გუნდაობა, სხვასთან არა,
მოიხედე, თავშლით სახეს ნუ იფარავ...
მოვალ ჩუმად და შენს დალალს მოვიპარავ.
გინდ გაჯავრდი და მთუთქავდეს შენი რისხვა,
მაინც გეტყვი, მითხრეს, თურმე ჩემი ხნის ხარ.
რად გაწითლდი, ჩემო ხვითოვ, განა შეგრცხვა?!
რა ვქნა, გოგოვ, სულ დამთუთქა შენმა ცეცხლმა,
თოვს, გეძახი, მემალეები და დარდით ვწევ თუთუნს,
ნუთუ არას გებრალეები, არ გიყვარვარ ნუთუ?!

ეს ლექსი პოეტს თავისი სიჭაბუკის გაზაფხულზე აქვს დაწერილი. აქ მოსჩანს ახალგაზრდა პოეტის გულწრფელობა, როცა იგი ყველაფერს გახარებული თვალით აღიქვამდა, როცა ჭერ კიდევ არ განეცადა მომავალი ცხოვრების შფოთიანი დღეები... მეორე ლექსი „მინდა მიმღეროს ქალმა ლამაზმა“ პოეტს გვიან, სიჭარმაგეში აქვს დაწერილი, რომელშიც თავის ინტიმურ გრძნობებს მეტი ტრაგიზმით გამოხატავს: „როს ჩემს სულს კვამლად წაიღებს ქარი, სიცოცხლის ყველა ცხრა კარს ჩარაზავს, არ მინდა ყველას მოთქმა და ზარი, მინდა მიმღეროს ქალმა ლამაზმა!“ არ შეიძლება, ამ სტრიქონებმა მკითხველზე არ იმოქმედოს.

მამია ვარშანიძის პოეზიაში პოეტური თემის ორიგინალური

მოფიქრებითა და მხატვრული აზრის თავისებურად წარმოჩენის ოსტატობით გამოირჩევა ის ლექსები, რომელიც პოეტს ზღვისადმი აქვს მიძღვნილი. ამ ლექსებში კიდევ უფრო მკვეთრად მოჩანს მისი შინაგანი სულიერი სიმდიდრე და საგნისა და ცხოვრებისეული მოვლენების ბოლომდე წვდომის უნარი. ამ ხასიათის ლექსებში პოეტი უმეტესად ლირიკული ჩანაფიქრისა და განწყობილების მოქნილი, ელასტიური სტრიქონებით ავლენს თავის გულისთქმას. და ეს ჩვენ სრულებითაც არ გვიკვირს. ზღვა მამია ვარშანიძის ბიოგრაფიის ნაწილია: „დაუდგრომლობა შენ შთამაგონე და მე სიჩუმე მტრულად გავწირე!“ — მიმართავს იგი ზღვას და მერე ამ ლექსს ასე ამთავრებს:

უთვალავ ფერთა დედა საწუთროს
ლოკავ და ლოკავ ქინით, უწყალოდ,
იქნებ მით გვიყვარს საწუთრო უფრო
და მით გვებრალვის მიწა უწყალო.
შენი ქარებით, შენი წვიმებით
რეკავს სიცოცხლე და არ თავდება,
ჩვენ წუთისოფელს სულ ვეწირებით,
შენ — უკვდავება გადგას თავდებად.

მამია ვარშანიძე მომეტებულად
მართალი, მგრძნობიარე გულის
პოეტია. მისთვის დიდ სიხარულ-
თან ერთად არც ადამიანური სე-
ვდა და ნაღველია უცხო. ეს სწო-
რედ იმ ლექსებში იჩენს ხოლმე
თავს, სადაც პოეტი თავისი ქვე-
ყნის ტრავიკულ წარსულს ეხება,
მაგრამ ამგვარი ლექსებიც კი გა-
ნათებულია ოპტიმიზმითა და მო-
მავლის ნათელი რწმენით, კაცთ-
მოყვარეობითა და დიდი ჰუმანიზ-
მის კეთილშობილი გრძნობით.

ჩვენ საგანგებოდ შეეჩერდებით
ერთ ლექსზე, რომელიც პოეტს
წყაითხული აქვს მაქსხელპესის
გახსნისადმი მიძღვნილ მიტინგზე
ქედქედში 1957 წლის 22 აპრილს.
ამ საზეიმო განწყობილების ლე-
ქსში პოეტი სიამაყით იხსენიებს
ჩვენს დიდ წინაპრებს, რომელნიც
შორეულ წარსულში სწორედ ამ
მხარეში თავისი ხელით რჩინას
ადნობდნენ და სახნისთან ერთად
ხმალსა და მახვილს სჭედავდნენ
მამულის დასაცავად, ხოლო გვი-
ან საუკუნეებში სახელოვანი შთა-
მომავალნი აქ თოფებს ამზადებ-
დნენ მტრის წინააღმდეგ საბრ-
ძოლველად, რომელსაც ჩვენმა
ხალხმა მაქსხელა შეარქვა: „მა-

ქახელათი იცავდნენ ჩემს ცივ
წყაროებს მიჩქვარეს, ტყვიებს
მეხებად ახლიდნენ სულთანს და-
ღლივით მყვებარეს. ოხერმა მაინც
არბია სახლი შენიც და ჩემიცა,
მიწა სამარედ გამიჭრა, შუა გაგ-
ლიჯა ჩემი ცა...“ მაგრამ სულთა-
ნმა შუა ვერ გაგლიჯა ქართველი
კაცის მგრძნობიარე გული, სულ-
თანმა შუა ვერ გაგლიჯა ქართვე-
ლი ხალხის ერთგული მეგნება.
ქართველმა ხალხმა, მთელმა აჭა-
რამ, სამხრეთ საქართველომ,
რკინისებური სიმტკიცით შეინარ-
ჩუნა ხსოვნა თავისი დიდი ის-
ტორიული წარსულისა, სასოებით
შეინახა დედაენა, რომელიც ილია
ჭავჭავაძის სიტყვებით რომ
ვთქვათ, პირველი პირობაა ყოვე-
ლი ერის მთლიანობისა და თა-
ვისთავადობის შენარჩუნებისა.
ამას უმღერის ჩვენი პოეტი, ეს
არის მისი შემოქმედების მთავა-
რი მაცოცხლებელი ძარღვი. ამი-
ტომაც არის ასე ძვირფასი, ასე
მნიშვნელოვანი ჩვენთვის მისი
პოეზია.

ყოველივე ზემოთ ნათქვამის
შემდეგ ისიც უნდა აღინიშნოს,
რომ მამია ვარშანიძის შემოქმე-
დებას სრულებითაც არ ემჩნევა

გერეთფოდებული წიგნური, რე-
მინისცენციები, ფორმისა და ლი-
რიკული ჩანაფიქრის განგებ გარ-
თულება. იგი მუდამ გარიდებუ-
ლია ხელოვნურობასა და ბუნდო-
ვანებას. მას ახასიათებს პოეტუ-
რი აზრის, სათქმელის ერთ-
გვარი სითამამე, უშუალოება და,
რაც მთავარია, საგნისა და ცხოვ-
რებისეული მოვლენების, ნაგრ-
ძნობისა და განცდილის ნათელი,
რეალური წარმოსახვა. ეს ანიჭებს
მის პოეზიას, როგორც ზემოთ
ვთქვით, ადამიანის სულზე მოქ-
მედების უნარსა და ემოციას. ამ
თვისებებით ქმნის პოეტი ქარ-
თულ ლიტერატურაში გარკვეულ
პოეტურ ლირებულებას: „მკლავ-
და სევდა, ჭრილობები, შენ მა-
ლამო დამაფინე, „დედაენა“ მო-
მაშველე, ზედ ბულბულად დამა-
ფრინე, შენ მომეცი ფხა, ლაზათი,
ჩემო დედავ, ჩემო წილო, ერთ-
კაჟალა გული მაქვს და მოგვკდე,
თუ არ შემოგწირო!“ ამბობს პრ-

ეტი ლექსში „შენი ბეჭედი“
ვარ“, და გვჯერა პოეტის პატიო-
სნებისა და სიწრფოებისა. და უფ-
რო მეტი სიყვარულითა და ინ-
ტერესით ვკითხულობთ მის მიერ
თანამედროვე, საზოგადოებრივ-
სამოქალაქო მოტივზე დაწერილ
ლექსებს, რომლებშიც პოეტი ცი-
ნცხალი, მისთვის დამახასიათებე-
ლი ხელშეუხებელი პოეტური
ფერებითა და სახეებით გადმოგ-
ვცემს თავისი ლირიკული გმი-
რის შინაგან ჯანსაღ განწყობილე-
ბებსა და მისწრაფებებს, ჩვენი
ყოველდღიური ყოფის მიზანსა
და დანიშნულებას.

მამია ვარშანიძე ხალა სიმოცი
წლისაა და კვლავ ახალგაზრდუ-
ლი, ჰაბუკუბური ენერგიით ეპიდე-
ბა ქართულ პოეტურ სიტყვას,
ხოლო მისი მანდიფერი მკითხვე-
ლები კვლავაც ახალახალ შემო-
ქმედებით გამარჯვებას მოელიან
მისგან.

შედარების სპეციფიკა ამ შემთხვევაში ის არის, რომ საგანი ან მოვლენა გამოხატოს მოკლედ და სხარტად, მაგრამ ნათლად და ამომწურავად, მისთვის ნიშანდობლივი, ყველაზე არსებითი თავისებურების გახაზვით და გამოყოფით“.²

შ. დადიანი შედარების გამოსაცემად უმეტესად იყენებს „ვით“ თანდებულის ვითარების გარემოებებს და ვითარების გარემოებითი დამოკიდებული წინადადების შემცველ რთულ ქვეწყობილ წინადადებებს.

შედარება გამოხატულია „ვით“ თანდებულის სიტყვით: მოთხრობითი ბ ა ლ ა ხ ი ვ ი თ დ ა ე - ც ა, 4,243³; ყ ა ყ ა ჩ ო ს გ უ ლ ი ვ ი თ ჩ ა შ ა ე ბ უ ლ ი თ ე ა ლ ე ბ ი, 5,298; ხ მ ა ი ს ა რ ი ვ ი თ გა ს რ ი ა ლ დ ა, 5,75; მ ტ რ ე ბ ის ა მ ბ ო რ ი ი ა რ ე ბ ი - ვ ი თ ს წ ვ ა ვ ს, 1,101; ს ი ტ ყ ვ ა მ ო - ქ ნ ე უ ლ ი ლ ა ხ ტ ი ვ ი თ გ უ გ უ - ნ ე ბ დ ა, 2,206; ნ ის ლ ი სა ქ ო რ წ ი - ლ ო ლ ე ჩ ა ქ ი ვ ი თ მ ო მ ი ბ უ - რ ა ვ ს, 1,45; მ ო ს ა ზ რ ე ბ ა მ გ ვ ე - ლ ი ვ ი თ უ კ ბ ი ნ ა, 2,15.

ვითარების გარემოებითი დამოკიდებულ წინადადებებში ხშირად ცალკე გამოჰყოფენ ისეთ

2 ივ. ქავთარაძე, შედარების გამომხატველი ძირითადი გრამატიკული საშუალებები და ვითარებითი ბრუნვის ერთი მნიშვნელობისათვის ქართულში, თსუშ, 5(148), 1972, გვ. 161.

3 მაგალითები მოტანილია შ. დადიანის ხუთტომეულიდან. პირველი ციფრი მიუთითებს ტომს, მეორე — გვერდს.

დამოკიდებულ წინადადებას, რომელიც შედარებას გამოხატავს მთავარში ლაპარაკია იმაზე, რაც უნდა იქნეს შედარებული, დამოკიდებულში კი იმაზე, რაც უნდა შევადაროთ. ვითარების გარემოებითი დამოკიდებულ წინადადებებში, რომლებითაც შედარებებია გამოხატული, საკავშირებელ სიტყვებად გამოყენებულია მიმართებითი ზმნიზედა „როგორც“ და ნაწილაკი „თითქოს“: შენი სიყვარული ისე ჩაქრება, როგორც ღამის ჭრაქი, 1,57; მისი სხეული ისე მოქნილია და მარდი, როგორც ტყის სიო, 1,320; პირის კანმა შავი გადაიბურა, თითქოს ცამ პირი შეიკრა, 1,345; ისე დაჰბერს სიცოცხლე, თითქო მყინვარწყვერის საყინულეა, 1,101.

ზოგჯერ შესადარებელ სახელე-ბთან გამოყენებულია მსგავსების სემანტიკის მქონე სიტყვები „ჰგავს“ და „მსგავსი“: ფანჯრებიც, მინის მაგივრად ზოგჯერ ფიცრებაჰედელი, ბაბუას გამოციე-ბულს გულს მიაგავდა, 1,124; სახურავი ცხრილს დაემსგავსა, 1,219.

შედარების გამოსახატავად გამოიყენება აგრეთვე არსებითი სახელის ვითარებითი ბრუნვის ფორმაც. ასეთი შედარებები ლაკონურად და სხარტად გამოხატავს სათქმელს, ზრდის მის ემოციურ იერს: წამწამები შავ ის რ ე ბ ა დ აქ ო ჩ რ ი ლ ი ყ ვ ნ ე ნ, 2,162; ტუ-რთა ლ ე ქ ს ა დ ა წ ა ნ წ კ ა რ დ ა თ ა - მ ა რ ის ს ი ყ ვ ა რ უ ლ ი, 2,162; თ ო რ - ნ ის მ ქ ა დ ს ბ ა დ რ მ თ ვ ა რ ე დ

გამოიყვანს, 5,332; ცრემლის ნაკადულად ვიქეცი, 1,197.

მეტაფორა. შ. დადიანი მეტაფორების გამოყენებით ემოციურობას ჰმატებს თხრობას, შთამბეჭდავს ხდის. სურათს, პორტრეტს, გმირის ხასიათს, პერსონაჟების გუნება-განწყობილებას. მეტაფორების საშუალებით მწერალი ღრმად გვახედებს მოქმედი პირების სულში, გვხდის მათი განცდების უშუალო მონაწილედ. იგი გმირთა ყოველდღიური ცხოვრების სურათებს ისე აღწერს, რომ მკითხველში იწვევს ესთეტიკურ ტკბობას.

პერსონაჟთა გარეგნობის დასახასიათებლად მწერალი იყენებს მრავალფეროვან მეტაფორებს: ტუჩები წითლად ღვივიან, 1,173; თეთრი მარგალიტები გამოკრთა მეწამული ბაგიდან, 1,437; უღვაშები ამწვანებია, 5,257; უტანდარს შეუჩერა ქარვის ტბაზე ჩაჰდეული გიშრის გუგანი, 2,112; სახეზე ატმისფერი გაიშლება, 1,398.

მეტაფორის ექსპრესიული ძალა განსაკუთრებით საგრძნობია გმირების გუნება - განწყობილების გადმოცემისას: ბედი მირტყამს უსამართლო მათრახებს, 3,434; მოიზიდა მშვილდი შეტყობისა, 2,11; შეგნებამ ჩამოუქანდაკა, 2,82; ეჭვი აფათურდა გონებაში, 2,70; დაძმარდა დრამატურგი, 1,363; ამას სევდის ლეჩაქი ჰქონდა გადაფენილი, 3,410.

პეიზაჟის, ბრძოლის სურათის და სხვა საგნებისა თუ მოვლენე-

ბის გამოხატვას მწერალი ოსტატურად ახერხებს შესაბამისი მეტაფორებით. კოლხიდის ჭაობიცი, პირმოღმიმარე, იწმენდს მაღარიის უკანასკნელ ოფლს, 1,92; ისრის ტყე ჰაერში ნავარდობს, 2,273; გორაკს ცეცხლის ღილები გამოსხმია, 2,218; გზაში გამდნარიყო ლაშქარი, 2,309; მზე მთის კალთებში თავს ყვინთავდა, 2,123; ელვა ვარჯიშობდა ცეცხლის მახვილით, 1,44.

ვაპიროვნება. ეს მეტაფორის თავისებური სახეა. მისი მხატვრულ - ემოციური ინტენსივობა მაღალია, რადგან მასში ცხოველი, უსულო საგანი თუ განყენებული მოვლენა ადამიანური თვისებითაა შემოსილი.⁴ მწერალი ამ ხერხს უმთავრესად მიმართავს ბუნების სურათის დასახატავად და ძლიერი განცდების გადმოსაცემად: აკანკალდა ჰაერში ხმა, 1,42; ფიქრები ფუსფუსებდნენ, 2,317; წყარო იჩხებოდა ქვესკნელში, 1,310; უღვაშს ზემოთ ნალველი გაწვა, 2,24; გრძნობა ბორგავდა, 2,177; ბალახიცი... თრთის და ცახცახებს, 1,92.

ეპითეტი. შთაბეჭდილების გაძლიერებისა და აზრის ნათელყოფისათვის მწერალი იყენებს ეპითეტებს. ამ მხატვრული სამკაულების მომარჯვებით თხრობა ხდება ხავერდოვანი, ემოციური.

4 გ. შეთქაური, მეტაფორის მხატვრულ-ემოციური ფუნქციისათვის, მანე, 4, 1975, გვ. 52.

ეპითეტები უმეტესად გადმოცემულია ზედსართავი სახელითა და მიმღეობით: ცხადი მომხრე, 2,83; ეს იყო საოცრაცო პოეზია, 1,310; გაიტაცა მწარე მოგონებამ, 2,64; ჭაბუკ გონებას ვერ დაეძლია, 2,22; ჩონჩხიანი შიმშილი მოჩანს, 1,60; ითხზება ნაქედი სიტყვები, 5,83; მოქარგული ენა ჰქონია, 2,310; გამოჭახრაკებული გონება, 2,140.

ეპითეტის საშუალებით შესაძლებელი ხდება ნათლად დახასიათდეს საგანი, მოვლენა, გამოიკვეთოს მწერლის დამოკიდებულება მათ მიმართ. ეს იგრძნობა არა მარტო დადებით, არამედ უარყოფით ეპითეტებშიც: ლაქუცა მოხელე, 1,148; ჭინჭყლი ვაჭარი, 3,107; კუდშეკეცილი ერობა, 5,196; ცუნდრუკა სიყვარული, 1,136; გამოჭახრაკებული სოფელაგარი, 2,28.

მწერალი ქმნის შთაბეჭდვებ მეტაფორულ ეპითეტებს. მათ დიდი სტილური დატვირთვა აქვთ: მსხმოიარე კაცი, 3,228; ყვიციანი სადილი, 4,23; დაყურსული სიბრძნე, 3,79; გვერდებზე ხლეჩილი მთა, 1,458.

პეიზაჟი. შ. დადიანი მემუარულ ნაწარმოებში „რაც გამახსენდა“ აღნიშნავდა: „ჩემზე ბუნებას დიდი გავლენა აქვს და მისი სიტურფით თუ ლამაზი უცნაურობით დიდად მოხიბლული ვარ ხოლმე, თან მგონია, რომ

ძალიან დიდის სინაზით გვეხმარება მისი სიმშვენიერეს თუ გრანდიოზულობას“. ⁵ მწერალი მართლაც დიდი პოეტური უშუალობით აღიქვამდა ბუნების სილამაზეს და შესანიშნავად ახერხებდა განცდილის დახატვას. მისთვის ყველაზე მახლობელი იყო მშობლიური ბერთემი, ერთ-ერთი ულამაზესი სოფელი სამეგრელოში. მწერალმა მომხიბლავად აღწერა მშობლიური მხარის სილამაზე, და მკითხველს განაცდევინა ამ სილამაზის სიდიადე. „ედემი ბერთემი“, „გვერდებშეხლეჩილი მთა ლებარკალე“, „ლაჟვარდოვანი და გამჭვირვალე მდინარე ტეხური“, პატარა მდინარე გურძემია „ხვინჭყნარით, სილას რომ რბილ ქვეშაგებად თითქო განგებ პირი მოუწმენდია“, ნაქალაქევის, ჯოლევისა და აბედათის გორები, ცხვრიანი მთა კვაუთიანი, მწერლის საოცნებო სამყარო, სადაც დანავარდობდა მისი პოეტური სული ბალღობიდან ხანდაზმულ სიბერემდე.

მოხდენილი პოეტური ფერებით ხატავს მწერალი ღამის სურათს: „მთვარეს თავისი ოქროქსოვილი ლეჩაქი მიეხურა ქალაქისა და მისი მისადევრისათვის. შორეულ მთებს ლურჯი ჩოხები ჩაეცვათ ჩაქებშეჭრილი კალთებით... და მყინვარსაც თავისი თორი ჩაფხუტი გამოეჩინა“, 1,514.

5 შ. დადიანი, რჩეული თხზულებანი, ტ. 5, თბ., 1962, გვ. 45-46.

შ. დადიანი მომხიბლავი საღებავებით ქმნის მთების, მდინარეების, შავი ზღვის და სხვათა სურათებს. სამშობლოს ბუნების მშვენიერების ასახვა ყოველთვის ემსახურება პატრიოტული გრძნობის გაღვივებას.

მოქმედ პირთა დახასიათების საშუალებები. ადამიანის სახის შექმნა რთული საქმეა. იგი არ იქმნება მხოლოდ ერთი საშუალებით, ერთი ხერხით. ტიპური სახის შესაქმნელად მწერალი ხშირად მიმართავს პორტრეტს. შ. დადიანის მიერ დახატულ ბევრ პორტრეტს მკითხველი აღიქვამს როგორც ფერწერულად შესრულებულ ნაწარმოებს. შთამბეჭდავია მოახლე ქალიშვილის თაფლოს პორტრეტი რომანიდან „გიორგი რუსი“: „...ოთხი, მაჯის სიმსხო, მოჭირებული წითელი ნაწნავები კოჭებამდინა სცემდა. პირისფერი მონიგრულ, რუხ მარმარილოსავით იყო ფერმიღებული და ამ მარმარილოსა და თმის ცეცხლის ჯილას შორის მაყვალავით შავი, კილოებში გაზიდული, მეტყველი თვალები, შავსავე მშვილდურად მორკალური წარბებით, დამატყვევებელ ეშხათ ხმაურობდა. სიარული ჰქონდა ლაღი, დამოუკიდებელი. მათრახივით მოქნილი, წერწეტა ტანი თავის სინარნარით გიწვევდათ გამოსადევნებლად“, 2,152.

შ. დადიანი მოქმედ პირთა სახელებსა და გვარებს ზოგჯერ იყენებს დახასიათების ერთ-ერთ საშუალებად. ნაწარმოების გმი-

რის გვარი ამ შემთხვევაში ხსნის მის ძირითად ხასიათს, მიგვანიშნებს იმაზე, პერსონაჟი დადებითია თუ უარყოფითი, თანაუგრძნობს ავტორი მას, თუ კიცხავს. მწერლისეული გამოგონილი გვარებია: პიტრიშაძე და ყაყუტაძე კომედიიდან „გუშინდელნი“, ბინძურიეშვილი და ვარხალალოვი კომედიიდან „უწა-უწა“, ცოცხაძე და ფოცხაძე კომედიიდან „ცოცხი და ლოკოკინა“, უქნარაძე მოთხრობიდან „გარმშენიერი“ და სხვ. ამავე ფუნქციის მატარებელია სახელები: ქუხილია და ბანძლი, ნექტარინა და თოლისქვამი რომანიდან „გვირგვინების ოჯახი“, ფიცხელა, მშენათი და ბინდია პიესიდან „მღვიმეში“... ამგვარი გვარები და სახელები გარკვეული კონტექსტის სემანტიკურ და სტილისტიკურ ძალას განსაკუთრებით ადიდებს.

მოქმედი პირების ენა ნაწარმოებებში მწერლის მეფრ გამოყენებულია, როგორც დახასიათების ერთ-ერთი საშუალება. იმისდამხედვით, თუ როგორ ლაპარაკობს პერსონაჟი, ჩვენ გვიყალიბდება წარმოდგენა მისი ხასიათის, მისწრაფებების. სულიერი მდგომარეობისა და კულტურული დონის შესახებ. ამ მხრივ მეტად საყურადღებოა კომედია „კაკალ გულში“. ამ ნაწარმოებში მეტყველებასთან დაკავშირებული კომიზმი დიდ როლს ასრულებს. კომედიაში ყურადღებას იმსახურებენ ე. წ. საშუალოზე დაბალი რანგის „ხელმძღვანელი მუშაკე-

ბი“: კვეყენაძე, რინკველი და გო-
ხოლაფა. ეს სამი პერსონაჟი „გა-
ნასახიერებს მე-20 საუკუნის ოც-
იანი წლების ქართული ბიურო-
კრატიული ფენებისათვის ნიშან-
დობლივ გულცივობას, გონება-
ჩლუნგობას, კარიერისტულ მიდ-
რეკილებებს“.⁶ გოხოლაფას გო-
ნებაჩლუნგობა ვლინდება უპირ-
ველესად მეტყველებაში. იგი
მცირე აზრის თუ უაზრობის გად-
მოსაცემად სიტყვების კორიან-
ტელს დააყენებს ხოლმე. მის
მეტყველებაში თავს იჩენს სასა-
ცილო ანტითეზისი. გოხოლაფას
თითოეული რეპლიკა წინათ „და-
მტკიცებულის“ ჯერ ეპქჰევეშ და-
ყენებას და შემდეგ „უარყოფას“
წარმოადგენს. ბოლოს ისე გამო-
დის, რომ გოხოლაფა ნამდვილად
არაფერს ამბობს, არაფერს ამტ-
კიცებს, თითქმის ისევე, როგორც
არაფერს უარყოფს, ყოველ თანა-
მოსაუბრეს გაუგებრობის ბურუ-
სში ტოვებს და თითქოს ნიშნის-
მოგებით „იასნო დალშეთი“ ას-
რულებს სათქმელს, მაშინ, რო-
ცა არაფერი არ არის ნათელი:
„შევრიგდეთ, ან მე შეგირიგდე-
ბი, ან შენ შემირიგდები, მაგრამ
თუნდაც არ შევრიგდეთ, დარწ-
მუნებული ხარ, რომ მე უფრო
მერგება შირმა, ამაში მე დარწ-
მუნებული ვარ, შენც დარწმუნე-
ბული ხარ, ან შეიძლება დარწ-
მუნებული არ იყო, არც მე ვიყო
დარწმუნებული, მაგრამ იასნო

6 დ. იოვამვილი, ლიტერატურული
წერილები, თბ., 1974, გვ. 14.

დალშე!“... 4,71; „თვითონვე და-
რას ვეტყვი... არა, შეიძლება არც
ვუთხრა, მაგრამ მაინც, იასნო
დალშე!“... 4,72.

რინკველის მეტყველებას, გო-
ხოლაფასთან შედარებით, საპი-
რისპირო ნიშანი აქვს. თუ გოხო-
ლაფას ყოველ წინადადებას უმა-
ლვე მოსდევს ეპქჰევეშ დაყენება
და შემდეგ უარყოფა, რინკველ-
თან პირიქით ხდება. მას ერთხელ
ნათქვამი არასაკმარისად გასაგე-
ბი ეჩვენება და ცდილობს განამ-
ტკიცოს. ამ მიზნით ქართულად
წარმოთქმულ ყოველ ფრაზას
რუსულადაც იმეორებს.

კვეყენაძე თავის სიბეცეს, გაუ-
ნათლებლობას თითქმის ყოველი
წინადადების წარმოთქმისას ამე-
ოავნებს. მწერალი კვეყენაძის
ენის ინდივიდუალიზებას ახდენს
ცალკეულ გამოთქმათა გამეორე-
ბის საშუალებით. იგი იმეორებს
სიტყვებს: „ვჩომდილო, ტავა-
რიშჩ“ და „ნებანიმიშ“.

პერსონაჟის დახასიათების ასე-
თსავე ხერხს მიმართავს მწერალი
კომედიაში „უწა-უწა“: მოანგა-
რიშე ქალი კეკელა წამდაუწუმ
იმეორებს სიტყვებს: „გენაცვა-
ლოს კეკელას თვალები!“ ეს ზე-
დმეტსიტყვაობა მისი მეტყველე-
ბის განმსაზღვრელი ნიშანია.

შ. დადიანს პერსონაჟების მეტ-
ყველების დახასიათების ერთ-
ერთ ხერხად გამოყენებული აქვს
აგრეთვე დიალექტიზმები. დიალ-
ექტურ ფორმათა ხმარება საუბა-
რში სავსებით ლოგიკურად ეგუ-
ება მათ განათლებას, გარდა ამი-

სა, ასეთი სიტყვების გამოყენებით იქმნება ტიპობრივი გარემო, გარკვეული კუთხური კოლორიტი და იძვრება ტიპობრივი ხასიათები. მწერალი სიტყვიერი მასა-ლით გვაგაძნობინებს თუ რომელი კუთხის წარმომადგენელთან გვაქვს საქმე. ავტორი რომანში „გიორგი რუსი“ ბაზალეთელ გლეხს ბოლოტუაშვილს ამეტყველებს ისეთნაირად, რომ იგი ცოცხლად წარმოგვიდგება, რეალურ პირად გვეხატება, ვასხვავებთ მას სხვა კუთხის მცხოვრებთაგან, მისი ენა ინდივიდუალიზებულია, ე. ი. ინახავს ცოცხალი ურთიერთობის კონკრეტულ ფორმებს.⁷ მწერალი ალაპარაკებს გლეხს: „— ომი რა სანატრელია, მაგრამ ე ბიჭები გამერყვნებიან სახლში ჯდომითა...

— ბევრი გყავს ბიჭები?

— სამოცდაათამდე მარტო ჩემი ნაწიერია. მე ის მაწუხებს, წინეთ სამასამდე მაინც დავარჩევი ვაყვაცსა და ახლა არ ვიცი ჩემიანთ გარდა რამდენს-ღა შევკრებ... აი ერთი ჩემიანიც ემანდა... აი ეგერა... ძულან რო... მუშაობდა“... 2,241.

7 Л. Тимофеев, О принципах анализа языка литературного произведения, «Литература в школе» 1939 г. № 3.

კომედიას „არაფერიც არ იქნება“ სათაურის ქვეშ აქვს მინაწერი, რომ მოქმედება ხდება აღმოსავლეთ საქართველოს ერთ-ერთ მიყრუებულ სოფელში. კომედიის პერსონაჟების მეტყველება ამ მინაწერის გარეშეც მიგვანიშნებს მოქმედების ადგილს. ზინიშუშები: „— უი, ქა! ერთი აქ შეხე, მაგდანოჯან! — დაიშუბოს მაგი დამწერი... — ამითვინა მატარებელში კაკალი წაურთმევი-ათ... — როგორ თუ წაურთმევი-ათ? — ლამაათ... ტომარაც წაიღეს... თორენა — მატარებლიდან გადამიყვანეს... კედლი გაზეთში არ არის გამოჭიმული თავის გრძელ უღვაშებითა!.. — აღარავისა ზოგამენ... — ეხლა მენა რო ერთ ტაქან ღვინოზე დავპატიყო, არ იმღერებს?“ 4,249-257.

კომედია „გუშინდელნი“ ენობრივი ფორმებით მიგვანიშნებს, რომ მოქმედება მიმდინარეობს დასავლეთ საქართველოში. აქ გამოყენებული დიალექტიზმები ნიშანდობლივია დასავლური კილოებისათვის.

მოქმედი პირის დახასიათებისა და ტიპობრივი გარემოს შექმნის მიზნით მწერალი იყენებს არქაიზმებსაც. არქაულ ფორმებს უმთავრესად ეხვდება ისტორიული პირების მეტყველებაში. ეს ბუნებრივიცაა. თამარ მეფეს, გოდერძი ჩორჩანელს, დავით სოს-

ლანს, არსენ სამძივარს, რუსუდან დედოფალს, ზაქარია მხარგრძელს... თანამედროვე ქართულით რომ ემეტყველათ, ცხადია, შეუსაბამო იქნებოდა, დამაჯერებლობა მოაკლდებოდა ამ მხატვრულ სახეებს.

რიტმულობა, როგორც პოეტური თხრობის გამოხატვის საშუალება. შ. დადიანის ნაწარმოებებში გვხვდება რიტმული პროზის ნიმუშები. ამ მხრივ აღსანიშნავია მწერლის „ჩამოკრულები“, როგორცაა: „სიხარულის არის ცრემლები“, „მონა-ყმა-მუშა“, „ხმა“, „შინ“, „მთის ყვავილი“, „ექვი“, „სახელსა და დიდებას“, „ბანი“, „ღობემძვრალას“ და სხვა.

ამ ნაწარმოებებში რიტმულობას ქმნის ეპითეტთა ხშირი ხმარება, გარკვეული ლექსიკის მომველიება, წინადადებებში სიტყვათა რიგი, განსაკუთრებით მსაზღვრელ - საზღვრულის არქაული წყობა და არც თუ იშვიათად რიტმი. შ. დადიანის პროზაში პოეტური თხრობის განმსაზღვრელია უმეტესად შინაგანი რიტმულობა. სანიმუშოდ ავიღოთ ალეგორიული ხასიათის ნაწარმოები „სიხარულის არის ცრემლები“, რომელიც დიდი ლირიკული განცდით და პოეტური უშუალობითაა დაწერილი. მინიატურაში აშ-

კარად იგრძნობა მარცვალთა თანაბარი, კანონზომიერი განაწილება ფრაზაში:

„სიბნელე იყო(5), მხოლოდ შორს სადღაც(5), ვით ზღვის კანდელის(5), მოკიაფობდა(5) რაღაც სინათლე(5). ამ სიბნელეში(5) თვალეზზეჩვეულს(5) ჩემსა გარემოს(5) სურათსა შავსა(5) მივჩერებოდი(5)“. როგორც ჩანს, პირველ და მეორე ფრაზაში რიტმული ერთეულების მარცვალთა რაოდენობა თანაბარია, ტოლია მათი შეფარდებაც — 5:5.

„ზოგჯერ მესმოდა(5) მისი გრვინვა(4) ყრუ და ძლიერი(5), ზოგჯერ ზვირთების(5) ნელი ჩქროლა(4) მინანვებდა(5), თავს ცამრისხანედ(5) მოქუშული(4) ჩამომწოლოდა(5), თითქოს უნდოდა(5) ღრუბელი ზვავქვეშ(4) რომ მოვყოლოდი(5)“. ამ მონაკვეთში რიტმულობა ძლიერია. რთული წინადადებების თითოეულ ნაწილში მარცვალთა რაოდენობა თანაბარია — 14:14... 14:14. რიტმული ერთეულების შეფარდება წინადადებების მიხედვით არის — 6:6.

ნაწარმოები ბოლომდე თითქმის ასეთივე რიტმულობით ხასიათდება, თუმცა ზოგჯერ დარღვეულია რიტმულ ერთეულებში მა-

რცვალთა რაოდენობა. მაგრამ ეს ხელს არ უშლის ენის მუსიკალობას, პოეტურ თხრობას, რადგან ფრაზაში ძლიერია შინაგანი რიტმულობა.

რიტმული აპროზის ნიმუშია „მონა-ყმა-მუშა“. მაგალითი ტექსტიდან:

„ასე ამგვარად(5) დაიბადა(4):
სუსტი ძლიერი(5). მერე რა და
რად(5) არ მომნათლე(4), რა არ
დამარქვი?(5) ჯერ მონა ვიყავ(5)
სულიერი(4) ვითომ უსულო(5).
მერე ყმად ვიქეც(5), ბევრი სუ-
ლი(4) არც მაშინ მქონდა(5), შენ
მანც მაშინ(5) ასე ბჭობდი(4),
ასე ფიქრობდი(5), ახლა მეძახი(5)
მუშა ხარო(4), სულიც გიდგა-
სო(5). მწამს რომ კაცი ხარ(5) და
კაცური(4) გინდა მოპყრობა(5),
მაგრამ რა შორს არს(5) შენი სი-
ტყვა(4) და შენი საქმე(5). რაც
იყო თავში(5), ბოლოშიაც (4)
იგივე დარჩა(5). იქეთკენ ისევ(5)
ძლიერია(4), აქეთკენ სუსტი(4).
სახელი სცვალე(5), სახრავი კი(4)
ისევ შენია(5). ეს არის მთელი(5)
ისტორია(4) შენი და ჩემი“(5).
როგორც ჩანს, თითოეული თო-
თხმეტმარცვლოვანი რიტმული
სტრიქონია. რიტმს ქმნის თანაბა-
რი შეფარდება ტაქტის ინტონა-
ციურ ერთეულებს შორის. შეფ-
არდება ასეთია: 5—4—5. ხუთმა-
რცვლოვან ერთეულში გამოიყო-

ფა მცირე რიტმული ერთეულები
(ქორე და დაქტილი) შეფარდე-
ბით 2:3. მაგ., ასე, ამგვარად...
სუსტი, ძლიერი...

შ. დადიანის „ჩამოკრულებში“
ყოველთვის არ გამოიყენება ამგ-
ვარი საზომი. გვხვდება ათმარცვ-
ლოვანი და თხუთმეტმარცვლო-
ვანი ტაქტებიც: მაგ., „ოჰ, ეჰვო,
ეჰვო! გეთაყვანები!“ 1,51. „შენა
ხარ გზადმყვანი, უცხო ვარსკვლა-
ვი კაცობრიობის!“ 1,51.

რიტმული პროზის ელემენტე-
ბი შეინიშნება დრამატულ ნაწა-
ომოებებშიც, როგორიცაა „როს
ნადიმობდნენ“, „მღვიმეში“ და
„თეთნულდი“, შ. დადიანი დია-
ლოგის შესანიშნავი ოსტატია, მა-
გრამ „თეთნულდის“ დიალოგი
თავისი მოქნილობით, ბგერადო-
ბით და იშვიათი მუსიკალობით
განსაკუთრებულ ხაზგასმას საჭი-
როებს. „თეთნულდის“ მრავალი
დიალოგი და მონოლოგი თავისი
წყობით რიტმულ პროზას უაზ-
ლოვდება. რიტმული პროზა
ზრდის ტექსტის ემოციურობას
და დიდ მხატვრულ ეფექტს იძ-
ლევა.

შ. დადიანი ორიგინალური
სტილის მწერალია. პოეტური
უშუალობა, განცდათა სიღრმე,
საოცარი გულწრფელობა და ნა-
ზი ლირიზმი აზასიათებს მის
თხრობას, ლაპიდარული, მეტყვე-

ლი და ფერადოვანი სტილი, გა-
ნუმეორებელი წერის მანერა აშ-
კობს მის ქმნილებებს. მწერლის
ბევრი ნაწარმოები სულის ერ-
თი შთაბერვით შექმნილ პოეტურ
ნიმუშს გვაგონებს. შ. დადიანს
მეტად გამაზვილებული აქვს
ფაქიზი გრძნობა სიტყვის შეც-
ნობისა და ამიტომაც მის მიერ
თქმული უბრალო სიტყვაც კი
საოცარ მიმზიდველობას იძენს.

მწერლის ენა ქართულ ენის
ენამზებობის საუკეთესო გამოგ-
ლინებაა. მისი ყოველი ფრაზა
გემოვნებითაა შერჩეული, თავა-
ზიანი და ამაყია, ჰკვრივი და
კრიალა, თითქოს მწერლის სუ-
ლის გამომზეურება იყოს.

შ. დადიანის ღვაწლი ქართუ-
ლი ენის ისტორიაში საკმაოდ
დიდია. იგი ქართული ენის ერთ-
ერთი გამოჩენილი მშენებელია.

ჯემალ ჯაფარი,

ფილოლოგიის მეცნიერებათა
კანდიდატი

პარმენ რურუს შემოქმედება და ლიტერატურულ-ფოლკლორული ურთიერთობანი

პარმენ რურუს (1888-1963) ეკუთვნის მწერალთა იმ თაობას, რომელთა შემოქმედებაზე დიდი გავლენა მოახდინა ჩვენი საუკუნის დასაწყისის სოციალურ-პოლიტიკურმა და ეკონომიურმა ძვრებმა. ახალგაზრდა მუშა-პოეტი შინაგანად დარწმუნებული იყო, რომ გამოჩნდებოდა ცისკარი — „გამარჯვების წინამორბედი“. მის პოეტურ სამყაროში იბრძოდა ორი საწყისი, ორი უკიდურესობა — სიკეთე და ბოროტება. კეთილ ძალებში იგულისხმებოდა ის სანუკვარი თავისუფლება, რომელიც ოქტომბრის რევოლუციას უნდა მოეტანა — „კაცობრიობის ცისკარი“, ამოღებული მზე. მზე კი, ისევე როგორც მთვარე და ვარსკვლავები, ხალხური მხატვრული სახეებია. ეს სახეები მუდამ ნიშნავდა სწრაფვას ამაღლებული ადამიანური იდეალებისაკენ. მაგრამ ამ ფოლკლორულ პოეტურ სახეთა გვერ-

დით შეიქმნა ბოროტების საწყისთა ხალხური მხატვრული სახეები, როგორიცაა დემონი, ქაჯი და სხვა.

დემონის თემას ბევრმა მწერალმა გადაუხადა ხარკი როგორც პოეტურ, ასევე პროზაულ ნაწარმოებებში. ეს თემა ხელოვნების ნივთიერ სახეებშიც განხორციელდა. პარმენ რურუს შემოქმედებაში დემონოლოგიის სახეთა სიმბოლოები რევოლუციის მტრების სახით წარმოსდგა. 1914 წელს დაწერილ მის ერთ უსათაურო ლექსში ეს ნათლად იგრძნობა. იქმნება შთაბეჭდილება, თბილისის პოეტმა დემონოლოგიის მხატვრულ სახეთა სისტემა შეიწოვა ამ თემაზე შექმნილი კლასიკური მწერლობიდან, მაგრამ დასახელებულ ლექსში, ამ შემთხვევაში, არა თუ ბაირონის „კაენის“, არამედ უშუალოდ ფოლკლორული მასალებით მიღებული შთაბეჭდილებები იგრძნობა თა-

ვისებურ პოეტურ განწყობაში. ამიტომაცაა, რომ თვით ფოლკლორში ცნობილი გამოსახვის საშუალებებითა და ხერხებითაა გახსნილი ეს ხალხური მხატვრული სახეები.

კენის ბობოქარი სული ვერ ეტეოდა დედამიწაზე და ისე წარმოედგინა, თითქოს თავისი აურაცხელი შესაძლებლობების მიუხედავად დემონამდე მაინც ვერ ამაღლებულიყო სიძლიერისა და

დედამიწაზე დაუტევარი სიძლიერის თვისებებით. იგრძნო, შეიგნო ეს და დაღვარა ძმის სისხლი.

„და ამით უფრო გააღრმავა ბეჩავმა წყლული“.¹ პოეტმა ეს იმათავითვე ხალხური მასალა, გამოსახვის საშუალებანი და პოეტური აქსესუარები გამოიყენა იმისათვის, რომ დამაჯერებლად დაეყენებია კითხვა თუ როდის დამყარდება ქვეყანაზე მშვიდობა, სიყვარული და სათნოება.

მას შემდეგ სისხლი აღარ შრება დედამიწაზე,
შეღებლია ჭიისფერად გზა, მინდორ-ველი.
ო, ნეტავ როდის დამყარდება ამ ქვეყანაზე
სიყვარულის და სათნოების დრო სანატრელი.²

კონტრევოლუციური ძალების თა დემონის ხალხურ მხატვრულ გამოსახატავად პოეტმა მთელ სახეებს.
რიგ მომდევნო ლექსებში მიმარ-

დუხჭირ ცხოვრებას მალე დაჰკრავს მეხი ციური,
ქაოსი დანთქავს ბნელსა ძალას ბნელშივე ნაშობს,
შეწყდება ღებნა და ხარხარი დემონიური
და სანეტარო ტკბილ მომავალს შრომა წარმოშობს.³

ლექსში „ნატვრა“ პოეტისათვის ყველაზე დიდ, თუმცა ამ შემთხვევაში პასიური პოზიციებიდან, სანატრელს და საოცნებოს წარმოადგენს ქვეყნის ორგულისა და ხალხის მტერის სამარცხვინო ბოძზე გაკვრა:

ახ, ნეტავ ვიყო მძლე ქარიშხალი,
რომ ზღვას მდუმარეს დავუფრთხო ძილი.
ნეტავ შემეძლოს მწუხარე კვნესად
შევცვალო ბოროტ სულის სიცილი.⁴

1 პ. რურუა, ერთტომეული, სახელგამი, ბათუმი, 1958, გვ. 46 (ქვემოთ ყველგან მითითებული იქნება აღნიშნული გამოცემა, რადგან წინა გამოცემებიდან

ლექსებს ფოლკლორული ცვლილებები არ განუცდია).

2 იქვე, გვ. 46.

3 იქვე, გვ. 9.

4 იქვე, გვ. 17.

მომდევნო ლექსში „ოცნება“ პოეტი წამიერად მოწყდა მიწიერ ცხოვრებას და თავის იდეალებთან ერთად ზეციურ, უბოროტო

ცხოვრებას ეზიარა. იქ არ იყო ჩაგვრა და აბუჩად აგდება, იქ ყველაფერი ჰარმონიულად ერწყმოდა ერთმანეთს.

იქ ცხოვრების ქარიშხალი
არ ქროდა, არ მღელვარებდა.
მხოლოდ ვით ზღვა — ლურჯი ზეცა
ლივლივებდა, ელვარებდა.
საზარელი ბოროტ სულის
იქ ხითხითი არ მესმოდა,
მთვარე ოქროს სხივს მაფრქვევდა,
სიხარულით ფრთა მესხმოდა.⁵

დიახ, მხოლოდ მაშინ იყო ბედნიერი პოეტის სული, რადგან ოცნებებით მოწონებულ ალექსანდრეში მისი სმენა თავისუფალი იყო საზარელი ბოროტი სულის ხითხითისაგან. დემონი, ცხადია, ყველგანაა, მაგრამ იმდენად დარწმუნებულია პოეტი მიწიერი კონტრეველუციური ძალების დემონიურობაში, რომ ის, დემონი, მხოლოდ მიწაზე ეგულება და არა ცაში. ეს ლექსი დაწერილია 1913 წელს და პოეტს, ცხადია, არ შეეძლო კონკრეტულად ჩამოეყალიბებია თავისი საბრძოლო პოეტური პროგრამა, ამიტომ განსახილველი ლექსის ლირიკული გმირის მეტადი სული დაბალია და ის პა-

სიურ ჰვრეტამდე დადის. მეტადი პათოსის დაცემა იგრძნობა აგრეთვე ლექსში „ღამეა, ღამე“. ეს ლექსი შეიქმნა 1914 წელს. საყოველთაოდ ცნობილია, ამ წლების დიდი შინაგანი პოლიტიკურ - ეკონომიური დაძაბულობანი, რაც შემდგომ სისხლისმღვრელ მსოფლიო ომად გადაიქცა. ამ წლებში შემოქმედებითი ინტელიგენციის დაცემულობის განწყობილების ფესვები კიდევ უფრო ღრმად გაიჭრა ხელოვნების თითქმის ყველა სფეროში. ამიტომ გასაკვირიც არაა მუშა პოეტის პ. რურუას სულშიც შეკრილიყო ბზარი უიმედობის, სუნი მსოფლიო ომში დაღვრილი სისხლისა და უკომპრომისო სუსხი:

⁵ იქვე, გვ. 25.

ღამეა, გული მიკვნესის მწარედ,
 ბნელია სახლში... ბნელია გარეთ...
 ცისა ეთერი შავად ციმციმებს,
 ღამე კვლავ სოფელს იპყრობს ღრმა ძილით...
 სატანა თავის ჩანგისა სიმებს
 დამღერის ისევ ველურ სიცილით.
 არსად ჩანს მთვარე — წყვდიადის მტერი,
 ის ბნელს შთაუნთქავს... სისინებს ქარი...
 ენა ღუმდება, ველარა ვმღერი...
 გული მიკვნესის, ქვითინებს ქარი...
 ღამეა, ღამე საშიში, ბნელი —
 სიცოცხლეს მუსრავს სიკვდილის ცელი...⁶

ეს ამონაწერი იმიტომ მოვიტანეთ, რომ მისაწვდომი გაგვეხადა ის კონტრასტი, რომლის ერთ მხარეს ბოროტება დგას. ხოლო მეორე მხარეს ძლეული პოეტური სული, რომლის ფონზეც სატანა თავის ჩანგის სიმებს აუღერებს და მღერის ველური სიცილით.

ეს მოტივი გვიანამდე არ წყდება პ. რურუას შემოქმედების დისონანსებში. ამ მხრივ, თუ შეიძლება ითქვას, ლექსში „ღამით“ არის საინტერესო ნიშნები ავითულების ბუნებისა და დახასიათების წვდომისა.

ცას შავი რიდე შემოეხვია,
 გამეფდა ირგვლივ ღამე ტიალი
 და თანაც მავნე, ბოროტ სულებმა
 იწყეს განგაში, იწყეს ყიალი
 და ყურთა სმენას წამლავს და შხამავს
 მათი ხითხითი, მათი ხრიალი.
 რა გახარხარებთ, კუდიანებო,
 რა გაზეიმებთ, რა გიხარიათ?!
 სამუდამოდ რომ მზე დააბნელოთ,
 იმდენიც თქვენა გაგიხარიათ.⁷

ამ ლექსში დახასიათებული ბუნება ბოროტი სულებისა — მათი „განგაში“, „ყიალი“, ყურთა სმენის „მომწამლავი“ და

„მომშხამავი“, მათი „ხითხითი“, „ხრიალი“, „ხარხარი“ და სხვა, დემონოლოგიურ სახეთა აქ დახასიათებული შინაგანი სამყარო, ბუნება, ხასიათები და თვისებები ფოლკლორულ წყაროებშია შთაგონებული. ეს წყაროები

6 იქვე, გვ. 45.

7 იქვე, გვ. 83.

ვრცელი და მდიდარია. აქ თითქოს შეჯამებულია ამ ხალხურ მხატვრულ სახეთა ინდივიდუალური და გრძნობად-კონკრეტული ხასიათები ერთი მთლიანი მონოლითური დემონური სახის შესაქმნელად, რომ კეთილ ძალებთან მისი დაპირისპირებით დიდ პოეტურ ეფექტს მიაღწიოს. ასეც

მოხდა. ლექსი „ლამითა“ ფიქსირებული თვალსაზრისით ერთ-ერთი საინტერესო ლექსია. ამ ინტერესის რკალი უფრო ფართოვდება, როცა ამავე ლექსში პოეტი ზღვას წარმოგვიდგენს, როგორც სიმბოლოს ცხოვრებისას.⁸

ზღვა თვალსა იფშენეტს ნამძინარევი,
საცაა ქარიც დაიწყებს ქროლვას
და მალე ისევ, სულნო ბოროტნო,
ჩვეულებრივად აგიტეხთ ბრძოლას.

მოვა დრო და ზღვა კვლავ აღელდება,
საბედისწერო დარეკავს ზარი,
ტალღა წამოვა განრისხებული
და აიჭრება ღრუბლებში ქარი,
და დაგიდგებათ დრო საწუხარი,
და დაგიდგებათ დრო შესაზარი!⁹

ლექსი დაწერილია 1917 წელს და მისი პათოსიც ამიტომ საკმაოდ ამაღლებულია. აქ დაპირისპირება ბოროტი ძალების წინააღმდეგ მკვეთრი და გადამწყვეტია. პ. რურუა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ზოგჯერ თუ ცალკეულად მიმართავს უარყოფით ხალხურ დემონოლოგიურ სახეებს, ხშირად მათ აერთმთლიანებს და ერთი ცნების ქვეშ ათავსებს.

ამის ნიმუში აქ წარმოდგენილ ლექსებშიცაა: „და მალე ისევ სულნო ბოროტნო ჩვეულებრივად აგიტეხთ ბრძოლას“. ზღვის მხატვრული ხალხური სახე 1918 წელს დაწერილ ლექსებშიც პოეტური კრედოთი წინასწარ მინიშნებულ ადგილს იჭერს ქვემოთ ციტირებულ სტრიქონებში:

ბოროტებს შიშის ზარს
დასცემენ მახვილით,
ქვეყანას მოლახვენ
ფოლადის მახვილით,
და შემდეგ, როდესაც
ზღვის დღევა ჩადგება,
როდესაც მშვიდობის
დრო-ჟამი დადგება —

8 ამ საკითხზე იხილეთ ჯ. ჯაყელის საკანდიდატო დისერტაცია „ქართველ მთიელთა პოეტური ტრადიციების ასახვა ლიტერატურაში“ (მ. ი. ლერმონტოვი, ა. მ. ყაზბეგი) გვ. 83.

9 პ. რურუა, დასახელებული ტომი, გვ. 83-84.

ჰიმნს გამარჯვებისას
მებრძოლნი გულითა
დააგუგუნებენ
კვლავ სიხარულითა.¹⁰

ხალხური სიტყვიერების მრავალი ნიმუში იცავს აზრს, თითქმის ჭეჭა-ჭეხილი სხვა არაფერია, თუ არა გააგებული ცხენებით ეტლის ჭენება ცაში. ეს მითურ-ასტრალური სახე გამოკრთა ლექსში „გაზაფხულის ღამე“.

ელვამ ფრთები გაჰკრა წყვდიადს,
დაიჭექა, დაიჭუხა,
ზეცის რაშმა დაიგმინა,
ბოროტ სულმა იწყო ძრწოლა.
მზის სხივების მოტრფიალე
ღამის წყვდიადს შეებრძოლა.¹¹

ამ ლექსის პოეტური აქსესუარები: „ელვა“, „ჭეჭა“, „ჭეხილი“, „ზეცის რაშის გმინვა“, „ბოროტი სულის ძრწოლა“, „მზის სხივების ტრფიალი“ და სხვა, ლიტერატურულ - ფოლ-

კლორული ურთიერთობის შემსანიშნავი ნიმუშია. ციური მოვლენებისადმი ხალხური წარმოდგენების გამონაკრთომთან ერთად აქ ოპტიმისტური შტრიხით ვხვდებით ხალხური დემონოლოგიისა და ბიბლიურ-მითოლოგიური ხასიათის ანარეკლებს.

საგულისხმოა, რომ დემონს, მავნე სულს უკავშირდება ყველაფერი, რაც პოეტს სიმშვიდეს უკარგავს პირადი და საზოგადოებრივი ბედნიერების ეკლიან გზაზე, თვით სიყვარულშიც კი. ერთ-ერთ უსათაურო, სატრფიალო ლექსში დემონური სიძლიერისა და ყოვლისშემძლეობის გრძნობა თავისებურადაა გადატეხილი. „სიმშვიდის წამრთმევი“, „გულის დამატყვევებელი“, „გულზე ჭრილობების გამჩენი“ გრძნობა ახლავს უსაზღვრო პოეტურ სიყვარულს. ასეთი გრძნობების გასაგნებად აქაც დემონს მიიჩნევს და დასძენს:

სულში რომ ძვრები, სიმშვიდეს მართმევ,
წმინდა არსი ხარ თუ მავნე სული?¹²

დემონოლოგიის ხალხურ მხატვრულ სახეთა მოშველიებით, მათი ბუნების დახასიათებით, რევოლუციამდელ ქართულ პოეზიაში თავისი მოკრძალებული შემოქმედებითი ხმით მუშა-პოეტმა პარმენ რურუამ საინტერესო კონტრასტები შექმნა. ეს კონ-

ტრასტები გამოიხატება კეთილისა და ბოროტის ურთიერთ მარადიული ბრძოლის პოეტური ჩვენებით. მას, ცხადია, არ შეუქმნია რომელიმე ფოლკლორული ნიმუშის პოეტური გადამუშავებით რამე ახალი, თვალსაჩინო ნაწარმოები, მაგრამ გარკვეული ხარკი გადაიხადა ტრადიციული ხალხური სახეების იმ გარეგნული ნათებისათვის, რომელიც მის

10 იქვე, გვ. 90.

11 იქვე, გვ. 20.

12 იქვე, გვ. 47.

შვრეტითს მესხიერებასთან დარ-
ჩა.

ქართულ სატრფიალო ფოლკ-
ლორში ფართოდაა ცნობილი
ე. წ. „მაქციას“ მოტივი. მაგა-
ლითად, „ჩიტად მაქცია“, „ფიფ-

ქად მაქცია“, „ბაგეზე დაგადნე-
ზოდი“, „პერანგად მაქცია“ და
პრავალი სხვა. პ. რურუას სატრ-
ფიალო ლექსში „სარკის წინ“
ვხვდებით სწორედ ამ მომენტს.
პოეტი გამოთქვამს სანუკვარ სუ-
რვილს:

მსურს მე მდინარედ გადავიქცე,
და შენ კი — ალად,
ჩემს სათუთ გულში სამუდამოდ
რომ ჩაიძირო.¹³

ეს ლექსი ამ შემთხვევაში ორ
მხრივია საინტერესო. ერთი მხრივ
მასში მდინარედ გადაქცევის
ცნობილი მოტივია, მიღებული
ფოლკლორულ - გამომსახველო-
ბითი ტრადიციით, ხოლო მეორე
მხრივ ის ეხმარება მდინარეს-
თან მჭიდროდ დაკავშირებულ
ალს, რომელიც ხალხურ რწმენა-
ში ღვთაება დალის ფუნქციად-
კარგული, დაკნინებული სახეა
ბიბლიაში კარგადცნობილი და-
ლილას შემდეგ. ამ ფოლკლორუ-
ლმა პერსონაჟებმა, მართალია,
საუკუნეების მანძილზე ვერ შეი-
ძინეს ანთროპომორფული სიმბო-
ლური სახეები, მაგრამ ხალხურ

რწმენაში მტკიცედ დამკვიდრდ-
ნენ შესანიშნავი ინდივიდუალ-
ური სახე-ხასიათებით. ყველასა-
ოვის ცნობილია, რომ ალი ფოლ-
კლორული მასალების მიხედვით
მჭიდროდაა დაკავშირებული წყა-
ლთან.¹⁴ ის გარეგნულად არის
ზედმიწვევით ლამაზი. მას აქვს
სწორი, ლამაზი სახე, ზის მდინა-
რესთან ლოდზე და ივარცხნის
ოქროსფერ გრძელ თმებს. თეი-
სებებითაც თავისებურია. ის თა-
ვისი მშვენიერებით, მომხიბვლე-
ლობითა და მომაჯადოებლობით
დიდ გავლენას ახდენს ადამიანზე
— მამაკაცზე. მას შეუძლია იყოს
ცოლი. ის საკმაოდ ცბიერიცაა.
იმავე ლექსში ვკითხულობთ:

შენ ნარცისივით სარკის წინ ხარ მუდამ დახრილი
და გინდა დატყბე შენივე სახის მშვენიერებით.
ტანი მოქნილი — ალვასა ჰგავს მაღლა აყრილი,
ვის არ მოხიბლავ, ღვთაებრივო, მაგ ცბიერებით?

¹³ ჯ. ჯაყელის დასახელებული ნაშ-
რომი, გვ. 79;

¹⁴ ელ. ვირსალაძე, ქართული სამო-
ნადირეო ეპოსი, 1964, გვ. 112-114; ბე-
რძული და ქართული მითოლოგიის სა-
კითხები, 1971, გვ. 136-137.

ასულს კი არა, ზღაპრულ ნიმფას ჰგავხარ თვალ-ტანადს.
ჰაეროვანო, ხელუხლებლო, საუნჯევე ძვირო!¹⁵

აქ სატრფო შედარებულია ალ-ის ხალხურ წარმოდგენებში შემონახული გაგების მომაჯაღობლობითობასთან, ნიმფას ზღაპრულ სილამაზესთან და ამით გაკეთილშობილებულია სიყვარულის პოეტური გრძნობა, გალამაზებულია ლირიკული გმირის სამყარო და მხატვრულად ამაღლებულია ლექსი „სარკის წინ“.

ფოლკლორში კარგად ცნობილი ე. წ. „მაქციას“ მოტივი სათავეს უნდა იღებდეს ე. წ. „ნატვრიდან“. ნატვრა ისეთი სახუცვარი გრძნობაა, რომ ხალხს ისიც სანატრელად მიაჩნია:

„ნეტავი ნატვრა მანატრა“.

საგულისხმოა, რომ „მაქციას“ მოტივის ერთ-ერთი უნიკალური ლექსის სათაურია „ნატვრა“. რაც საკმაოდ დიდი დასტურია იმისა, რომ ეს მოტივი სათავეს იღებს მოტივიდან „ნატვრა“.

ნეტავ ფრინველად მაქცია,
შენსკენ გადმოვყვე ნიაგსა,
მოვიდე, ყელს მოგეხვიო,
თავგაუშლელსა იასა.
საბნისა წვერი ავწიო,
პირსა გაკოცო მზიანსა,
არც არა შენ დაგიშავდეს,
არც მე ჩავვარდე ზიანსა.¹⁶

„მაქციას“ მოტივის საუკეთეს-

სო ნიმუშია „ნეტავი რათმე მაქცია.“

ნეტავი რათმე მაქცია,
ბულბულად გადამაქცია,
ბულბულის ენა მასწავლა,
ბაღებში შემომაჩვია.¹⁷

ეს მოტივი აჭარულშიც საკმაოდაა გავრცელებული. მიგვაჩინია, რომ პ. რურუას სტრიქონები — „მსურს მე მდინარედ გადავიქცე და შენ კი ალაღ“, როგორც ლიტერატურული, ასევე ფოლკლორული თვალსაზრისით არის ფრიად საინტერესო.

პ. რურუა გეგეჰკორისა და აბაშის მოსაზღვრე სოფელ ორქაში დაიბადა. ეს თანამედროვე კოლხეთის თითქმის ცენტრს წარმოადგენს. კოლხური (ქართული) ფოლკლორი ამიტომაც ასე ახლობელია პოეტისათვის. ამ სიახლოვის ერთ-ერთი დადასტურებაა არგონავტიკის, კოლხი მედეას თემა და ვრცელი ლექსი „ლაზური სიმღერა“.

ლექსში „მედეა“ ცნობილი მითური პერსონაჟი მედეა დახასიათებულია სწორედ ისე და ხასიათდება სწორედ იმ თვისებებით, როგორც ეს ცნობილია ფოლკლორიდან. არგონავტიკას მიეძღვნა მთელი რიგი მეცნიერულ-პოპულარული გამოკვლევები.

15 პ. რურუა, დასახ. წიგნი, გვ. 80.

16 ვ. კოტეტიშვილი, ხალხური პოეზია, თბ., 1961, გვ. 75.

17 იქვე, გვ. 241 (ორივე ლექსი ჩაწერილია ქართლში).

მან დიდი ხანია მიიპყრო ფოლ-კლორისტა ყურადღება. ყველა შესაძლო ვარიანტიცაა ცნობილი კოლხი ქალის მედეას არა მარტო გარეგნული პლასტიკა, არამედ მთელი მისი შინაგანი სულიერი სამყარო, მისი ინტერესები, მიზნები, ვნებათა ღელვა, დაუოკებლობა გულისა, უღმობლობა და სწრაფვა, სიყვარულის ვულკანური ქმედების სულისშემძვრელობა.

თითქმის ასევეა დახასიათებული მითიური მედეა ლექსში „მედეა“. ეს ისეთი მარადიული თემაა, რომ მასზე შექმნილი ნაწარმოებებისათვის დროის გარკვეულ მონაკვეთს, თუნდაც, საუკუნეს, არავითარი ახსნა და მნიშვნელობა არა აქვს. პ. რურუას ეს ლექსი დაიწერა 1913 წელს. ეს დრო სავსე იყო ტყვილეებითა და შინაგანი დაძაბულობით. ამ დროს შექმნილი საკმაოდ მაღალმხატვრული სონეტები თავისთავში ერთ შტრიხს მაინც უნდა შეიცავდეს, დამახასიათებელს ეპოქისათვის. პ. რურუას რევოლუციამდე ლექსებისათვის თითქმის

ერთნაირად დამახასიათებელია ეპოქის მაჯისცემა, ბიოგრაფიის ნაწილი, მაგრამ ლექსისათვის „მედეა“ ეს ყველაფერი საკმაოდ შორს დგას. ეს იმის მაჩვენებელია, რომ მედეას თემა არის უცვლელი და მარადიული. ის ყველა ეპოქას ეკუთვნის იმ ერთხელ შექმნილი და მკვეთრად ჩამოყალიბებული მხატვრული სახით, როგორც შემორჩა ადამიანთა წარმოდგენებს.¹⁸

პ. რურუას ლექსში მედეა დახასიათებულია, როგორც „მომხიბლავი“, „მიმზიდველი“, „მშვენების ხატება“, „ხატება სულის“, „თვალეები ცეცხლის ზღვა, მგზნებარე, მწველი“. ის წარმოდგენილია, როგორც „ოცნება“, „ვნების აღმძვრელი“. პოეტი ასე მიმართავს მედეას: „შენ მშვენება ხარ, ჩვენება ხარ და თან სამარე“. ეს ერთი პოეტური სტრიქონი, ეს ერთი მხატვრული ფრაზა თითქმის მთლიანად ახასიათებს ხალხურ რწმენებში შენახული კოლხი ქალის ბუნებასა და გარეგნობას. ეს ქვემოთ უფრო ღრმავდება:

შენ მედეა ხარ, კოლხიდისა ტურფა ასული,
ტურფა ასული, მომხიბვლელი და მიმზიდველი.
შენ მშვენებისა ხატება ხარ, ხატება სრული,
შენი თვალეები ცეცხლის ზღვაა მგზნებარე, მწველი.
შენ გაზაფხულის ყვავილი ხარ, ჯერ გაუშლელი,
ჯერ გაუშლელი ნაზი ია პირმომღიმარე!

18 ნ. ა. კუნი, ძველი საბერძნეთის ლეგენდები და მითები, თბ. განათლება, 1965, გვ. 241, 242, 254, 255.

შენ ოცნება ხარ ლალი, მწველი, ვნების აღმძვრელი,
შენ მშვენება ხარ, ჩვენება ხარ და თან სამარე.
შენი სიცილი ჩანჩქერსა ჰგავს მთით ჩამორხეულს,
სიმღერა — რაღაც შეუტყობელ ღამესა გრძნეულს,
ბაგე — კოკობ ვარდს, ტანი — ნამდვილ ალვისზე-საროს,
მაგრამ არ ვიცი, სისასტიკით ეგ შენი სული
და თვით სიცივით გაყინული ეგ შენი გული,
ჩემო ძვირფასო, ჩემო კარგო, რას შევადარო!¹⁹

როგორც ვხედავთ, ამ სატრფი-
ალო სონეტში უხვადაა გაბნეუ-
ლი ხალხური მედეას გამომსახვე-
ლობითი ფორმები, ნაჩვენებია
მისი ვერაგული ბუნება. ხალხურ
მასალებში მედეა სწორედ ასეთი
მშვენიერიცაა და ვერაგიც, მოლ-
ალატეც, უღმობელიც.

ბ. რურუას ვრცელი ლექსი
„ლაზური სიმღერა“ შედგება
ორასი სტრიქონისაგან. მასში გა-
დმოცემულია გულისტკივილი,
რომ სარფი გაყოფილია ორ ნაწი-
ლად, რომ ძმა ძმასთან ვერ მი-
დის. ბოლოს ეს კონკრეტული
პირადული ტკივილები გადადის
ერის იმ ისტორიული ტკივილებ-
ის გახსენებაში, რომელიც დღემ-
დე მოგვდევს.

ლაზთა პატრიოტული სულის-
კვეთებით აღზრდის მიზნით პოე-
ტი ქმნის სტრიქონებს, რომლის
მიხედვითაც მიტაცებული ქარ-
თული მიწების მკვიდრთ სიამა-
ყის გრძნობას განაცდევინებს
სწორედ ხალხური, ფოლკლორ-
ული საუნჯის მოხმობითა და მე-

შვეობით, შაირების, ზღაპრების
გახსენებით.

პაპა ცოცხალ, გაფრენილ
ჩიტებს ქვაზე ხატავდა,
გულის სევდა-კაეშანს
ალბათ ამით ფანტავდა.
ხეზე ჭრიდა ჩუქურთმებს
სულ სხვადასხვანაირებს.
საუცხოოდ მღეროდა
ის ტკბილ, ხალხურ შაირებს.
ღამით ხშირად ყვებოდა
ზღაპრებს საქართველოზე.
ოცნებობდა მუდამეამს
მის მთებსა და მდებლობაზე.
მის სახელს ვით მინდია,
ისე უფრთხილდებოდა.
სიკეთისთვის ზრუნავდა,
მტრების ჯავრით კვდებოდა.²⁰

პატრიოტული პათოსი ამ ლე-
ქსისა, სამშობლოს სიყვარული-
დან თავისუფლების მოსაპოვებ-
ლად თავგანწირული ბრძოლის
სურვილში გადადის. ამ მიზნით
ის პირდაპირ მიმართავს ხალხურ
სტრიქონებს:

ამოდუღდეს მარგალიტი,
ნაგუბარში ჩადგეს წყალი.

¹⁹ ბ. რურუა, დასახელებული წიგნი,
გვ. 35-36.

²⁰ იქვე, გვ. 217.

მზე ბრწყინავდეს შინ და გარეთ
და ხარობდეს ჩვენი თვალი.
გაიხარონ წინაპრებმა,
ჩვენმა მტრებმა ცრემლი ღვარონ.
ნათუძვარში გაჩნდეს ვაზი,
ნათელს ბნელი გაეყაროს.
ლომი როგორ შეიძლება
გადაჯიშდეს, გადაგვარდეს.
შვილი მამას უნდა ჯობდეს,
შვილი მამას უნდა გავდეს.²¹

„ამოდულდი მარგალიტო“
ერთ-ერთი პოპულარული ხალ-

ხური ლექსია. ამ თემას ბევრი
პოეტი დაუბრუნდა. პ. რურუას-
თან კი მან განსაკუთრებულ სი-
მღლეს მიაღწია. ლექსს არა მა-
რტო ალამაზებს, არამედ პოეტუ-
რი აზროვნების აღმავლობას ემ-
სახურება ეს ხალხური სტრიქო-
ნები, გადადის „მზე შინას“ ინ-
ტონაციებში და იძენს პატრიო-
ტულ ჟღერადობას.

ყველას ახსოვს ხალხური
სტრიქონები:

ამოდულდი მარგალიტო, ნაგუბარში ჩადექ წყალო.
არც ისეთი ლამაზი ხარ, როგორც იბრანკები, ქალო.

ეს სტრიქონები „ამოდულდი მა-
რგალიტოს“ სასაღობო ხასია-
თის ვარიანტია, ამ ლექსის უნი-

კალური ნიმუში დაცულია ვ. კო-
ტეტიშვილთან:

მარგალიტი ავადულე, გამოვიდა გუბე-წყალი,
კალთაშია მოგიკვდები, შენის ხელით მასხი წყალი,
ამას მაინც იტყვის ვინმე — ეშხით მოკვდა ის საწყალი.²²

საგულისხმოა, რომ პ. რურუ-
ამ არა მარტო იცოდა ეს ლექსე-
ბი, არამედ უყვარდა და თავის
ლექსებში გამოყენებით დიდ პა-
ტივს სცემდა მათ.

უდრეკი ქართველი ქალის მხა-
ტრული სახის შექმნაში ფოლ-
კლორული მასალა მოიშველია
პოეტმა. მას ერთნაირად იტაცებს
ხალხური ლექსი, მითი, ზღაპარი,
თქმულება და სხვა. ლექსში „ქა-
რთველო ქალო“, სწორედ ძველი

თქმულება მოიხმო და სათაურის
ქვემოთ გულწრფელად მიაწერა.
ამ თქმულების მიხედვით მტერი
ცდილა დამორჩილებია ქართვე-
ლი ქალი. მაგრამ ქართველ ქალს
მისთვის ქალური სითბოს ნაცვ-
ლად მახვილი შეუგებებია და იქ-
ვე განუგმირავს. სწორედ ესაა
ლექსის „ქართველი ქალი“ ფა-
ბულა და თემა. ირანში წარტაც-
ნილმა ქართველმა ქალმა თავისი
და სამშობლოს ღირსების დასა-
ცავად ყველაფერი გააკეთა, რა-
თა არ დამორჩილებოდა მბრძანე-
ბელს, უფრო მეტიც: „არ მოუყა-

21 იქვე, გვ. 213.

22 ვ. კოტეტიშვილი, ხალხური პოე-
ზია (11-გამოცემა) თბილისი, 1961,
გვ. 44.

რა მას მუხლი, არც იმის მახვილს
აკოცა“, ხოლო ხანის განრისხე-
ბაზე — ამ ხმლით დავიმორჩილე

გურჯისტანი და შენ ვინდა, ხანა, ხელი
ვერ დავიმორჩილო, ასეთი სუს-
ტი არსებო, ქალმა უპასუხა:

შენ გინდა დაიმორჩილო
ძალით ქართველი ქალიო? —
თქვა და მახვილით მტარვალი
ძირს დასცა სისხლით მთვრალიო.²³

რჩება შთაბეჭდილება, პ. რუ-
რუსა თითქოს გაულექსავს ძვე-
ლი თქმულება. ცხადია, ეს ასე
არ არის, მაგრამ ფაქტია, რომ ამ
ძველი თქმულების საფუძველზე
პოეტმა შექმნა შესანიშნავი სახე
მტრისაგან დაუმორჩილებელი ქა-
რთველი ქალისა. აი, ასეთი კე-
თილისმყოფელი გავლენა მოახ-
დინა ფოლკლორულმა მასალამ
შემოქმედებით პროცესზე. პატ-
რიოტული გზნებით აღსავსე ნა-
წარმოებში ასე გამოიძერწა ამა-
ყი ქართველი ქალის პლასტიკუ-
რი გარეგნობა და ბოხოქარი სუ-
ლი.

პოეტს არამარტო თქმულება.
ზღაპარიც იტაცებს. მას ზღაპრის
სიუჟეტზე შეუქმნია პოემა „ნა-
ცარქექია“. ამ პოემის მოკლე ში-
ნაარსი ასეთია: იყო ერთი გლეხი
დათია. ყავდა სამი შვილი. ორს
კარგი სახელი ქონდა. მესამეს
ბერდიას კი „ყავდა ბევრი მძრა-
ხველი“. ბერდია უქნარა იყო და
ამიტომაც ეძახოდნენ ნაცარქექი-
ას. ბერდია, ამასთან, მკვებარაც
იყო:

იტყოდა: თუ დამჭირდა
სულ დავანგრევ მთასო.
გზას შევუტრავ, შევბოჭავ,
ლიახვსა და მტკვარსაო.²⁴

ცხადია, ძმები დასცინოდნენ
მკვებარა უმცროს ძმას. ბერდია
ყურადღებას არ აქცევდა მათ.
„მხოლოდ ილიმებოდა, როცა ვი-
ნმე უტევდა“ (გვ. 322), იჭდა და
თავის შესაქცევს ადვილად პოუ-
ლობდა. ძმებმა გადაწყვიტეს ბე-
რდიას თავიდან მოცილება. მის-
ცეს ხურჯინი, ერთი გუდა ნაცა-
რი და სადგისი, საგზლად კი ყვე-
ლი და მჭადი. ბერდია ადგა და
უმისამართოდ წავიდა. ერთ მდი-
ნარეს მიაღდა. გადაწყვიტა ღამე
იქ გაეთენებია. ღამეში შეშინდა
და ტყეს ცეცხლი წაუკიდა. მხე-
ცები დაფრთხნენ.

ღევებიც შეკრთნენ, შეშინდნენ,
რომ დაინახეს ხანძარი.
გალმა ცხოვრობდნენ, იქ კოშკი
აეგოთ უზარმაზარი.
რა ამბავია, ნეტავ ტყეს
ვინ მოსდო ცეცხლის ალიო.
ძმავ, ბაყბაყავ, ამას დღეს
რას ხედავს ჩემი თვალიო.
ღევების რიდიც არა აქვთ,

23 იქვე, გვ. 224.

24 იქვე, გვ. 322.

გაგითავხედდა ხალხიო.
ლეღავდა თული, ბაყბაყამ
ძმას ასე უთხრა: წადიო.
მომგვარე ის ავაზაკი.
მისგან ავაგო მწვადიო.²⁵

დევი წავიდა ამბის გასაგებად.
ნაცარქექიამ დაინახა ის და გაი-
ფიქრა:

ეს უნდა იყოს დევიო.
მაგის სუნთქვის და ფეხის ხმას
ბანს აძლევს მთა და ხევიო.²⁶

მაგრამ ხერხი ამჯობინა, გული
გაიმაგრა და შესძახა:
ე მანდ ვინცა ხარ, აქ მოდი,
კაცი ხარ თუ რამ ლანდიო,
რომ ფორხზე ფეხი გადმოდგი
და ჩემთან გამოცხადდიო.²⁷

დევს გაუკვირდა — როგორ
გაბედულად მეღაპარაკებო. ბე-
რდიამ გააცნო თავისთავი:
უშიშაურის გვარის ვარ,
შთამომავალი ზალისა.
ვინა ხარ, რომ შემეშინდეს
შენი ღონის და ძალისა.
კაცი ვარ, კაცად ცნობილი,
ერთი — ათასის ბადალი.
ბაყბაყდევე ვეძებ, მასწავლე.
ბინა იმისი სად არიო.²⁸

ბერდიამ დევთან შეხება არ იკ-
აღრა. უთხრა, ბაყბაყდევეს თუკი
დაუვარდები, მერე შეგებმებით.
ახლა კი წყალს გაღმა გადამიყ-
ვანეო. დევმა მხრებზე შეისვა
ბერდია და გაიკვირვა, რადა ხარ

ასე მჩატეო. ბერდიამ თავი გაი-
მართლა — უჩინარ ბაწარზე ვარ
ჩამოკიდებულიო. დევის თხოვ-
ნით ბერდიამ „ბაწარი ცოტა მო-
უშვა“ — ანუ დევს ბეჭებში სა-
დგისი ჩაარტო. დევი დარწმუნდა
ბერდიას არა მარტო სიმძიმეში,
სიძლიერეშიც. „თულმა“ (დევმა)
გააფრთხილა ძმები — ფრთხილ-
ად იყავით, თორემ თავს წავაგე-
ბთო, ნაცარქექია დაგვამარცხებ-
სო.

ბერდიამ და ბაყბაყდევმა ერთ-
მანეთი ღონეში გამოსცადეს. ბა-
ყბაყმა ქვა დაფშვნა და დაყარა.
ბერდიამ ქვის მაგივრად ქყინტი
ყველი ამოიღო და, არა მარტო
დაფშვნა, წვენიც დაადინა. ახლა
გაქცევით შეეჯიბრნენ ერთმა-
ნეთს — გზას ვინ აადენს მტვერ-
საო. ბერდიამ აქაც აჯობა
„თულს“. დევებმა თავი დამარც-
ხებულად ცნეს, თანაც გათამამე-
ბისათვის პატიება თხოვეს. —
შეპირდნენ, დას მოგათხოვებთო.
გაიმართა ღბინი. „მეგობრობით
და მოყვრობით მისი გულის მო-
საგებად“. ბევრდია დევებმა მე-
ათე ძმად მიიღეს. მთელი ქონების
მესამედი დას მზითვად მისცეს,
ლიხის მთაზე შემოფენილი ათასი
სული ცხვარი და ათასი სული
ხარი აჩუქეს. ყოჩებს კისერზე
დაკიდეს ოქროს ზარები. ბერდი-
ამ

25 იქვე, გვ. 325.

26 იქვე, გვ. 325.

27 იქვე, გვ. 325.

28 იქვე, გვ. 226.

თვალმარგალიტი, სიმდიდრე
რაც წამოიღო,* ყოველი
შინ მოიტანა, მოზიდა
და გაახარა მშობელი.

ლხინი გამართა ქორწილზე
მოიპატიჟა სოფელი.
გულუხვად დაასაჩუქრა
დავრდომილ - დაუვრდომელი
და ღღემდე იგი ზღაპარში
ცოცხლობს და არა მონებსო,
ხერხი სჯობია ღონესა,
თუ კაცი მოიგონებსო!²⁹

აქ შეგნებულად აღარ მოვი-
ტანთ ზღაპარ „ნაცარქექიდან“³⁰
შესადარებელ ადგილებს, რად-
გან პ. რურუას პოემა ზუსტად
მისდევს მის სიუჟეტს, მეორეც,
ზღაპარი „ნაცარქექია“ ცნობი-
ლია ყველასათვის.

ზღაპრის გალექსვით პოეტი
შეეცადა კიდევ უფრო პოპულა-
რული გაეხადა ნორჩი მკითხველ-
ისათვის „ნაცარქექია“, ამასთან
თავისი საბავშვო პოემაც. შეიძ-

ლება ითქვას, რომ ამგვარი შე-
მოქმედებითი ხერხით პოეტმა
უფრო დიდ მიზანს მიაღწია —
ახალგაზრდებში აღზარდა მოხე-
რებულობის, სიტუაციაში სწრა-
ფი და სწორი ორიენტირების
გრძნობა.

ის უშუალოა, სისადავე და
მიმზიდველობა, რაც პ. რურუას
პოეტურ ნაწარმოებებს ამშვენ-
ებს, სხვა ფაქტორებთან ერ-
თად, უპირველესად, შესძინა
ფოლკლორთან შემოქმედებითმა
სიახლოვემ, მისდამი დიდმა სიყ-
ვარულმა და გამოყენების თავი-
სებურმა მანერამ. მან თავის პო-
ეტურ ნაწარმოებს თავისებური
ნათება შესძინა ხალხური მხატვ-
რული აზროვნების უკვდავი ნი-
მუშებით და კიდევ უფრო ახლოს
მივიდა ხალხთან.

29 იქვე, გვ. 335

30 ქართული ხალხური ზღაპრები,
წიგნი II, 1952, გვ. 156-160.

პროფ. რ. შამაღაშვილი

მწერლის ენის შესწავლისათვის

ცნობილია, რომ მხატვრული ლიტერატურა იძლევა შესაძლებლობას შევიცნოთ ადამიანის სული. რაც უფრო უკეთ ვიცით ნაწარმოების მხატვრული თავისებურება (კომპოზიცია, დახასიათების ხერხები, სტილი, ენა...), მით უფრო ადვილი ასათვისებელია ნაწარმოების იდეური შინაარსი, მით უფრო ძლიერია მისი სემოციური ზეგავლენა.

ლიტერატურა სიტყვის ხელოვნებაა. სიტყვა კი ლიტერატურის პირველენიერებაა. პერსონაჟის სახის გასახსენლად მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მისი მეტყველება, ლექსიკა, ფრაზეოლოგია, წინადადებათა სტრუქტურა. სრულყოფილ მხატვრულ ქმნილებაში არ გვხვდება არც ერთი ზედმეტი სიტყვა, არცერთი არასაჭირო სტილისტური ელემენტი.

სარეცენზიო წიგნში უპირველეს ყოვლისა გაანალიზებულია კ. გამსახურდიას „დავით აღმაშენებლის“ ენა. ეს ის ნაწარმოებია, რომელსაც მხატვრული სიტყვის დიდებულმა ოსტატმა 25 წელი

მოანდომა და, ბუნებრივია, ენობრივადც საინტერესოა.

ნ. საბაშვილი იხილავს „დავით აღმაშენებლის“ ენობრივ მხარეს გრამატიკულ (მორფოლოგიურ-სინტაქსურ) და ლექსიკურ ასპექტებში. გაანალიზებულია სახელთა ბრუნება, თანდებულთა ხმარების თავისებურება, მსაზღვრელ-საზღვრული, პირდაპირი ობიექტის რიცხვის გამოხატვა ზმნაში. ცალკე ჩერდება ზმნისწინებზე, გვარის წარმოების თავისებურებაზე.

ნ. საბაშვილი მართებულად მიუთითებს, რომ „დავით აღმაშენებელში“ გამოყენებულია არა მარტო ძველი ქართულისათვის დამახასიათებელი ფორმები, არამედ ძველი ქართულის ლექსიკაც. წიგნის ეს ნაწილი განსაკუთრებით კარგად არის შესრულებული. მაგრამ სანამ ლექსიკაზე გადავიდოდეთ, აუცილებელია მოვიგონოთ თვით მწერლის აზრი, თეორიული წინამძღვრები ამ საკითხზე.

კ. გამსახურდია კატეგორიულად უარყოფს, თითქმის მას ეწადა მე-11 საუკუნის ენა მიეჩეჩებინა ჩვენი კოლმეურნეებისა და მუშებისათვის, თითქმის

ნ. საბაშვილი, მწერლის ენა, „საბჭოთა აჭარა“, ბათუმი, 1976.

მას „დიდოსტატის მარჯვენა“ და „დავით აღმაშენებელი“ ძველი ქართულით დაწეროს, ხოლო დანარჩენი რომანები — სხვა რომელიღაც ენაზე. „ისტორიულ მასალაზე დაწერილ ჩემს რომანებში, — წერდა კ. გამსახურდია, — ავტორის თხრობა მუდამ იმ ენაზე მიმდინარეობს, რომელიც მე მახასიათებს ყველგან და ყოველთვის, ხოლო გმირთა დიალოგები ბუნებრივად ანტიკიზირებულია. მე ხომ არ შემეძლო დავით აღმაშენებელი, გიორგი ჭყონდიდელი და კირიონ მანგლელი იმავე ენით ამემეტყველებინა, როგორიც მე მივანიჭე გვანჯაფაჟიძეს, ნიორთავას, კანკრეს და მრავალრიცხოვან ჩემს გმირებს“ (კ. გამსახურდია, თბზ., ტ. VIII, გვ. 892). ან კიდევ: „ჩემგან მოითხოვენ „დიდოსტატის მარჯვენას“ და „დავით აღმაშენებლის“ გმირები „აქანეი-მაქანეის“ ენაზე ავამეტყველო“ (იქვე, გვ. 219) და სხვა.

ნ. საბაშვილი დიდი დაკვირვებით არჩევს კ. გამსახურდიას საანალიზო ნაწარმოებებიდან არქაიზმებს (მაგ., ამინ, ამა-ნი, დედამძღუ, ეზოსმოდღარი, იფქლი, მამამძღუ, ლუსკუმა და სხვა).

სარეცენზიო წიგნში გამოყოფილია სხვა ლექსიკური ფენებიც (მტილი, მუტრიბი, ნაბიჯევი, პატიყი, პაშტა (ამ უკანასკნელ სიტყვას მეტად საინტერესო ისტორია აქვს და მას (ამ სიტყვას) იცნობს უცხოურ ენაზე დაწერილი პირველი ქართული ენის გრამატიკის ავტორი — ფრანცისკო მარიო მაჯო), ლერღედი, ავგაროზი, ილუმენია, ტრაპეზი და სხვა).

კარგი იყო, რომ სარეცენზიო წიგნში ამასთან დაკავშირებით სრულად წარმოედგინა ავტორის ის ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც პირადად მწერალმა შემოიტანა და დაამკვიდრა ქართულში (გაკვრით ამაზეც არის მსჯელობა ნაშრომში).

საანალიზო ნაწარმოებში („დავით აღმაშენებელი“) მრავლადაა ისეთი ლექსიკური ერთეული, რომელიც, ავანშია ქობავას ტერმინით რომ ვთქვათ, სალიტერატურო ენის სარეზერვო ფონდს წარმოადგენს. ასეთ დიალექტიზმებად ნ. საბაშვილი მიიჩნევს: წამოტორტლა, ბჟუტურებადა, ნაბჟუტურევი, ბრიტინი, ენაგალაქსარებული და სხვა. ამასთან დაკავშირებით საკვებით მართებულია ნ. საბაშვილის მითითება იმის შესახებ, რომ აღნიშნული ფორმები ერთი შეხედვით ძალზე დიალექტურ სიტყვებად მოგვეჩვენება, მაგრამ ისინი ნახმარია ისეთ ადგილას და ისეთი ელფერისათვის, რომ ლიტერატურული სიტყვები ვერ შეცვლიდა მათ. სარეცენზიო წიგნის ავტორს ამის დამადასტურებელი ფაქტობრივი მასალებიც მოჰყავს.

მართლაც, მშვენიერი იქნებოდა, რომ ავტორს შეემოწმებინა თანამედროვე ლიტერატურაში აღნიშნული სიტყვების გამოყენების შემთხვევები. ამას თვითონაც შენიშნავს ერთგან სქოლიოში. ამ მხრივ, რა თქმა უნდა, მუშაობა უნდა გაგრძელდეს მომავალში.

ჩვენს ყურადღებას იპყრობს კ. გამსახურდიას მიერ გამოყენებული ფორმა **გამოდერღეტებული**, რომელიც ნაწარმოებია ბატის ძველქართული სახელწოდებიდან (ლერღედი, საბას სიტყვით, ბატი). ბატი უცხოური წარმოშობის სიტყვაა (არაბულია), ამის შესახებ არნ. ჩიქობავა მიუთითებს:

„ჰან. ლორლ-ოჯ-ი ბატი, ryc.

მეგრ: ლორლ-ონჯ-ი „ „

ქართ. ლერლ-ედ-ი „ლერღედი||ლერ-

ლეტი — ბატი“ (საბა), ryc.

ტექსტებში დადასტურებული არაა; გამოვლინა აფხაზეთში, არქაბელი ლაზისაგან.

მეგრულში ჯ-ს წინ — ნ — განვითარებულია; ძირითადი უნდა იყოს ღერძ-ქართულში, ღორღ-მეგრულსა და ჯანურში; — ედ—||ოქ||ონჯ—დეტერმინანტი სუფიქსი ჩანს: დ||ჯ-ს მონაცვლემა მეგრულისათვის ჩვეულებრივია (მეგრულსა და ჯანურში აქ ჯერდ — უნდა ყოფილიყო)...

შესატყვისობის თვალსაზრისით აუხსნელია ხმოვანთა ურთიერთობა: ან ქართულში ა — უნდა გვექნოდნა (ღარღად—), ანდა ჯანურსა და მეგრულში — მიღებულია ა-საგან: ღარღად—||ღარღაჯ — ღორღოდ—||ღორღოჯ—... რატომ? ღ-სა და ღ-ს მეზობლობა ამის ასახსნელად არაფერს იძლევა.

და მაინც ეკვდარეშა, რომ ერთსა და იმავე ფუძესთან გვაქვს საქმე. საინტერესოა, რომ ქართულში ნასესხებმა სიტყვებმა ბატმა გამოდევნა ღერღედი. (არნ. ჩიქობავა, ჯანურ-მეგრულ-ქართული შედარებითი ლექსიკონი, 1938, გვ. 103). ამ ერთ სიტყვაზე იმიტომ შევჩერდით ასე დეტალურად, რომ იგი თვალნათლივ გვიჩვენებს, როგორ მუშაობდა კ. გამსახურდიას ქართულ ლექსიკაზე. მწერალი გატყუებული გზით როდი მიდიოდა. იგი ბიბლიის სიტყვებით რომ ვთქვათ, „ითხოვდით, და მოგვეცეს თქვენ; ეძიებდით და ჰპოვოთ“ (მათე, 7,7). საყურადღებოა, რომ სვანურშიც ნასესხები სიტყვა — ბატი დამკვიდრდა, ნათესაობით ბრუნვაში ეს სიტყვა იქნება სვანურად ასე: ბატიშ, гусиный, гусячий (იხ. Русско-сванский словарь. сост. И. И. Нижарадзе, თბილისი, 1910, გვ. 51).

მეტად საინტერესოა სარეცენზიო წიგნის ის ადგილები, სადაც ლაბარაკია კ. გამსახურდიას მიერ შექმნილი სიტყვების შესახებ; მითითებულია, რომ მწერალს одиночка-ს შესატყვისად უხმარია ორბორბალა, გაუთხოვარი ქალის აღსანიშნავად — შინაბერა (ამას-

თან დაკავშირებით სპეციალურ ლექსიკონში რატურაში ცნობილია მთელი ისტორია, მაგრამ მასზე აქ ვერ შევჩერდებით), ქარიშხლის წილ—ქარბორბალა, გულუბრველოს ნაცვლად — მალემრწმენი. ალიაქოთი მწერალმა შეცვალა გნისით, ფუტკრის ხმაური — ზუნით, მოღალატე — შინაგამაცემით, ზღაპრული — იგავითუწვდენელით და სხვა.

უდავოდ უნდა დავთანხმდეთ სარეცენზიო წიგნის ავტორს იმაში, რომ ამ დიდი მწერლის მდიდარი ენა სერიოზული კვლევის საგანია და, ვფიქრობთ, ნ. საბაშვილი მომავალშიც გააგრძელებს ამ კეთილშობილურ საქმეს.

მომდევნო ენობრივი ეტიუდი, სარეცენზიო წიგნში წარმოდგენილი, შეეხება ლ. გოთუას „გმირთა ვარაზს“. აქ გაანალიზებულია ამ შესანიშნავი რომანის გრამატიკულ-ლექსიკური მხარე: მსჯელობა ბრუნებისა და უღლების საკითხებზე; დაწვრილებითაა გაშინაარსებული არქაული ლექსიკა. უდავოდ სწორია ნ. საბაშვილი, როცა მიუთითებს, რომ კრეტსაბმელი, სარეცელი, კვართი, თხიერი, რუდუნება, მესყუელად და სხვა, ისეთი სიტყვებია, რომელთა ბადალი თანამედროვე ქართულსაც აქვს, ამიტომ ესენი ვერ დამკვიდრდებიან სალიტერატურო ენაში.

კარგად არის გაანალიზებული დიალექტიზმები. ნ. საბაშვილს „გმირთა ვარაზიდან“ მოჰყავს გურიზმები და იმერიზმები, აგრეთვე ქართული ენის სხვა დიალექტთა მაგალითებიც; ზოგ მათგანს ადასტურებს სხვა მწერლებთანაც; გარდა ამისა, არ არის დავიწყებული არც უცხოური წარმოშობის ლექსიკაც (მაგ. არიფანა, ალაღმა, გაყვიზინდა, იდათიანობა, ლირწი, მარაქა, ნარუქი, ქულბაქი, ყარამფილი, ყაფანი, ჯუმლი, ზიხიზიანი და სხვა).

ნ. საბაშვილი ყურადღებას აქცევს ლ. გოთუასეულ სიტყვას ნამეორვეი, რომ-

მელიც პირველად თურმე ი. გრიშა-შვილს გამოუყენებია: „მესმოდა სიტყვა ნამეორები“. ქველ-ში ამას უწერია: „ხელოვნური“. ნ. საბაშვილი კი ვარაუდობს, რომ ლ. გოთუასთან იგი ექოს უნდა ნიშნავდეს; ასევე საგულისხმოა ჩველევარის დაკვირვება სიტყვაზე: „ჩიტინიანი“, რომელიც გადმოგვცემს ტექსტში ჩამატებულ ნიშანს და, სარეცენზიო წიგნის ავტორთან ერთად, ჩვენც მხარს ვუჭერთ სალიტერატურო ქართულში მის დამკვიდრებას.

სპეციალური მსჯელობის საგნად არის ქცეული ნ. საბაშვილის წიგნში გ. ლეონიძის ენა. ეს ის გოგლაა, რომელიც სიკვდილის წინ ახალგაზრდობას მიმართავდა: „გიყვარდეთ ენა რუსთაველისა და სულხან საბა ორბელიანისა, გურამიშვილისა და ბარათაშვილისა. იყავით მუდამ ისეთივე თანამედროვენი, როგორც სულმნათი შოთა იყო, გიყვარდეთ ქართული გუთნისდეთა და ფოლადის მღწობელი, მაშინ თქვენ მუდამ მოწოდების სიმადლეზე იდგებით და ხალხიც ათასგზის მოგიზღავთ სიყვარულს“. (სამშობლო მისი ლექსის სახელი, თბ., 1970, გვ. 91).

სარეცენზიო წიგნში გაანალიზებულია გ. ლეონიძის ენის ფონეტიკურ-გრამატიკული და ლექსიკური მხარე. არც სიტყვაწარმოებაა დაიწყებული. ჩვენ ვიზიარებთ წიგნში გამოთქმულ მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ გ. ლეონიძე უხვად იყენებს ხალხურ სიტყვა-გამოთქმებს, ქართულ-კახური კილოს მონაცემებს; აცოცხლებს ბევრ სიტყვას, რომლებიც ძველ ქართულში იხმარებოდა, ამით მწერალი აღწევს პოეტური სიტყვის გადახალისებას, ლექსის განახლებას.

კარგი იყო ავტორის ყურადღება მიექცია თავისებურ ნეოლოგიზმზე — კომპოზიტ „შინმოუსვლელზე“ („შინმოუსვლელ, სადა ხარ? შენ ხომ თბილისი გიყვარდა?“) და გამოეთქვა თავისი აზრი ამ სიტყვის გენეზისზე — ლეონიძე-

სეულია იგი თუ ხალხური (შორს ვინმე მკვდარი, გინდ შინმოუსვლელიო“ ნადაზა).

გ. ლეონიძეს ეკუთვნის სიტყვები: „ო, როგორ მიყვარს მუხლადი, ბედაური, მაძლარი სიტყვა“. განა მასვე არ ეკუთვნის

„ლეონიძე, ამ დღეებს უდარაჯე, შენ თუ გაძლებ, — შენიც სიტყვის იმედით“.

დაბოლოს, სარეცენზიო წიგნში გაანალიზებულია გრიგოლ აბაშიძის პოეზიისა და პროზის ენა. გრ. აბაშიძე დამსახურებული სიყვარულითა და პატივისცემით სარგებლობს არა მარტო საქართველოში, არამედ მის ფარგლებს გარეთაც. მომხიბლავი და სმენისათვის სასიამოვნოა მისი პოეტური, პროზაული და დრამატული (დიალოგური) მეტყველება; იგი გვიზიდავს აზრის სიღრმით, ინტონაციის მრავალფეროვნებით, ფრაზის სილალითა და სისპეტაკით. გრ. აბაშიძისათვის ქართული მეტყველება ჩვენი ერის სულის სარკეა, მისი მეობის უტყუარი სახეა. გრ. აბაშიძე, არ შეეცდებით თუ ვიტყვით, თითოეულ სიტყვას წონის მისხლობით და იყენებს მას ქართული ხასიათის გამოსაძერწავად.

ნ. საბაშვილი ანალიზებს გრ. აბაშიძის ენაში ე. წ. გრამატიკულ არქაიზმებს, ლექსიკას. სპეციალურად ჩერდება ისეთ სიტყვებზე, როგორიცაა: განერა, კნინლა, მეცნიერი, მიდრეკილი, მკალი, მტილი, სენაკი, ტაბლა, ცხედარი, ხმალი და სხვა. საგანგებოდაა გაანალიზებული დიალექტიზმები (ართვალი, ბეხრეკი, გადაბეირდება, მოფამფალებული, ფაფხური, ხინჯი და ა. შ.), გამოყოფილია აგრეთვე თავისებურად ნაწარმოები სიტყვები (ეკეთა, მახევწარი, სასნეულო, მარგველი, თავხოტორა, მიეყვავილა და სხვა).

ავტორი მაღალ შეფასებას აძლევს გრ. აბაშიძის ენას.

სარეცენზიო წიგნი კარგ შთაბეჭდი-
ლებას ტოვებს. დაკვირვებული მკითხ-
ველი შეამჩნევს ავტორის საფუძვლიან
მომზადებასა და ლინგვისტიკურ ალ-
ლოს. გარდა ამისა, უდავოდ იგრძნობა
სწორი ორიენტაცია, მოვლენებისა და
ენობრივი ფაქტების მართებული ინტე-
რპრეტაცია; მკვლევარს საკუთარ დაკ-
ვირვებებთან ერთად გამოუყენებია სა-
გნის სამეცნიერო ლიტერატურა; მასა-
ლების სიუხვითა და სპეციალური ლი-
ტერატურის კეთილსინდისიერი გამოყე-
ნებით წიგნი კარგ შთაბეჭდილებას ტო-
ვებს. ერთი სიტყვით, ამ ნაშრომის გა-
მოცემა უადრესად დადებით მოვლენად
მიგვაჩნია.

აქვე საგანგებოდ უნდა შევნიშნოთ
შემდეგი: ჩვენ არ ვეკუთვნიით რეცენ-
ზენტთა იმ რიცხვს, რომელთა ავტორე-
ბიც ვუღელავს ცდილობენ ნაშრომის
დადებით მხარეებზე გაამახვილონ ყურ-
ადღება. ხოლო ნაკლის შემჩნევა მათი
ამოცანის სფეროში არ შედის. კითხუ-
ლობ ამგვარ რეცენზიას და თითქმის მი-
სი ავტორის ფიქრი გესმის: „რაცი პა-
ტივი ვეცი მწერალს თუ მეცნიერს, ბა-
რემ ბოლომდე ვასიამოვნებო“. არა, ეს
საქმეს არაფერს ჰმატებს. სწორედ ამი-
ტომ ჩვენ გვსურს გზადაგზა წარმოდგე-
ნილ შენიშვნებს გარდა, რამდენიმე კი-
დეც ვავაქეთოთ.

1. პოეტური აზროვნება არ არსებობს
შხატრული სახის გარეშე. მაგრამ მხატ-
ვრული სახე ყოველთვის როდი ემთხ-
ვევა ყოველდღიური მეტყველების ნო-
რმებს. მწერლის მხატვრული ენას სპე-
ციფიკის გარკვევა გულისხმობს იმის აღ-
ნიშვნას, თუ რა ესთეტიკური, სტილუ-
რი, ექსპრესიული ფუნქცია აკისრია გა-
მოსახვის ხერხებს, მწერლისა და პერ-
სონაჟის სიტყვას, გამოთქმებს, თხრო-
ბის მანერას, რამდენად მართებულად
და მოხდენილად ისინი გამოყენებული

ნაწარმოების თემის გაშუქებასა და იდე-
ის გამოვლენისათვის, მხატვრული ოს-
ტატობის სრულყოფისათვის, აღმამათა
ხასიათის, განწყობილებებისა და მისწ-
რაფებათა გადმოსაცემად. ნ. საბაშვილი,
ფიქრობ, გაცილებით მოიგებს, თუ ამ
მხარესაც ვაითვალისწინებს მომავალში,
მისი ნაშრომი უფრო სრულყოფილი იქ-
ნება.

2. სასურველი იყო ნ. საბაშვილს
კ. გამსახურდიას სხვა ნაწარმოებებზე
გაეტარებინა ე. წ. ლინგვისტიკურ მიკ-
როსკოპში.

3. ძალიან კარგი იქნებოდა, ავტორს
წარმოედგინა სარეცენზიო წიგნში შე-
ტანილ მწერალთა თეორიულ მოსახ-
რებანი ენისა და სტილის შესახებ და
ეჩვენებინა, თუ როგორ იყენებენ ისინი
თავიანთ თეორიულ წინამძღვრებს სა-
კუთარ სამწერლო პრაქტიკაში.

4. მოხარული ვიქნებით, თუ სარეცე-
ნზიო წიგნის ავტორი მომავალში მიზ-
ნად დაისახავს და პასუხს გასცემს კით-
ხვას: რა ქმნის მის მიერ შერჩეულ მწე-
რალთა სტილს, რა კომპონენტების ერ-
თობლიობა გვიჩვენებს მათს დამახასია-
თებელ ნიშნებს?

5. კარგი იყო გარკვეულიყო საკითხი
— ზოგი გრამატიკული საშუალებების
სტილისტიკური დანიშნულებით გამოყე-
ნების შესახებ.

6. რატომღაც სარეცენზიო ნაშრომში
ვერ შევხვდით დამოწმებებს ისეთი
შრომებიდან, როგორიცაა: ალ. ლლონ-
ტი, ლიტერატურული ენის საკვსთან
(ეხება გ. ლეონიძის ენას), როიონ ჭი-
კაძე, სახელთა წარმოქმნა გ. ლეონიძის
თხუთულებათა ენაში (თელავის პედ-
ინსტ. შრ. 8. ამ ავტორმა საკანდიდატო
დისერტაცია დიქცია გ. ლეონიძის ლე-
ქსიკაზე), რ. შამელაშვილი, თანამედრო-
ვე ქართული ენის ლექსიკა, ნაკვეთი II,

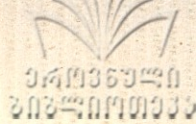
თბ., 1974 და სხვა, რომლებიც კიდევ უფრო გაამდიდრებდა ნ. საბაშვილის წიგნს,

7. რამდენადაც ვიცი, ჯერ კიდევ 1954 წელს დაიცვა ნ. საბაშვილმა დისერტაცია თემაზე „გურული დიალექტური ლექსიკა ქართულ პროზაში“. ამიტომ საინტერესო იყო სარეცენზიო წი-

გნში შესულ მწერალთა ნაწარმოებების განიხილვა გურიიზმების ასპექტში (რათქმა უნდა, გ. ლეონიძის გამოცლებით).

დასასრულ, ვიტყვით, რომ ჩვენი შენიშვნები ოდნავადაც არ ამცირებს განხილული ნაშრომის მეცნიერულ ღირსებას. ამ წიგნის გამოსვლა მისასალმებელი ფაქტია.

ფ 60/38

ფან 40 კვ.

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„ЧОРОХИ“

ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ

ИНДЕКС 76118